KRATKA

KATOLIČKA DOGMATIKA

ZA

PREPARANDIJE

I

VIŠE PUČKE ŠKOLE

SASTAVIO

CVJETKO RUBETIĆ

(ODOBRILA NADBISKUPSKA DUHOV. OBLAST U ZAGREBU)

CIJENA 18 KRUNA.

ČETVRTO NEPROMIJENJENO IZDANJE



U ZAGREBU.

NAKLADOM KR. HRV.-SLAV. ZEMALJSKE VLADE.

1921.

KRATKA

KATOLIČKA DOGMATIKA

ZA

PREPARANDIJE

I

VIŠE PUČKE ŠKOLE

SASTAVIO

CVJETKO RUBETIĆ

(ODOBRILA NADBISKUPSKA DUHOV. OBLAST U ZAGREBU)

CIJENA 18 KRUNA.

ČETVRTO NEPROMIJENJENO IZDANJE





U ZAGREBU.

NAKLADOM KR. HRV.-SLAV. ZEMALJSKE VLADE.

1921.

Ova se knjiga ne smije prodavati skuplje, nego za cijenu naznačenu na prednjoj strani.

Kr. zemaljska tiskara

Predgovor I. izdanju.

Ova kratka dogmatika napisana je poglavito za preparandije, u kojima se ona uči dva sata na tjedan. No dobro će doći i građanskim učionicama, ako se neke teže stvari izostave, koje sam zabilježio znakom †.

Pišući ovu dogmatiku služio sam se različitim djelima te struke; no najviše se ugledah u dogmatike: Vaplerovu, Müllerovu i Fischerovu.

Definicije sam uzeo doslovce po novomu katehizmu propisanom za pučke učionice, da bude učenicima lakše učiti. A i cijelo gradivo je malo opsežnije, nego što je u katehizmu, samo što je dobilo dogmatičku formu.

Zagreb, koncem travnja 1880.

Cvj. Rubetić.

Predgovor II. izdanju.

U drugom izdanju ove knjige popravljene su definicije prema onima u najnovijem katehizmu od godine 1897., i pravopis je izmijenjen fonetskim.

Zagreb, koncem ožujka 1897.

Cvj. Rubetić.

Predgovor III. izdanju.

Ovo je izdanje štampano nepromijenjeno po II. izdanju.

Zagreb, koncem ožujka 1903.

Cvj. Rubetić.

*

Gdje je što?

Uvod.

---

§ 1. Što je vjera. Što je naravna, a što objavljena vjera.

I. Vjera (religio) je sveza među čovjekom i Bogom. Ta je sveza u tom, da čovjek Boga spozna, ljubi, štuje, njemu služi i tako se jednoć s njim sjedini.

Po »vjeri« dade se razumjeti skup svih istina i dužnosti, koje određuju (moralnu) svezu ili odnošaj među čovjekom i Bogom; ali se dade razumjeti i priznavanje tih istina i vršenje tih dužnosti od strane čovjeka. U prvom se smislu pravo veli: ovo me uči vjera, ili ovo mi nalaže vjera; a u drugom smislu: ovaj ima vjeru, ili ovaj je religiozan; t. j. on misli, čuvstvuje i živi onako, kako ga vjera uči.

II. Vjera je prema tome, kako njene istine i dužnosti doznajemo, naravna ili objavljena.

a) Naravna je vjera skup onih istina, do kojih dolazimo svojim umom. Tako može čovjek svojim umom spoznati, da jest Bog, može spoznati neke njegove savršenosti, besmrtnost svoje duše, svoju dužnost, da štuje Boga, da bude pravedan prema bližnjem, da će Bog dobro naplatiti, a zlo kazniti i t. d.

b) Objavljena je vjera ona, koje čovjek svojim umom ne može nikako ili bar ne posve izvjesno doznati, već mu ju je Bog koje neposredno sam koje posredno preko svojih poslanika objavio. Ovo svrhunaravno očitovanje, kojim je Bog sebe i svoju volju ljudima očitovao, zove se objavljena vjera ili kraće objava Božja.

† § 2. Potreba vjere uopće, napose objavljene.

I. Vjera je potrebna pojedincu čovjeku i društvu ljudskomu.

1. Ona je potrebna pojedincu čovjeku, jer a) svaki čovjek želi biti potpuno i uvijek blažen. Sva pak zemaljska dobra, kao: bogatstvo, časti, i t. d., budući prolazna, ne mogu čovjeka posve i trajno srećnim učiniti. Samo nebesko vjekovito blaženstvo, t. j. ujedinjenje s Bogom, može čovjeka posve usrećiti. A to se postizava samo po vjeri, stoga je jasno, da je vjera čovjeku potrebna;

b) svaki želi saznati: odakle je, i koja mu je ovdje zadaća i koja buduća svrha. Sve ovo nastojali su doznati stari poganski mudraci, ali nijesu mogli. Sve se pak ovo može saznati po vjeri;

c) samo vjera može čovjeka pravo kreposnim učiniti; samo njom može on svoje zle požude i strasti savladati;

d) napokon potrebu vjere dokazuje i povijest svih naroda i svih vijekova, jer nije bilo naroda, koji ne bi imao vjere i koji ne bi bio prikazivao žrtava božanstvu.

2. Vjera je potrebna ljudskome društvu: jer bez vjere ne može biti pravoga poretka u državi, ne mogu biti poglavari skroz pravedni, a ni podložnici iskreno vjerni, da ne može biti ni blagostojanja narodnoga. Ovo su priznali i mudraci svih vremena: Mino, Likurgo, Solon, Numa, Ciceron, Sokrat, Platon, Washington i drugi.

II. Sama naravna vjera nije dostatna za kreposno življenje čovječanstva, već je potrebna objavljena vjera.

Razlozi su tomu ovi:

a) Do istinâ naravne vjere dolazi se umovanjem. Za takovo pak umovanje najviše ljudi nijesu sposobni, jer nemaju ni prilike ni vremena ni oštroumlja. Vjera je pak svakomu bez izuzetka potrebna. Jasno je dakle, da sama naravna vjera nije dostatna za kreposno življenje čovjeka.

b) Premda je čovječji um za istinu stvoren, može se ipak lasno prevariti i zabluditi. Pa tako i bijaše: najveći mudraci često učahu uz mnogu lijepu nauku i skroz kriva načela i protuslovljahu sebi u mnogim naucima. Zato ni ne može naravna vjera biti skroz sigurna. Vjera pak mora biti neoboriva i nedvojbena. Potreban je dakle za vjeru viši nepogrješivi um Božji ili, što je isto, potrebna je Božja objava.

c) Vjera nas naravna uči, da treba Boga štovati, da treba za učinjeni grijeh pravdi Božjoj zadovoljiti; ali um naš ne može pronaći, koje bi štovanje bilo Boga dostojno i njemu milo, niti kako bi se njegovoj pravdi za grijeh zadovoljilo.

d) Povijest i iskustvo nas uči, da poganski narodi, koji su u drugim znanostima lijepo napredovali, što se tiče vjere i bogoštovlja, bijahu ugrezli u kao ružna mnogoboštva, kumirstva i izopačenosti. Iz toga ih ne mogahu na pravu stazu navrnuti niti zakonoše ni mudraci. Pače i ovi posljednji (Sokrat, Platon i drugi) uvidješe, da je za kreposno življenje čovjeka potrebno, da ga sam Bog pouči u vjeri.

Iz svega se ovoga vidi, da je objava Božja potrebna.

§ 3. Bog je uistinu objavio ljudima vjeru.

Već prvi čovjek ne bi bio svojim umom svih istina naravne vjere sigurno doznao, da mu ih nije sam Bog očitovao. Bog se najprije u raju prvim ljudima objavio i poučio ih o sebi; zatim preko patriarhâ, preko Mojsija i preko prorokâ narodu izraelskomu, a napokon najsavršenije preko Isusa Krista, Sina svoga, i preko poslanih njim apostola svim ljudima. Vjera osnovana na ovim Božjim objavama jest jedino prava Božja vjera, a ta jest kršćansko-katolička vjera. Kršćanska se zove po svom utemeljitelju, Isusu Kristu, a katolička, jer je čuva i uči katolička crkva.

§ 4. Pojam i dioba katoličke vjerouke ili dogmatike.

Katolička dogmatika sadržava sve istine, koje su Isus Krist i njegovi apostoli učili, i koje katolička crkva čuva i nepogrješno navješćuje.

Kat. dogmatika dijeli se na općenitu i na posebnu.

Općenita dokazuje uopće, da je kršćansko-katolička vjera od Boga, i po tome da je istinita.

Posebna pak dokazuje o svakoj istini te vjere, da je zaista od Boga objavljena.

*

Opća dogmatika.

O istinitosti katoličke crkve.

§ 5. Pregled.

Istinitost kat. vjere mora se priznati, kad se dokaže:

1. da se Bog i zaista objavio;

2. da je Isus Krist, početnik kat. vjere, uistinu bio od Boga poslan, da je on sam Sin Božji i pravi Bog, i

3. da je kat. crkvu, koja kat. vjeru čuva i nepogrješno navješćuje, Isus Krist utemeljio i da njom udilj upravlja.

Po tom se opća dogmatika raspada na tri dijela:

1. dio uči, da se Bog i zaista objavio;

2. dio dokazuje, da je kršćansko-katolička vjera Božja vjera, t. j. od Boga; a

3. dio govorit će o tom, kako se ta Bogom objavljena vjera u kat. crkvi čuva i raširuje.

Prvi dio.

Bog se uistinu objavio.

§ 6. Bog se doista objavio.

Po objavi Božjoj razumijeva se skup vjerskih istina, koje je Bog ljudima očitovao.

1. Bog se i zaista objavio ljudima. To nam osim drugih dokaza dokazuje to:

a) što je više ili manje svaki narod bio uvjeren, da se Bog ljudima objavio; i

b) što se kód svih i najstarijih naroda nalaze tragovi vjerskim običajima i naucima, koji se dadu rastumačiti samo tako, da ih je nekad morao Bog ljudima objaviti. Takovi su nauci: nauk o stvorenju svijeta, o raju (zlatnom doba) prvih ljudi, o potopu, o sudbini umrlih i t. d.

Um i objava ne mogu sebi protusloviti, jer je i umu i objavi početnik Bog. Pa se i dokazalo i dokazuje se, gdje se nepristrano i točno ispituju stvari, da se uvijek um i objava slažu.

Zabaciti ili nijekati objavu Božju i držati samo one istine, koje umom doznajemo i dokučujemo, znači imati vjeru uma (racionalizam), koja — slijedeći samo pogrješivi sud čovjeka — mora dosljedno u najveće religiozno-moralne bludnje zaći.

2. Neposredno objavio se Bog raznoliko. Najjasnije pokazao se u Isusu Kristu, Sinu svom. — Posredno (preko ljudi ili po osobitim znacima) objavio se nadahnuv neke izabrane muževe, koji su bili dužni ljudima njegovu volju očitovati.

§ 7. Po čemu se pozna prava Božja objava.

Da li je objava od Boga potekla, to pokazuju nutarnji i izvanji znaci.

1. Nutarnji znaci jesu izvrsnosti i vrline same objave, što naime vjera ljude čini boljima i srećnijima, i što u njoj nema ništa, što bi bilo Boga nedostojno ili što bi bilo protiv moralnoga zakona. Kad bi na pr. koja vjera učila, da je Bog nepravedan, da je slobodno krasti, lagati i t. d., ili da ne treba Boga štovati, takova bi objava bila lažljiva.

2. Vanjski znaci jesu izvanredna djela, kojima su se poslanici Božji ovjerovili, da ih je i zaista Bog poslao, i da u njegovo ime govore. Ta su izvanredna djela: čudesa i proroštva.

§ 8. Čudesa.

Čudo je vanredno vidljivo djelo, koje nije učinjeno naravnim silama već svemogućnošću Božjom.

Čudo je moguće, jer je Bog svemoguć, koji može i mimo naravne sile koje djelo učiniti. — Tvori li Bog čudesa, on ima zato najuzvišeniju svrhu, a ta jest, da se čudom istina i volja njegova svijetu objavi.

Iskaže li se dakle koji poslanik čudotvornom moći, tad je on i doista pravi Božji poslanik i nauk njegov nedvojbeno nauk Božji; jer Bog, koji jedini može tvoriti čudesa, ne može podupirati lašca, da opsjenjuje i vara ljude u vjerskim stvarima.

Ne stoji onaj prigovor, kao da se ne bi i danas čudesa zbivala. I sada se strogo istražuju čudesa prije, nego se koji kreposnik blaženim ili svetim proglasi. Opstanak crkve u tolikim neprilikama jest zacijelo pravo čudo Božje.

§ 9. Proroštva.

Proroštvo je tačan i siguran navještaj budućega događaja, koji stoji do slobodne volje Božje ili ljudske, i koji se iz naravnih uzroka ne može unaprijed znati.

Proročki dar i proroštvo jest pouzdan dokaz, da je onaj Božji poslanik, koji buduće događaje proriče; jer znati buduće događaje, koji se nikako na ljudsku saznati ne mogu, može samo sveznajući Bog. Ima li pak tko dar proricanja od Boga, tada je i nauk njegov istinit i Božji.

Proročišta starih poganskih naroda ne proricahu pravih proroštava, jer njihovi odgovori nijesu bili tačni i sigurni, već tek neke dvolične izjave.

§ 10. Vrelo objave Božje.

Sve, što je Bog sam ili preko patrijarhâ i prorokâ, ili preko Isusa Krista i njegovih apostola ljudima objavio, došlo je do nas potpuno i nepokvareno koje pismeno, t. j. po sv. Pismu, a koje usmeno, t. j. po usmenoj predaji (tradiciji). Jedno se ovo drugim popunjuje, i oboje sačinjava potpunu objavu Božju ili »riječ Božju«. Dva su dakle vrela objave Božje: sv. Pismo i usmena predaja.

§ 11. Sv. Pismo.

Sv. Pismo jesu knjige, koje su napisali ljudi prosvijetljeni i nadahnuti od Duha Sv., i koje knjige drži crkva za riječ Božju.

Dijeli se pak sv. Pismo:

1. na knjige staroga zavjeta, u kojima je objava Božja, što ju je Bog dao ljudima prije dolaska Kristova; i

2. na knjige novoga zavjeta, u kojima je nauk i život Isusa Krista i njegovih apostola.

I. Sv. Pismo staroga zavjeta.

Sv. Pismo st. zavjeta ima 45 knjiga, koje se po svojoj sadržini dijele na knjige povijesne, poučne i proročke.

A. Povijesne su knjige:

a) 5 knjiga Mojsijevih, koje sadržavaju objavu Božju od početka svijeta pa do smrti Mojsijeve;

b) knjiga Jozuina,
c) knjiga Sudačka,
d) 4 knjige Kraljevske,
e) 2 knjige Dnevnikâ,
f) knjiga Ezdrina,
g) knjiga Nehemijina,

} Ove knjige pripovijedaju povijest naroda izraelskoga počevši od smrti Mojsijeve pa do uspostave judejskoga kraljevstva poslije ropstva babilonskoga.

h) 2 knjige Makabejske pripovijedaju patnje i slavne borbe Judejaca protiv kumirstva;

i) knjiga Rutina,
j) knjiga Tobijina,
k) knjiga Juditina,
l) knjiga Esterina.
| Opisuje život tih osoba, koje su bile znamenite, po čem se bolje osvjetljuje povijest naroda izraelskoga.

B. Poučne knjige:

a) knjiga Jobova pripovijeda život pobožnoga stradaoca Joba uz lijepe ćudoredne pouke;

b) Psalmi, t. j. bogoduhe pjesme, u kojima ima i proročkih izjava o Kristu;

c) Pjesma nad pjesmama predočuje pod slikom zamjenite zaručničke ljubavi sjedinjenje Boga s njegovom crkvom i s dušom pravednika;

d) Poslovice,
e) Propovjednik,
f) knjiga Mudrosti,
g) Crkvenica.
| Zbirka su mudrih rečenica, spasonosnih pouka i pravilâ za kreposno življenje.

C. Proročke knjige:

Proroci, koji su ove knjige napisali, zovu se oni bogoduhi muževi, koji su po nalogu Božjem kraljeve i puk upozoravali na volju Božju i navješćivali obećanoga Spasitelja. Proroci se dijele po svojoj većoj ili manjoj znamenitosti na velike i male.

Sv. knjige 4 velikih proroka:
| Izaije
| Jeremije s njegovim tužbalicama i s knjižicom Baruha, njegova učenika,
| Ezekijela, i
| Danijela;

zatim knjige 12 manjih proroka:

Ozeja, Joela, Amosa,
Abdije, Jone, Miheje,
Nahuma, Habakuka, Sofonije,
Ageja, Zaharije i Malahije.

U proročkim knjigama ima gdješto i povijesti naroda izraelskoga, ali ponajviše ima opomenâ i nagovorâ na pokoru, prijetnjâ Božjim kaznama i proroštva o budućim događajima, a naročito o mesiji.

II. Sv. Pismo novoga zavjeta.

Sv. Pismo novoga zavjeta ima 27 knjiga, koje se isto tako dijele, kao i one st. zavjeta, na povijesne, poučne i proročke knjige.

A. Povijesne su:

Četiri evanđelja, što su ih napisali Matej, Marko, Luka i Ivan.

Riječ »evanđelje« znači blagu vijest, jer nam ove knjige pripovijedaju o životu, nauku i djelima Isusa Krista, Spasitelja našega, koga su narodi prije 4 tisuće godinâ željno čekali.

Još je povijesna knjiga »Djela apostolska«, što ju je napisao sv. Luka.

B. Poučne:

a) 14 listova sv. Pavla, što ih je s različitih povoda pisao koje na novo pokrštene općine, koje na pojedine osobe. Ovi su listovi puni spasonosna nauka Kristova i opomenâ. Evo ih redomice: 1 list Rimljanima, 2 Korinćanima, 1 Galaćanima, 1 Efešanima, 1 Filipljanima, 1 Kološanima, 2 Solunjanima, 2 učeniku Timoteju, 1 učeniku Titu, 1 Filemonu, 1 Hebrejima, t. j. kršćanima u Palestini;

b) 7 katoličkih listova, i to: 1 list sv. Jakova, apostola, 2 sv. Petra, 3 sv. Ivana i 1 Jude Tadeja.

C. Proročka:

Proročka je knjiga n. zavjeta samo jedna, i to: otkrivenje sv. Ivana (apokalipsa), u kom se proročkim duhom i slikovito opisuje kob crkve Kristove.

Knjige st. zavjeta pisane su ponajviše hebrejskim jezikom, a novoga ponajviše grčkim. S vremenom prevedeno je cijelo sv. Pismo u različite jezike. U crkvi se uvijek osobito cijenjaše prijevod latinski, »vulgata«, t. j. »opće rašireno«, što ga je sačinio potkraj 4. stoljeća sv. Jeronim.

† § 12. Knjige su sv. Pisma povjesnički istinite.

Knjiga je povijesno istinita, ako je a) prava (autentična), b) cjelovita ili nepokvarena i c) vjere dostojna.

a) Knjiga je prava (autentična), ako je zaista od onoga pisca, komu se pripisuje ili čije ime nosi, i ako je iz onoga doba, za koje se kaže, da je napisana;

b) cjelovita i nepokvarena je, ako je po bitnoj svojoj sadržini do nas nepromijenjena došla; i

c) vjere dostojna, ako zaslužuje vjeru. Vjeru zaslužuje, ako je njen pisac ono mogao znati, što je u njoj napisao, i hotio istinu napisati.

Dokazat ćemo, da su povjesnički istinite 1. knjige st. zavjeta, a 2. novoga zavjeta.

† § 13. Povijesna istinitost knjiga st. zavjeta

A. Knjige su st. zavjeta autentične.

Da su knjige st. zavjeta autentične, evo tomu dokaza:

a) U tim je knjigama jezik, slog i poređenje skroz starinsko. Kasniji bi pisci sasvim drugačije bili napisali te knjige; ne bi miješali povijesnih događaja s naredbama, sa zakonima i bogoslužnim obredima.

b) Pisci ovih knjiga pišu tako, kako može pisati samo onaj, koji je sve to sam vidio, doživio, pače — kao što Mojsije u svoje posljednje četiri knjige — koji je sam svemu glava bio.

c) Pojedine se knjige pozivlju i naslanjaju jedna na drugu. Kad ne bi bile autentične, tada bi se moralo dokazati, tko ih je i kada ovim piscima podmetnuo.

d) U nekim knjigama je i zabilježeno, tko ih je pisao, kao što u 5. knjizi Mojsijevoj, pogl. 31., gdje se izrijekom kaže, da ih je Mojsije napisao, a u proročkim se knjigama spominje, da su proroci morali Božju objavu zabilježiti.

e) Sav izraelski narod držao je kroz sva stoljeća knjige ove za autentične, za sv. Pismo. Pa i Spasitelj i apostoli pozivali su se na njih kao na knjige autentične.

B. Knjige su staroga zavjeta nepokvarene.

Da su knjige st. zavjeta do nas došle nepokvarene, vidi se to:

a) odatle, što je sadržina tih sv. knjiga žudijama bila dobro poznata. Oni su te knjige čitali u zbornicama i kod kuće, i učili iz njih mnoge zakone, pravila i rečenice naizust;

b) što su oni ove knjige kao svete i Božje knjige veoma cijenili, te bi prije život svoj žrtvovali, negoli dopustili, da se pokvare;

c) što su se izvornici čuvali u posebnim spremicama uz kovčeg zavjeta, pa su se s njima morali ispoređivati svi prijepisi i prijevodi;

d) što su iste knjige imali Samarijanci i Judejci, koji su se krvno mrzili, i jedni na druge strogo pazili, da ne bi što pokvarili u sv. knjigama.

C. Vjerodostojnost pisaca st. zavjeta.

Da su pisci st. zavjeta bili vjere dostojni, evo tomu dokaza:

1. Da su mogli znati, što su pisali, vidi se odatle:

a) što su oni sami vidjeli, slušali i tako reći izvodili one događaje, koje pripovijedaju. Pripovijedaju li pak štogod iz prošlosti, i to su mogli lasno saznati, kao na pr. Mojsije ono, što u prvoj svojoj knjizi pripovijeda. On je imao pet šest porodica pred sobom, a u tih se mogla usmena predaja čista uzdržati; i

b) što pripovijedaju javne događaje, kod kojih je bio ili cio narod ili bar najviše naroda.

2. Da su bili u pripovijedanju iskreni i htjeli sve po istini napisati, što su doznali, vidi se odatle:

a) što su bili ljudi kreposni, pa su vruće željeli narod svoj voditi po zakonu Božjem k stalnoj sreći. O takovim ljudima ne da se misliti, da će laži pisati i na laži htjeti osnovati sreću svomu narodu;

b) što po svom položaju nijesu ni mogli neistine pisati, jer pišu o javnim događajima, za koje je i narod znao, i o manama, koje je puk imao. Kad bi dakle neistinu pisali, puk bi na njih bio udario i lašcima ih prozvao; i

c) što oni pišu prosto i bez svakoga nakita i što pripovijedaju iste svoje mane.

Vidi se dakle, da su pisci st. zavjeta vjerodostojni.

Budući dakle da su knjige st. zavjeta autentične, nepokvarene i vjere dostojne, one su po tom povijesno istinite knjige.

† § 14. Objava je st. zavjeta objava Božja.

Da je objava st. zavjeta Božjega podrijetla, dokazuje se to ovako:

1. Nepobitna je istina, da je od svih starih naroda židovski narod imao najčišću, najsavršeniju vjeru i ćudoređe, i da su svi narodi osim židovskoga štovali više bogova.

Pita se, kako je to: da je jedini židovski narod imao tako čistu vjeru i moral, a da ga nije poplavilo mnogoboštvo, koje je poplavilo sve ostale narode pretkršćanskoga doba? Na ovo pitanje ne da se inače odgovoriti, već da mu je sam Bog tu vjeru dao i u njemu je po svojim poslanicima uzdržavao.

Kad su svi narodi ugrezli bili u mnogoboštvo, bio bi naravnim načinom u nj pao i narod izraelski, kad ne bi bio Bog njim na osobit način upravljao i u njemu pravu vjeru uzdržavao; jer je

a) narod izraelski svjetskom naobrazbom, a i naravnom (fizičnom) svojom snagom daleko zaostajao za ostalim poganskim narodima;

b) bio okružen samim poganskim narodima, koji su ga po više puta podjarmili i na mnogoboštvo zaveli; i

c) jer je bio i sam dosta sklon na mnogoboštvo.

Jasno je po tome, da je objavu st. zavjeta Bog sam dao narodu izraelskom i da ju je u njemu čuvao.

Pa to nam potvrđuju i ovi dokazi:

a) Tko ma i ponešto promotri povijest naroda židovskoga, opazit će i priznati, da je s tim narodom ruka Božja na osobit način upravljala.

b) Muževi po vjeru i narod izraelski zaslužni (kao Mojsije i proroci) tvrđahu o sebi, da su bili Božji poslanici, pa tu izjavu i potvrdiše svetošću života i čudesima i proroštvima kao znacima pravih poslanika.

Iz svega se dakle ovoga vidi, da je objava st. zavjeta prava Božja objava.

† § 15. Povjesnička istinitost knjiga novoga zavjeta.

A. Autentičnost knjiga novoga zavjeta.

Da su knjige n. zavjeta autentične, dokazuju ovi dokazi:

1. Nutarnji dokazi:

a) Jezik, kojim su te knjige pisane, dokazuje, da su iz onoga doba, kadno su i drugi žudijski pisci tim jezikom pisali. To bijaše tako zvani helenistički jezik, naime jezik grčki ispremiješan hebrejskim rečenicama i frazama.

b) Isti prosti način pripovijedanja u tim knjigama pokazuje, da su pisci prosti ljudi, koji su sve, što pripovijedaju, svojim očima gledali i svojim ušima čuli. — Poučni listovi pisani su pojedinim općinama iz različitih povoda, za koje se povode doznaje i iz drugih pisaca.

2. Vanjski dokazi:

a) Crkveni oci i pisci, počevši od apostolskih učenika, dakle od prvoga stoljeća pa sve do 8. jednoglasno svjedoče, da su ove knjige napisali upravo oni sv. pisci, kojima se pripisuju. Mnogi su od ovih crkvenih otaca bili neposredni učenici apostolâ, te su iz njihovih ruku dobili ove sv. knjige. Ti su: Klement rimski (učenik i nasljednik sv. Petra na rimskoj stolici); Barnaba, Ignacije (nasljednik Petrov u Antiohiji), Polikarp (uč. sv. Ivana) i t. d.

Tako to isto svjedoče i apologeti, koji su perom branili kršćanstvo protiv poganskih učenjaka. Ti su: Justin (bivši poganski mudrac), Irenej, Klement aleksandrijski, Origen, Tertulijan, Ciprijan itd.

b) Poganski filozofi, koji su od početka na kršćanstvo navaljivali, nijesu se usudili reći, da su ove knjige podmetnute.

c) Krivovjerci prvih stoljeća, ako i jesu ove knjige krivo tumačili, ne usudiše se ipak proglasiti ih neautentičnima.

Iz svega se ovoga vidi, da su knjige novoga zavjeta autentične.

B. Knjige su novoga zavjeta nepokvarene.

Da su knjige nov. zavjeta nepokvarene do nas došle, dokazuje:

a) štovanje, s kojim je crkva vazda ove knjige štovala kao pravu svetinju, i ona pažnja, s kojom su pojedine općine sv. ove knjige čuvale i nad njima bdile, kao i ljubav k njima, iz koje su mnogi za njih i život svoj žrtvovali;

b) crkva je postupak krivovjeraca, koji su htjeli, da sv. knjige krivo tumače, odmah otkrila i zabacila. Ona je uopće vazda brižno pazila, da se te knjige netaknute uzdrže i pravo tumače;

c) što imademo jošte rukopisâ i prijevoda iz 4. i 5. stoljeća, koji su na različitim mjestima od različitih ljudi učinjeni, pa se svi slažu s našim štampanim tekstom. Poslije je jošte teže bilo pokvariti sv. knjige.

C. Vjerodostojnost pisaca novoga zavjeta.

1. Pisci su sv. knjiga nov. zavjeta mogli ono znati, što pišu. O tom ne može nitko razborito sumnjati; jer Matej i Ivan bijahu apostoli i pouzdanici Isusovi, pa zato su sve, što pišu, sami vidjeli i čuli. Marko pak i Luka ili su bili neposredni svjedoci onoga, što pripovijedaju, ili drugovi i pomoćnici apostolâ (Marko Petrov, Luka Pavlov). Što pripovijedaju o djetinjstvu i mladosti Isusovoj, to su lasno mogli doznati od njegove majke.

2. Pisci sv. ovih knjiga bijahu iskreni pa su sve istinito napisali, što su doznali. Evo tomu dokaza:

a) Oni su bili ljudi kreposni, što su im isti njihovi neprijatelji posvjedočili, što je dosta pridonijelo brzomu širenju kršćanstva. Ne da se dakle misliti, da bi ovdje lagali bili.

b) Oni bijahu iskreni: pripovijedaju i svoje mane i slabosti; ne laskaju nikomu. Kad bi ono bilo lažno, što su oni napisali o Isusu, bili bi ih suci i vijećnici oprovrgli. A toga ne učiniše.

c) Oni pišu javne čine i govore Isusove, koje su tisuće različitih ljudi vidjele i čule. Kad to ne bi istinito bilo, jamačno bi se našlo ljudi, koji bi im laž dokazali, tim lakše, jer je još tada dosta očevidaca živjelo, kad su oni to napisali.

d) Za to, što su pisali, nijesu oni želi ni plaće ni hvale, već progon, muku i mučeničku smrt. Znano je pak, da nitko ne laže na svoju štetu.

e) Uzvišeni nauk, što ga oni napisaše, ne mogahu nikako izumiti prosti ribari, kad ga nijesu mogli izumiti ni najveći mudraci poganski. Jasno je, da je tako morao Isus učiti.

f) Napokon onih djela Isusovih, koja su zabilježili sv. pisci, ne mogu tajiti ni protivnici, pisci tadašnjega doba, kao: Josip Flavije, poganski pisac Halcidije, Makrobije i t. d., koji su gdješto u svojim spisima spominjali o Isusu.

Sve ovo nedvojbeno dokazuje, da su pisci sv. knjiga novoga zavjeta bili vjere dostojni.

Budući dakle da su knjige novoga zavjeta autentične, nepokvarene i vjere dostojne, one su povjesničke istinite knjige.

§ 16. Knjige su sv. Pisma božanstvene.

Knjige su sv. Pisma božanstvene, jer sadržavaju riječ Božju, jer je sam Bog njihov početnik, i jer je crkva uvijek od apostolskih vremena tako učila. To pokazuje dalje ono veliko štovanje, koje je crkva vazda tim knjigama iskazivala, ona poraba, kako ih je upotrebljavala, učeći naime iz njih vjerne i pobijajući krivovjerce, da joj je dosta bilo reći »tako je pisano«, i napokon ona njena osobita pažnja, da ne bi tko sv. tih knjiga krivo tumačio ili izopačio, nazivljući takav čin nepravdom protiv Duha Sv.

Da to crkva o sv. knjigama s punim pravom uči, vidi se iz ovih razloga:

a) Židovi su kroz sva vremena knjige star. zavjeta držali za knjige Božje, koje su napisali ljudi samim Bogom na to potaknuti i nadahnuti. Zato su ih upravo toliko i cijenili, da su bili pripravni za njih i umrijeti. To nam osim drugih svjedoči i židovski povjesnik Josip Flavije.

b) Isus i apostoli držahu također ove knjige za božanstvene. Isus se sam na sv. Pismo star. zavjeta pozivao kao

na svjedočanstvo ne l j u d s k o već B o ž j e, da uvjeri židove o svom božanskom poslanstvu veleći: »Pregledajte pisma, jer vi mislite, da imate u njima život vječni; i ona svjedoče za mene« (Iv. 5, 39.). Tako zove sv. Pavao starozavjetnu objavu »rečenicama Božjima« i piše svomu učeniku Timoteju (II. Tim. 3. 15.—17.): »I budući da izmalena poznaješ sveta pisma, koja te mogu poučiti k spasenju, po vjeri, koja je u Kristu Isusu. Sve je pismo bogoduho, korisno za učenje, za karanje, za popravljanje, za poučavanje u pravdi, da bude savršen čovjek Božji, za svako djelo dobro pripravljen.«

c) I u s m e n a p r e d a j a svih vremena uči, da su sv. knjige božanstvene.

K l e m e n t r i m s k i veli: »Dobro motrite pisma, na istinite izjave Duha Sv. pazite.« Sv. I r e n e j: »Pisma su savršena, jer su od Riječi Božje (t. j. Sina) i Duha Sv. kazivane«, i napokon sv. I v a n H r i s o s t o m: »Bog je kao daleko odsutnima poslao pismo, koje je dao Bog«.

S ovih je razloga i crkveni sabor trientski i najnoviji vatikanski s pravom potvrdio tu staru katoličku vjeru, t. j. da su knjige sv. Pisma božanstvene, ili da je sam Bog njihov početnik.

A ono djelovanje, kojim je Bog pisce sv. knjiga potaknuo i rukovodio, da su napisali ono, što je on hotio, da se napiše, zove se »n a d a h n u ć e« (inspiratio).

§ 17. Usmena predaja (traditio).

Sv. Pismo nije jedino vrelo objavljene vjere; jer niti su u njemu svi objavljeni nauci, niti je ono svuda posve razumljivo, da se ne bi dalo raznoliko i krivo tumačiti.

Sv. Pismo n a d o p u n j u j e i r a z j a š n j a v a u s m e n a p r e d a j a.

U s m e n a j e p r e d a j a o n a j o b j a v l j e n i n a u k, k o j i s u a p o s t o l i n a u č a v a l i, a l i g a n i j e s u n a p i s a l i.

Da je u s m e n a p r e d a j a vrelo kršćanske objave kao i sv. Pismo, vidi se iz ovoga:

a) Sam Isus Krist nije ništa pisao, nego je naustice naučavao svoj nauk. On nije ni naložio svojim apostolima, da pišu njegov nauk, nego da ga propovijedaju. Pa tako su oni s početka i radili. Istom poslije, kad je nastalo više kršćanskih općina, zabilježiše oni iz stanovitih povoda gdješto iz života Isusova: neka djela i nauke njegove; ali nipošto cijeli njegov nauk i sva njegova djela; jer im to ne bijaše ni namjera ni svrha, kako to jasno veli sam sv. Ivan: »I mnoga druga čudesa učini Isus na oči učenicima svojim, k o j a n i j e s u p i s a n a u k n j i z i o v o j« (Iv. 20, 30).

b) Najviše apostola nijesu ništa napisali nego su živom riječi Kristov nauk propovijedali. Kad bi bilo sv. Pismo jedino vrelo kršćanske vjere, moglo bi se tada reći o apostolima, koji nijesu ništa napisali, da su zanemarili svoju dužnost.

c) Da treba u s m e n u p r e d a j u držati isto tako za riječ Božju, kao i sv. Pismo, uče nas sami apostoli. Apostol Pavao piše ovako Solunjanima: »Tako dakle, braćo, stojte i držite p r e d a j e, koje ste naučili ili iz g o v o r a ili iz p i s m a našega« (II. Sol. 2, 14.); a sv. Ivan opet ovako: »Imajući vam toga više pisati, nijesam hotio artijom i crnilom; nadam se, da ću biti kod vas i iz ustâ u usta govoriti, da radost vaša bude potpuna« (2. Iv. 12).

Vidi se iz ovoga, da apostol Pavao isto tako preporučuje onaj nauk, što ga je usmeno propovijedao, kao i onaj, što im ga je pisao. Sv. pak Ivan ne će, da im sve piše, već će im toga više usmeno kazati. Jednake je dakle cijene ono, što pišu i što govore.

d) Napokon su apostoli opominjali svoje nasljednike, da vjerno čuvaju usmenu predaju i da je opet predadu drugima, koji će vjerno čuvati i druge učiti. Tako piše sv. Pavao svomu učeniku Timoteju: »I što si čuo od mene po mnogim svjedocima, ono predaj vjernim ljudima, koji će biti vrsni i druge učiti« (2. Tim. 2, 2.).

Iz svega se ovoga vidi, da je u s m e n a p r e d a j a isto tako prava riječ Božja, kao što i sv. Pismo, i jednako vrelo objave Božje, kao što i ono. Usmena se predaja jedino u katoličkoj crkvi p o t p u n o, v j e r n o i n e p o k v a r e n o čuva i navješćuje koje različitim propisima i običajima crkve, koje spisima sv. otaca.

† § 18. Starozavjetna objava prema kršćanskoj.

Kršćanska objava savršena objava.

A. Kršćanska vjera sadržava objavljene istine star. i nov. zavjeta.

Stari je zavjet pripravljao ljude na novozavjetnu kršćansku objavu, koju nam je donesao sam sin Božji Isus Krist.

Po tom se cijela objava raspada na pretkršćansku i kršćansku.

Pretkršćanska se dijeli na praobjavu, patrijarhalnu i Mojsijevu objavu.

(Praobjava). Bog se već u raju prvim ljudima objavio kao stvoritelj, kao odgojitelj njihov i kao zakonoša davši im zapovijed. Ljudi su dakle bili dužni njega štovati, ljubiti i slušati kao svoga stvoritelja i zakonošu, da se tako jednoć s njime na nebu ujedine.

Prvi su ljudi sagriješili, a Bog ih je kaznio, ali im ujedno kao dobri otac obećao Spasitelja, koji će ih spasti, t. j. zadovoljiti pravdi Božjoj za njihov grijeh i steći im pravo na nebo.

Tragovi ove praobjave nalaze se, dašto izvrnuti i pomućeni, i u vjerama i predajama starih poganskih naroda, što pokazuje, da su nekoć svi narodi crpli objavu Božju iz jednoga vrela. Tako se objava sačuvala: o Božjoj providnosti, o dobrim i zlim dusima, o padu prvih ljudi i posljedicama njegovim, o očekivanju Spasitelja, o besmrtnosti duše, o sudu i t. d. gotovo u svih naroda.

(Patrijarhalna objava) opseže vrijeme od Abrahama pa do smrti Jakovljeve i sadržava sve nauke i naredbe, koje je Bog preko patrijarhâ ljudima očitovao.

(Mojsijeva objava). Ovo je doba objava nešto bolje razvita, dano je narodu izraelskomu deset zapovijedi Božjih i neki obredni i građanski zakoni. Mojsije i proroci ovjeroviše se kao poslanici Božji čudesima i proroštvima. Oni su ovu pravu objavu Božju u narodu čuvali, budili u njemu želju i nadu u budućega Spasitelja i pripravljali narod na dolazak njegov. Zato i imade u objavi st. zavjeta mnogo proroštva o idućem Spasitelju; zato su bile krvne žrtve tipi buduće žrtve — Spasitelja; odatle mnogi tipi pokazujući iz davnine na budućega Spasitelja: kao Abel, Josip mis., vazmeno janje, mjedena zmija i t. d.

Ove dakle objave st. i nov. zavjeta stoje u najužem savezu: stara kao priprava, a nova kao gotova, savršena objava; zato i obje čine jednu istu vjeru (religio) kršćansku.

B. Priprava je prestala, kad je ona svrha postignuta, za koju je ona služila. Bitne objavljene istine st. zavjeta ostale su vazda kao i moralni nauk, ukratko sadržan u 10 zapovijedi Božjih, u kršćanskoj objavi. Isus je Krist koje razjasnio koje popunio i usavršio objavu st. zavjeta, koje opet sasvim nove istine i zapovijedi dao. Obredni i građanski zakoni st. zavjeta prestadoše.

Sada imadu ljudi potpunu, savršenu objavu Božju, da vjerujući u nju i po njoj živeći postignu svoju vremenitu sreću i svoje vječno spasenje. Ona se više ne može promijeniti, usavršiti, izmijeniti, niti može prestati, ona je za sve ljude svih vijekova do svršetka svijeta, kako je to njezin završitelj Isus Krist obećao.

Jedna ista svjetlost vjere sja vazda posvuda, za patrijarha se diže, za Mojsija i prorokâ biva veća; Isus pak Krist veći od patrijarhâ, jači od Mojsija, prosvjetljeniji od svih proroka pokaza nam je u potpunom sjaju.

---

*

Drugi dio.

Kršćanska je vjera prava Božja vjera.

Da je kršćanska vjera prava Božja vjera, dokazuje se tim, što je Isus Krist, njezin početnik, pravi poslanik Božji, sam Bog i Sin Božji.

Da je pak Isus Krist pravi poslanik Božji, svjedoči nam to: a) svetost njegova života; b) proroštva starih proroka, što su se u njemu obistinila; c) proroštva, što ih je on prorekao; d) čudesa, što su se na njemu zbila, i što ih je on tvorio; e) uskrsnuće i uzašašće njegovo; f) čudesa apostolska; g) čudnovato raširivanje nauka njegova; h) čudnovati opstanak nauka toga; i) učinci, što ih je u svijetu proizveo nauk njegov, i napokon j) svjedočanstva mučenikâ. Govorit ćemo o svakoj ovoj točki napose.

† § 19. Isusova osoba i život.

Jedini Isus Krist bijaše (a po njemu i radi njega majka njegova) bezgrješan, on jedini, najsvetiji i savršen, on imađaše uzvišenu zadaću u svijetu, kakove nemaše nikoji drugi velikan, on bijaše veličanstven.

1. Jedini Isus bijaše bezgrješan.

a) U cijelom Isusovu životu ne vidje se ni sjenka kakve ljudske slabosti ili mane. To nam dokazuju njegovi učenici, koji ga opisuju kao najpravednijega; to nam svjedoče i njegovi najljući neprijatelji, koji su na svaku njegovu stopu pazili, svaki mu čin i svaku riječ strogo rasuđivali.

Oni ne mogavši za cijeloga njegova života na njemu ni truna zla naći prinuđeni bijahu podmititi krive svjedoke, da ga na smrt osude. — Pa i isti Pilat izjavi na sudu perući sebi ruke: Čist sam ja od krvi ovoga nedužnoga, a isto i Juda, izdajica, bude prisiljen priznati, da je krv nedužnu izdao.

b) Dok je svaki čovjek sebi svijestan, da je grješan, nesavršen i da je nestalan u dobru, jedini Isus bio je sebi posve svijestan, da je bezgrješan. Zato je i on jedini mogao s pravom doviknuti svojim neprijateljima: Koji će me od vas koriti za grijeh?

2. Isus bijaše najsvetiji.

a) Nema kreposti, koja se ne bi u njegovu životu najsavršenije sjala. On je najsavršenijom ljubavi ljubio Oca Boga. On je neizmjernom djelotvornom ljubavi ljubio sav rod ljudski. Tvorio je dobra djela bez ikakve sebičnosti ne pazeći na osobe. Najposlije žrtvovao je svoj život za ljude. On bijaše poslušan svojoj majci i hranitelju svome, on ponizan i blag, da nije psovao niti prijetio, kad je bio ružen i mučen; on bijaše strpljiv podnoseći rado i najveće muke i u mukama moleći se Bogu za svoje neprijatelje. Riječju sve su se kreposti u njemu jednako savršeno sjale.

b) Ovakve svetosti ne bijaše ni u koga velikana ni u koga sveca. Kršćanski sveci nastojali su primaći se uzoru Isusu Kristu, pa i koliko su se primakli, sve su to od njega crpli. A i ne bijaše nijednoga, koji bi bio sve kreposti u sebi skupio u jednakoj mjeri, ili koji ne bi za svoga života imao po koju ljudsku manu — osim jedine bl. dj. Marije.

3. Isus je najsavršeniji uzor za svakoga čovjeka, za svako vrijeme i za svaki narod, pa mu se zato dive kao najsavršenijemu uzoru i najveći njegovi protivnici.

4. Isus Krist uze sebi za zadaću: spasti svijet od vječne propasti, nadariti ga vječnom srećom i predobiti ljude za svoj nauk. Ne bijaše nikoga ni prije Isusa ni poslije njega, koji bi sebi bio ovaku zadaću stavio. Isus je ovu tešku zadaću i doista riješio.

5. Isus stoji i po svom veličanstvu kao jedinac u svijetu, komu nema premca. Svakomu, koji ga je slušao ili vidio, uli njegova uzvišena osoba strahopočitanje. Već kao 12-godišnji dječak zadivi svoje slušatelje svojom mudrošću. Drugom opet zgodom zapanji on učeći svoje slušatelje tako, da su bili prinuđeni kazati: »Ovaj uči kao onaj, koji ima vlast, i nikada nije čovjek tako govorio, kao što ovaj govori.« Njegova veličanstvena osoba utjera u strah i njegove neprijatelje, koji bjehu

došli, da ga uhvate, a druge opet napuni ljubavlju, te su mu iste svoje haljine sterali po putu, kuda je prolazio.

On nije učio, kako to uče drugi učitelji ili mudraci, dokazujući svoje tvrdnje umnim dokazima ili potvrđujući ih uglednim svjedocima, već se on vazda za potvrdu istinitosti svoga nauka poziva na jedini svoj ugled, na djela svoja i na svoje poslanje od Boga.

Osoba dakle Isusova i život pokazuje nam neko više biće; pokazuje, da je Isus istinu govorio, kad je rekao, da je on poslanik Božji, Bog sam.

† § 20. Proroštva, što su se u Isusu Kristu kao mesiji ispunila.

Istina je, da je židovski narod živu nadu gojio, da će mesija doći. Proroci su tu nadu u narodu uzdržavali i gotovo sav mesijin život unaprijed opisali. Ova se njihova proroštva o mesiji zovu »mesijanska proroštva.«

Oni proricahu:

a) da će se mesija roditi iz koljena Abrahama, Jude i Davida. (Ovako Jakov na smrtnoj postelji, Gen. 28, 13.).

b) da će onda doći, kad već ne bude kraljevao u Judeji potomak Judin (Jakov, Gen. 49, 8.); i kad bude Judejcima dano dopuštenje, da sebi opet sagrade grad Jeruzalem i hram, da će proteći od toga vremena pa do mesije 69 sedmičnih godina, t. j. 483 god.; u sredini pak 70. sedmične godine da će on biti ubit. (Ovako Danijel, prorok).

c) da će se roditi od djevice iz kraljevskoga Davidova plemena. Ovako Isaija: »Eto, djevica će zatrudnjeti i rodit će sina, i nadjenut će mu se ime Emanuel (S nama Bog) (7, 14.).

d) da će se roditi u Betlehemu. »I ti, Betleheme Efrato, malen si među tisućama Judinim, iz tebe će mi izaći, koji će biti gospodar u Izraelu, i kojemu su izlasci od početka, od dana vječnih« (Mih. 5, 2.). Da će djeca u Betlehemu zbog njega biti ubijana (Jer. 31, 15.).

e) da će biti prorok, utemeljitelj n. zavjeta, veliki čudotvorac, učitelj, zakonoša za sve narode, veliki svećenik i kralj vječni. (Mojs., Jer., Izaija, David.)

f) da će ubog na magarici ući u Jeruzalem (Zah. 9.), da će biti od svoga učenika izdan (Psl. 40.), neprijateljima predan za 30 srebrnjaka (Zah. 11.), da će riječju biti mučen i raspet, a tijelo da mu ne će istruhnuti u grobu, nego da će on uskrsnuti od mrtvih (Izaij. 50. i 53.; Psl. 21. i 68.).

g) napokon da će izraelski narod zbog toga, što će odbaciti mesiju, prestat biti izabrani narod, da će se opustošiti grad i hram (Dan. 9.); da će se nova žrtva prikazivati, i da će pogani biti pozvani u kraljevstvo Božje, koje će trajati po sve vijeke (Psl. 71.; Izaij. 2.).

Ova su proroštva više stotina godina prije prorečena, nego što se Isus Krist rodio (zadnji prorok Malahija prorokovaše 450 god. prije Isusa), a bijahu poznata nesamo Izraelcima već i poganima. Pa i sva su se ova proroštva do najmanje sitnice točno ispunila u Isusu Kristu, kao što nam to svjedoči povijest njegova života (evanđelje). Odatle slijedi, da je Isus Krist i zaista obećani mesija, da je poslanik Božji, dà pravi Bog. — Isus se i sam pred Židovima pozivao na ova proroštva, da ih upozori, da se i doista u njemu ispunjuju, veleći: »Pregledajte pisma . . ., i ona su, koja svjedoče za mene« (Iv. 5, 39.).

† § 21. Proroštva. što ih je Isus Krist sam prorekao.

a) Isus proreče, kada i kako će muku trpjeti, umrijeti, uskrsnuti i uzaći na nebo. — Idući Isus sa svojim učenicima o vazmu u Jeruzalem reče im: »Evo idemo u Jeruzalem, i sin čovječji bit će predan glavarima svećeničkim i književnicima; i osudit će ga na smrt; i predat će ga neznabošcima, da mu se rugaju, da ga biju i razapnu; i treći dan će ustati« (Mat. 20, 17.); i opet o svom uzašašću na nebo: »A kad vidite sina čovječjega, da ulazi gore, gdje je prije bio« (Iv. 6. 63.).

b) Zatim proreče: kako će se apostoli ponijeti za njegove muke, i koja će im biti kob. Tako reče, da će ga Juda izdati, a Petar još one noći tri puta zatajiti, prije nego pijetao tri puta zapjeva; zatim da će oni poslije nekoliko dana, kako on uzađe na nebo, primiti Duha Sv., i da će za njega svjedočiti u Jeruzalemu, u Judeji i u Samariji, pače ća do granicâ zemlje; da će biti

radi njegova imena zvani pred namjesnike i kraljeve, da će svakovrsne progone trpjeti i napokon mučeničku smrt podnijeti.

c) Proreče, da će se njegov nauk raširiti po svem svijetu, i da će njegova crkva ostati po sva vremena, pa da je ne će ni vrata paklena (t. j. svi neprijatelji, pa bili još tako silni, pa ni isti pakao, ako bi se na nju digao) nadvladati.

d) Proreče dalje, da će se Jeruzalem razoriti, i na hramu da ne će ni kamen na kamenu ostati. Reče on suznim očima, da će neprijatelji Jeruzalem nasipom opkoliti i sa svih strana stisnuti, da će njegove sinove na tle oboriti, da će se pojaviti krivi mesije u to vrijeme, da će biti veliki glad i kuga, i da će još isto ono pokoljenje živjeti, dok se bude sve to zbivalo (Luk. 19.; Mat. 24.).

e) Napokon proreče, da će mnogo Židova pasti od mača, a mnogo da će ih biti rastepeno po svem svijetu (Luk. 21.).

Sva su se ova Isusova proroštva do slova ispunila, kako nam to svjedoče evanđelisti i drugi povjesnici, kao: Josip Flavije i Tacit, a neka se udilj ispunjuju. Pa to je jasan dokaz, da je Isus Krist pravi poslanik Božji.

† § 22. Čudesa.

A. Čudesa, što su se na Isusu zbila.

Cijelo Isusovo življenje bijaše od Boga čudesima proslavljeno.

a) Njegovo rođenje navješteno je djevici Mariji po anđelu; po Duhu Sv. bi on začet, i ovo otajstvo Josipu po anđelu dojavljeno;

b) rođenje njegovo navijestiše anđeli pastirima; čudna zvijezda pokaza put istočnim mudracima k njemu; starac Simeon slavljaše Isusa u hramu kao svjetlost i spasenje Božje; Herodu izmakne on, jer je anđeo uputio Josipa o Herodovoj nakani;

c) kod krštenja na Jordanu i preobraženja na gori proslavi ga Bog otac. Odoljev napasti nečastiva dođoše anđeli i dvorahu mu;

d) moleći se prije svoje muke: »Oče! proslavi svoje ime!« zaori glas s neba: I proslavih i proslavit ću;

e) viseći na križu, pomrča sunce, a kada ispusti dušu, razdrije se zastor u hramu, zemlja se silno potrese, stijene pukoše, i tjelesa svetih, koji su bili usnuli, ustadoše. Treći dan uskrsnu, a četrdeseti dan svojom moći uzađe na nebo.

Sve ovo pokazuje, da je Isus Krist bio više nego samo čovjek, da je morao biti pravi poslanik Božji, pače Bog.

B. Čudesa, što ih je on sam tvorio.

1. Isus je tvorio čudesa:

a) n a p r i r o d i: pretvorio je vodu u vino na svadbi u Kani; nasitio više tisuća ljudi s pet hljebova; blagoslovio ribolov; utišao jednom riječi morsku buru; hodao po vodi i t. d.

b) n a b o l e s n i m l j u d i m a: slijepu povratio vid hromu hod, nijemu i gluhu govor i sluh, gubavce čistio i t. d.;

c) n a m r t v i m a: uskrisio Naimca, mladića, kćer Jairovu i Lazara;

d) n a n e č i s t i m d u s i m a: izgonio nečiste duhove.

2. Da je Isus doista ova čudesa tvorio, svjedoče nam to:

a) e v a n đ e l i s t i, za koje dokazasmo, da su vjere dostojni;

b) ž i d o v s k i n a r o d, koji je najviše zato k Isusu vrvio, njegov nauk slušao, njegovu se životu divio, što je vidio njegova vanredna djela;

c) p o g l a v i c e ž i d o v s k o g a n a r o d a, kojima bijahu čudesa njegova trn u oku; naročito se bojahu farizeji i pisci, da će sav puk za Isusom pristati zbog tih čudesa. Stoga se i često svjetovahu: »Što da činimo, čovjek ovaj mnoge znake čini? Ako ga pustimo tako, svi će u nj vjerovati« (Iv. 11,47.). — A kad je Isus mrtvoga Lazara uskrisio, nađoše se farizeji u velikoj neprilici, jer ne mogahu samoga čina tajiti, pa stoga naumiše i Isusa i Lazara ubiti, da se riješe i čudotvorca i živoga svjedoka njegova čuda. Napokon nam to svjedoče i

d) ž i d o v s k i p i s c i (kao Josip Flavije) i p o g a n s k i h i s t o r i c i (kao Tacit), koji spominjući u svojim spisima Isusa zovu ga neobičnim čovjekom i č u d o t v o r c e m.

Nema dakle sumnje, da je Isus Krist tvorio čudesa.

3. Da su ova Isusova djela zaista bila prava čudesa, evo tomu dokaza:

a) Način, kojim je Isus ova djela tvorio, i sredstva, koja je pri tom upotrijebio, pokazuju naravno nerazmjerje među upotrijebljenim sredstvom i proizvedenim učinkom. »Budi »zdrav«, ova riječ nije nikako naravno dostatno sredstvo, da više godišnji teški bolesnik ozdravi; ili »ustani« nije dostatno sredstvo, da mrtvac oživi.

b) Isus je javno tvorio čudesa i pred mnogim svjedocima tako, da ih je svatko mogao vidjeti. Nije upotrebljavao nikakovih aparata ni instrumenata. Među gledaocima bijaše vazda i učenih ljudi.

c) Kad bi bio Isus tvorio čudesa tajnim, ali naravnim silama, ušlo bi se tim silama u trag, pogotovu jer je u naravno-prirodoslovnim znanostima velik napredak učinjen. Isus sâm izjavljuje, da on »prstom Božjim« tvori svoja djela.

Iz svega se ovoga vidi, da je Krist tvorio prava čudesa.

Čudesa su ova najjasniji dokazi njegova božanskoga poslanja i njegova božanstva. Pa se Isus i sam pozivao na svoja čudesa kao na dokaze svoga božanstva veleći: »Djela, koja ja tvorim u ime Oca svojega, ona svjedoče za me... Ako ne tvorim djela Oca svojega, nemojte mi vjerovati; ako li tvorim, pa ako meni ne ćete da vjerujete, djelima vjerujte, da poznate i vjerujete, da je Otac u meni i ja u Ocu« (Iv. 10, 37).

† § 23. Uskrsnuće i uzašašće Kristovo na nebo.

A. Uskrsnuće.

Isus je, bivši krivično osuđen na smrt križa, umr'o na križu i iza toga ukopan, a treći dan svojom moću u preobraženu tijelu uskrsnuo i svojim se učenicima po više puta ukazao.

Da je Isus Krist uistinu uskrsnuo, evo tomu dokaza:

1. Apostoli, kojima se Isus poslije svoga uskrsnuća više puta pokazao, jednoglasno nam to svjedoče. To je njihovo svjedočanstvo vrlo znamenito. Oni se rasplašeni bjehu razbjegli, kad je Isus bio odsuđen, pa se ne bi bili više usudili glasno priznavati za učenike njegove, kad on ne bi bio uskrsnuo. Oni su sami mislili, da će on, kako im bješe obećao, uskrsnuti. Kad ne bi bio uskrsnuo, oni bi bili prestali biti njegovi učenici videći, da su prevareni. Oni glasno navješćivahu na Duhove u Jeruzalemu svemu puku, da je Isus uskrsnuo, a poslije i pred visokim vijećem, a nitko se ne usudi oprovrći ih.

2. Isti neprijatelji Isusovi svjedoče, da je on uskrsnuo. Oni, koji su pred nekoliko dana raspeli Isusa, grob njegov zapečatili i stražu oko njega postavili, silno se osupnuše i zapanjiše, kadno su apostoli svuda začeli navješćivati uskrsnuće Isusovo. Oni zabraniše apostolima propovijedati, da je Isus uskrsnuo, pače oni podmitiše stražare, neka reknu, da su na straži zaspali, a apostoli da su u to vrijeme ukrali tijelo Isusovo, samo da tobože uguše svaki glas o čudnovatom uskrsnuću Isusovu. Ako su stražari zaspali, zašto ih nijesu kaznili, što su zanemarili svoju dužnost, nego ih mite? Ako su apostoli ukrali tijelo Isusovo, kako to da ih za to nijesu kaznili? Vidi se, da niti su stražari zaspali bili, a ni apostoli ukrali tijelo Isusovo, već je on svojom moći uskrsnuo.

Da nijesu apostoli ukrali tijelo Isusovo, vidi se odavle:

a) kako mogu spavajući stražari isto svjedočiti?

b) apostoli bijahu plašivice, koji se razbjegoše, kad je Isus ulovljen, a Petar — najhrabriji od svih — još ga od straha zatajio. Kako bi se dalo misliti, da će ovake plašivice noću poći grobu, gdje je straža, i tijelo ukrasti? Pa kako bi i mogli ukrasti tijelo, a da ne probude stražara, odvaljujući silni kamen s groba? Poznata strogost vojničkoga zakona rimskoga jamči nam, da nijesu vojnici na straži zaspali. — Kad bi bilo poglavarstvo uvjereno, da su apostoli ukrali tijelo Isusovo, sigurno bi ih bilo za to kaznilo; ali toga nije učinilo;

c) i neprijatelji priznavaju, da su apostoli bili ljudi krepošni i pošteni; a o takvim se ljudima ne da ni misliti, da će sebi varkom ili krađom život kaljati. — Pa i apostoli sami mišljahu, da će Isus uskrsnuti. Kad se njegove riječi u tom ne bi bile obistinile, oni bi bili prvi, koji bi izgubili svu vjeru u nj videći, da ih je Isus prevario, kad im je govorio o svom uskrsnuću.

d) nitko ne laže na svoju štetu. — Apostolima nije navješćivanje uskrsnuća Isusova nikakve vremenite sreće donijelo, već upravo protivno, donijelo im je progon, tamnice, muke i smrt. — Mora dakle da je istina, što su oni navješćivali, da je Isus uskrsnuo.

3. Da je Isus doista uskrsnuo, dokazuje nam to i ustanova apostolska, po kojoj se već za apostolâ slavio blagdan Uskrs i svetkovala nedjelja mjesto subote upravo na uspomenu Isusova uskrsnuća.

Nema dakle druge, nego da priznamo i da vjerujemo, da je Isus Krist zaista umr'o na križu i da je treći dan uistinu svojom moći uskrsnuo iz groba, kako nam to svjedoče apostoli, s kojima je poslije 40 dana općio, jeo i pio.

Uskrsnuće je Isusovo najjasniji dokaz, da on nije samo poslanik Božji, nego i pravi Bog. — Apostoli su uskrsnuće njegovo kao glavni dokaz za istinitost svoga naučavanja navodili.

B. Uzašašće.

Isus je doista 40. dan na oči svojim apostolima i učenicima svojom moći uzašao na nebo. To nam svjedoče jednodušno svi apostoli navodeći točno vrijeme, mjesto i druge prilike njegovu uzašašću. — Budući dakle da je Isus i zaista svojom moći uzašao na nebo, kao što bješe prorekao, on je uistinu pravi poslanik Božji.

† § 24. Čudesa apostolska.

Da je Isus Krist pravi poslanik Božji, pravi Bog, i nauk njegov božanstven, potkrepljuju to i čudesa, što su se ili zbila na apostolima, ili što su ih oni u imenu Isusovu tvorili.

1. Čudesa, što su se na apostolima zbila. Apostoli su se na Duhove u tren duševno provrgli skroz drugim muževima; Petar bio čudnovatim načinom izbavljen iz tamnice; Pavao čudnim i naglim načinom obraćen od progonitelja u navjestitelja nauka Kristova, i druga čudesa.

2. Čudesa, što su ih apostoli tvorili u ime Isusovo, kao: Petar čudnovato iscijelio hroma u Jeruzalemu, oživio mrtvu Tabitu; Pavao hroma iscijelio u Listri, oživio mrtva Eutika u Troji i t. d.

Ova su čudesa zaista pravi dokazi, da je onaj pravi Bog, u kojega su ime oni ta čudesa tvorili, pa se oni i pozivahu na ova čudesa, kao na dokaze svoga božanskoga poslanja.

† § 25. Čudnovato raširivanje nauka Isusova.

Da je Isus Krist pravi Božji poslanik i dosljedno nauk njegov pravi Božji nauk, dokazuje to i čudnovato raširivanje kršćanske vjere. Brzo raširivanje kršćanstva pokazuje se kao pravo čudo, gledamo li nauk, koji se širio, zapreke, koje su mu na putu stajale, i sredstva, koja su u to ime upotrijebljena.

Da se zaista kršćanstvo divnom brzinom među narodima širilo, svjedoči nam sv. Pavao (Rim. 1, 8.), koji piše Rimljanima, da se vjera njihova glasi po svem svijetu, zatim kršćanski pisci prvih stoljeća: Justin, Irenej i Tertulijan, napokon i poganski pisci (kao: Svetonije, Tacit, pa i prokonzul Bitinije Plinije).

1. Nauk, koji se širio.

Lasno se može raširiti u svijetu nauk umu ljudskomu jasan i razumljiv; ali kršćanski bijaše umu ljudskomu nedokučljiv (on ima u sebi istinâ, kojih um ljudski nikako ne može razumjeti, kao: presv. Trojstvo, utjelovljenje sina Božjega i t. d.; on uči, da je raspeti Isus Bog, što je židovima bila sablazan, a poganima ludost) i nejasan, pa se uza sve to veoma brzo raširio. Kad su dakle ljudi, i učeni i neuki, kršćanski nauk odmah rado primali i za nj išli i na muke i u smrt, mora da ga je širio prst Božji. Ako ga je sam Bog širio, tada je on dosljedno nauk Božji.

Za nauk, koji prija pokvarenoj naravi ljudskoj i njenim požudama, rado ljudi prianjaju. No nauk kršćanski zahtijeva od čovjeka sve ono, što se protivi njegovoj pokvarenoj naravi i njenim požudama kao: odricanje sebe, poniznost, čistoću, ljubav prema neprijatelju i t. d., a zato mu ona ne obećava ništa do nevidljivih dobara i radosti u budućem životu.

Uza sve ove teške zahtjeve kršćanskoga ćudoređa, ipak se kršćanski nauk ubrzo raširio u svijetu. Kad se dakle kršćanski nauk, pokvarenoj naravi ljudskoj toliko protivan, tako brzo raširio, jasno je, da ga je širio sam Bog, da je dosljedno on pravi nauk Božji.

2. Zapreke, što su priječile i obustavljale brzo raširivanje nauka, bijahu ove:

a) o p ć e n i t a p o k v a r e n o s t, koja je bila već svoj vršak postigla u svim slojevima naroda. Oholost, pohlepa za imutkom i časti, i neobuzdana putenost zaokupila bješe sve počevši od silnikâ careva do posljednjega roba;

b) ž i d o v i su očekivali sjajno, silno zemaljsko kraljevstvo, koje će im dati mesija, a bijahu i oholi, što su bili izabrani narod Božji. Razumije se, da im se nije milio mesija, koji je bio ubog i ponizan, i koji im nije podao u ruke žezlo svega svijeta, pa koga su i na smrt osudili, a niti njegov nauk, po kome su njihove žrtve i njihov st. zavjet morali prestati;

c) poganska vjera bijaše se srasla s državnim ustavom, pa tko nije priznavao poganske vjere, kao što su to činili kršćani, smatrao se protivnikom nesamo poganskoj vjeri već i državi, i prema tomu se kaznio kao zločinac;

d) poganski puk, krivo upućen o kršćanima i o njihovoj vjeri, držaše kršćane za bezbošce, mrzitelje ljudi, ljudoždere i povodnike svih zala, što su ih snašla u ono doba, kao: kuge, potresa, neuspjeha u ratu i t. d.;

e) o h o l o s t ne dade poganskim naučenjacima, da se oni klanjaju Isusu, koji je proizašao iz prezrena naroda žudijskoga, a bijaše kao zločinac pogrdno raspet;

f) napokon s i l n i i s t r a h o v i t i p r o g o n i, kojima su rimski carevi preko 300 godina kršćane progonili.

Ovo su bile uistinu teške zapreke. Budući da se kršćanska vjera usprkos ovim silnim zaprekama ubrzo svijetom raširila i učvrstila, morao ju je samo Bog širiti.

3. S r e d s t v a, kojima se k r š ć a n s k a v j e r a š i r i l a, bijahu evo ova: dvanaestorica prostih, neukih, ali Duhom Sv. prosvijetljenih ribara iz Galileje i nekoliko njihovih učenika pošli su u svijet, te su širili propovijedanjem i molitvom nauk Isusa Krista. Nije se tu upotrijebila s i l a o r u ž j a, niti su kršćanstvo podupirali v l a d a r i m o g u ć n i c i; niti su bili njegovi propovjednici čuveni naučenjaci svjetskoga glasa, a ni na glasu govornici; pa napokon nijesu oni mogli svojim pristaocima obećati ni sjajna življenja, ni imutka, ni časti, a ni neograničene slobode. Doista »Bog odabra, što je svijetu bilo ludo, da zastidi mudrace, što je svijetu bilo slabo, odabra on, da osramoti jako.«

Gledamo li dakle k r š ć a n s k i n a u k, koji se širio, z a p r e k e, koje su mu na putu stajale, i s r e d s t v a, kojima se širio, pa onda uspjeh, koji je postignut, jasno će nam biti, da je samo svemogući Bog taj nauk tako brzo u svijetu raširio. Ovim se najjasnije potvrđuje njegovo božanstvo, kao i Božje poslanstvo njegova utemeljitelja Isusa Krista, koji bješe prorekao: »I ja kad budem podignut od zemlje (t. j. na križu i poslije po uskrsnuću), sve ću privući k sebi« (Iv. 12, 32.). — Zato pravo zaključuje sv. Augustin: »Ili se kršćanstvo č u d e s i m a raširilo, i tada se kao božanstveno potvrdilo, ili b e z č u d e s â, a tada je samo raširivanje najveće čudo.«

† § 26. Opstanak nauka Isusova.

Č u d n o v a t i o p s t a n a k k r š ć a n s t v a k r o z s v a s t o l j e ć a dokaz je za njegovo božansko podrijetlo; jer:

a) silni progoni kroz više stoljeća prijetijahu zatrti ga;

b) nebrojeni k r i v o v j e r c i napadahu kršćanstvo ili pojedine njegove članove;

c) k r i v a z n a n o s t po sve vijekove nastojala ga potkopati. (Od poganskih filozofa pa do današnjih nadrimudraca nastojalo se ili javno u svakovrsnim spisima ili posebice ljude odvraćati od prave kršćanske vjere, pa samu vjeru i crkvu s lica zemlje izbrisati; ali uzalud. Kriva znanost dižući se visoko pade naskoro duboko u zaborav, a nauk Isusov osta i dalje čitav);

d) često bijaše u samoj crkvi s m u t l j i v a c a i s a b l a z n i k â, koji su svojim opakim životom mnogo škodili sv. vjeri i crkvi.

Budući dakle da kršćanska vjera usuprot svima ovim neprijateljima, koji joj o glavi rade, nesamo postoji, nego se još i pobjedonosno sve više širi: uzdržava je sam Bog. A kada je Bog uzdržava, tada je ona prava Božja vjera. Doista se ispuni riječ mudroga Gamalijela: »Ako je od ljudi ovo djelo (t. j. nauk Isusov), rastvorit će se; ako li je od Boga, ne ćete ga moći rastvoriti« (Dj. ap. 5, 38.).

† § 27. Učinci, što ih je nauk Isusov u svijetu proizveo.

Je li koji nauk istinit, najbolje to dokazuju učinci, koje on u svijetu proizvodi. Iz zla i lažna nauka ne može prava postojana krepost niknuti. Učinci, što ih je kršćanstvo od početka svoga kroz sve vijekove proizvodilo i još uvijek proizvodi, zaisto su divni.

1. Kršćanstvo je ljude upoznalo s pravim Bogom oslobodiv ih gadnoga idolopoklonstva; ono im je dalo čisto, Boga i čovjeka dostojno bogoštovlje. Istom kršćanstvo poučilo je ljude o pravoj njihovoj svrhu naravnoj svrsi i o njihovim dužnostima prema Bogu, prema sebi i bližnjima svojim.

2. Kršćanstvo je sav prijašnji život ljudi promijenilo u drugi bolji. Upoznalo ih i priučilo na kreposti, kojih oni nijesu prije ni poznavali, a kamoli vršili, kreposti: pravu ljubav Boga, pravo uzdanje u Boga, poniznost i odricanje samoga sebe, čistoću, požrtvovnu iskrenu ljubav k bližnjemu i ljubav k neprijatelju i t. d. Ove kreposti zasjaše umah na ljudima, čim im je kršćanstvo dušu proniklo.

3. Kršćanstvo je napokon sav državni i društveni život ljudi promijenilo. Ono je ukinulo ropstvo, povratilo čast ženama, posvetilo ženidbu, popravilo obiteljski život, ublažilo sudbinu ubogima, uvelo mnoge dobrotvorne zavode, promicalo znanosti i umjetnosti i njima novi pravac dalo, riječju ono je narode priučilo plemenitijim običajima i prosvijetlilo ih. Danas su još samo oni narodi u surovu stanju, do kojih nije dopr'o luč kršćanske vjere.

Kršćanstvo nije samo blagotvorno djelovalo na ukupno čovječanstvo, već i na svakoga pojedinca čovjeka, bio on učen ili neuk, bogat ili siromah, mlad ili star, poglavar ili podložnik. Ono jedino potpuno zadovoljuje um i srce, ulijeva najveću utjehu u mukama i podaje pravim svojim sljedbenicima u svakom stanju pravi duševni mir, koga svijet ni sve njegove slasti podati ne mogu. — Svaki može ove učinke na sebi oćutjeti i tako se uvjeriti o božanskom podrijetlu kršćanske vjere, samo neka svojski prione onako živjeti, kako to ona uči.

Teško je jednoga čovjeka s grješnoga puta svratiti na stazu kreposti, a kršćanstvo je tisuće i tisuće ljudi svake dobi, svakoga naroda, svakakve ćudi na stazu kreposti navrnulo; ljudski nauci nijesu mogli ni jednoga sela na pravu krepost svrnuti, a kršćanstvo je gotovo većinu svijeta obratilo: mora dakle, da je ono nauk samoga Boga.

† § 28. Kršćanski mučenici.

Isus Krist, utemeljitelj kršćanske vjere, unaprijed je kazao, da će neprijatelji njegove apostole i učenike progoniti, mučiti i ubijati njegova imena radi; ali je i mučenim svojim sljedbenicima obećao svoju pomoć i pobjedu nad progoniteljima. Ovo se uistinu i dogodilo.

a) Nebrojena množina bijaše mučenikâ, koji su, kako nam to svjedoče nesamo crkveni pisci Origen, Tertulijan, Euzebije i dr., nego i poganski Tacit, Svetonije i Plinije, za prva tri stoljeća za Isusa Krista i njegovu vjeru mučeničku smrt podnijeli.

b) Bjesnoća i okrutnost progoniteljâ protiv mučenikâ bijaše upravo užasna, kako nam to i crkveni i svjetovni pisci svjedoče. Što je samo divlje bjesnilo izumiti moglo mukâ, sve su upotrijebljene protiv kršćanskih mučenika. Nikada nijesu tako mučili ni razbojnike ni izdajnike niti iste ocoubilce.

c) Mučenici svakoga naroda, svake dobi, svakoga spola, podnošahu strpljivo, pače veselo, i najgroznije muke, te su se sami mučitelji divili njihovoj neslomljivoj stalnosti.

d) Često su se događala čudesa s njima, kad su bili mučeni, a i često bi za mučenja njihova pogani hrpimice na kršćansku vjeru pristajali. Zato je i mogao pravo reći Tertulijan: Razapinjite, mučite, odsuđujte, gubite nas... više nas biva, što nas više vi kosite: sjeme kršćanâ jest krv mučenikâ.

Kad je dakle tolika množina mučenikâ svake dobi i svakoga spola svakóvrsne i najgroznije muke i istu smrt veselo i postojano podnosila za kršćansku vjeru, a za njihova mučenja zgađala se čudesa, a to mnoge privelo na kršćanstvo; ne

može se nikako držati, da je to naravnim načinom učinjeno, već samim Bogom. Pa tako i jest; jer samo Bog može podati takvu hrabrost, takav pokoj i veselost u najvećim mukama tolikoj množini i tako raznolikim mučenicima, pa i tvoriti čudesa i to proizvesti, da hrpe gledalaca — a i sami mučitelji — prijeđu na kršćansku vjeru. S pravom dakle zaključujemo, da je kršćanska vjera prava Božja vjera, jer su za nju nebrojeni mučenici rado umirali.

Napomena. Mučenici nijesu bili zanesenjaci (fanatici). Zanesenjaštvo nikada dugo ne traje niti raspaljuje množinu, niti po svim krajevima raznolike ljude, dok je kroz sve vijekove bilo kršćanskih mučenika, i to raznolikih: neukih i učenih, ubogih i bogatih, prostih i odličnih, nježnih žena i jakih muževa i t. d. Nije tu bilo kolovođa, koji bi bili razdražljivim govorima svjetinu zanosili (fanatizirali), nije bilo dogovora ni zaklinjanja; mnogi su poginuli udaljeni i odruženi od svojih istovjeraca, gdje im nije ustrajanje u vjeri nikakove slave niti otpadanje od nje nikakove sramote pribaviti moglo. Niti se može reći, da ih je možda slavohleplje sklanjalo na mučeništvo; jer, ako su ustrajali u kršćanstvu, poganski ih je svijet prezirao, mučio i njihovu smrt sramotom smatrao, ako su se pak iznevjerili kršćanstvu, kršćani su dašto njihovo otpadanje žalili; ali prikor njihov obilno im je nagradilo poganstvo. S toga bi ih otpadanja ljubili rođaci, uzvisivao puk, carevi i mogućnici častili, i ono im je velike probitke ovoga života pružalo.

Zanesenjaci su obično uzrujani, razdražljivi te nepromišljeno rade, a kršćanski mučenici, kako nam to svjedoče i pogani sami, bijahu veoma trijezni i ozbiljni, trpljahu muke mirno i svijesni sebi, zašto trpe, bijahu dostojanstveni, a ne bešćutni, ne uzdajući se u svoju snagu, pa i s veseljem iđahu na muke.

Treći dio.

Katolička crkva čuva i nepogrješno tumači kršćanski nauk.

§ 29. Što je katolička crkva.

Početnik kršćanske vjere Isus Krist hotio je, da se njegov nauk po sva vremena cijel i nepokvaren uzdrži i sveudilj svim narodima nepogrješno navješćuje; isto je tako on htio, da budu ljudi svih vijekova dionici zaslugâ njegove muke i smrti. Za tu jednu i drugu svrhu osnovao je on zavod, koji mi zovemo po njegovu imenu kršćanska crkva, koja se ujedno zove i katolička (općenita) zato, što postoji uvijek od svoga postanka.

Crkva katolička jesu svi oni kršćani na zemlji, koji vjeruju katoličku vjeru, i koji su pod jednom vrhovnom glavom svetim ocem papom.

Riječ »crkva« služi nam: a) za cijelu općinu svih pravovjernih kršćana, kao što smo sada kazali; b) za više poglavarstvo duhovno: za papu i biskupe, pa se u tom smislu razumijeva, kada se veli: crkva (t. j. učeća = poglavari) me ovo uči, crkva mi ovo nalaže; napokon c) služi nam ova riječ i za mjesto, gdje se na bogoslužje sastajemo, t. j. za podignuti bogoslužni hram.

Katolička je crkva Božji zavod, naređen za posvećivanje ljudi, jer ju je utemeljio sam Bog, t. j. Isus Krist, i jer njom vazda upravlja Bog, t. j. Duh Sv.

Prvi odsjek.

Crkvu katoličku utemeljio je sam Bog.

§ 30. Postanak crkve Kristove.

Započevši svoje djelovanje odabra sebi dvanaest vrijednih muževa za apostole, t. j. poslanike, koji su kao očevici svim njegovim djelima i svemu nauku poslije njegova uzašašća bili poglavari njegovoj crkvi. — U tu ih je svrhu potanko poučio u tajnama kraljevstva Božjega i u tom, kako će njegovom crkvom upravljati. Pred samo svoje uzašašće naloži im ovako: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Sv.; učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovijedao, i evo ja sam s vama u sve dane do svršetka vijeka« (Mat. 29, 19.).

Apostoli su točno izvršili nauk Isusov. Dobivši na Duhove Duh Sv. počeše naučavati njegov nauk; zatim se razidoše na sve strane propovijedati krsteći sve, koji su u Krista vjerovali, i primajući ih u općinu kršćansku, t. j. u crkvu Kristovu. Tako nastaše na mnogim mjestima kršćanske općine, kojim su apostoli bili učitelji i duhovni pastiri.

Kad je sve više bivalo kršćanskih općina, zarediše apostoli po nalogu Kristovu vrsne muževe za biskupe (na pr. Pavao Tita na Kreti, Timoteja u Efesu) i postaviše ih za poglavare novim općinama naloživši im, da opet oni druge rede i postavljaju.

Pojedine one općine bile su među sobom usko spojene, bile su jedno tijelo; jer su sve ispovijedale jednu vjeru, jer su imale jedne sakramente i žrtvu, i sve priznavale jednoga istoga općenitoga vrhovnoga glavara, sv. Petra, pa tako sačinjavale jednu veliku kršćansku općinu, koja se upravo zove katolička crkva.

§ 31. Krist je utemeljio vidljivu crkvu za sva vremena.

1. Krist je utemeljio vidljivu crkvu, jer je: a) naredio vidljiv znak naime sv. krst, kojim se vjernici u nju primaju; b) javnu službu Božju; c) postavio u njoj vidljive poglavare i učitelje, koje je zapovjedio slušati i d) jer je crkvu svoju usporedio gradu na brijegu sagrađenu, koji se sa svih strana vidi.

2. Krist je hotio, da njegova crkva traje po sva vremena do konca svijeta.

To slijedi: a) iz svrhe, za koju ju je on utemeljio; on ju je naime utemeljio, da ona ljude svih vremena upozna s pravom vjerom i da ih vodi k vječnomu spasenju; b) iz Spasiteljevih riječi, što je Petru rekao: »Na toj stijeni sazidat ću crkvu svoju, i vrata paklena neće je nadvladati« (Mat. 16, 18.), kao također iz onih riječi, što ih je on svim apostolima i dosljedno njihovim nasljednicima kazao: »I evo ja sam s vama u sve dane do svršetka vijeka« (Mat. 28, 20.).

§ 32. Udovi katoličke crkve.

Budući da je katolička crkva vidljiva općina, lasno se dade spoznati: tko je ud katoličke crkve, a tko nije.

1. Udovi su katoličke crkve svi oni ljudi, koji su po sv. krstu primljeni u ovu crkvu, a nijesu iz nje izlučeni. — I grješnici su udovi crkve, kako se to vidi iz prispodoba Isusovih, u kojima on svoju crkvu poređuje njivi, na kojoj raste uz pšenicu i kukolj do žetve, i mreži, u kojoj ima dobrih i zlih riba; to se dalje vidi i odatle, što je Isus svoje sljedbenike učio moliti »za oprost grijehâ« i naredio sakramenat pokore, kojim grješnici mogu dobiti oprost grijehâ.

Crkva ima pravo i vlast izopćiti iz svoje općine one udove, koji su veliki nepopravljivi zločinci, tvrdokorni krivovjerci ili očiti neprijatelji sv. crkvi. Sv. Pavao bješe izopćio rodoskvrnitelja Korinćanina.

Po tomu ne spadaju u katoličku crkvu:

a) nekršteníci: židovi, pogani i muhamedanci;

b) krivovjerci, koji tvrdokorno zabacuju ono, što crkva uči;

c) raskolnici, koji ne priznaju zakonitu vrhovnu glavu crkve — papu; napokon

c) izopćenici (excommunicati), koji su zbog teških zločina od crkvenih glavara izopćeni iz katoličke crkve.

2. Udovi crkve nijesu samo vjernici na zemlji živeći, već sveti na nebu i duše u čistilištu; jer svi ovi imadu s nama jednu istu vrhovnu glavu, Isusa Krista, i čine jedno tijelo, jednu duhovnu zadrugu, t. j. crkvu.

§ 33. Poglavari katoličke crkve.

1. Krist je razdijelio svoju crkvu na crkvu, koja naučava, i na crkvu, koja sluša, t. j. na glavare i podložnike, na svećenike i svjetovnjake. On nije dao svim članovima svoje crkve jednaka prava i jednaku vlast i čast, već je izabrao između svojih vjernika apostole za poglavare svojoj crkvi i njima je predao osobitu vlast. Oni su bili dužni naučavati, a drugi dosljedno njihove nauke i naredbe slušati i vršiti.

Poglavari su po tome u crkvi od Krista, a ne od vjernikâ izabrani; oni su dužni u ime Isusovo i po nalogu njegovu vršiti svoju vlast, a ne u ime vjernikâ ili po nalogu njihovu. Spasitelj samo apostolima reče: »Kao što je Otac mene poslao, ja šaljem vas« (Iv. 20, 21.). Pa da bude ta vlast ugled nalazila u podložnikâ, reče on: »Tko vas sluša, mene sluša, i tko vas prezire, mene prezire, a tko mene prezire, prezire onoga, koji je mene poslao« (Luk. 10, 16.).

2. Duhovna vlast, što ju je Krist apostolima dao, jest trovrsna: učiteljska, svećenička i pastirska ili kraljevska.

a) Učiteljskom službom podijelio je Krist apostolima vlast, da njegov nauk cijel i nepokvaren čuvaju i da propovijedaju. Ovu im je vlast predao, kad im je rekao: »Idite dakle i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Sv.; učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovijedao« (Mat. 28, 19.).

b) Svećeničkom službom dao im je vlast, da prikazuju žrtvu sv. mise i podjeljuju sv. sakramente. Ovu im je vlast predao, kadno je na posljednjoj večeri rekao: »To činite na moj spomen« (Luk. 22, 1.); zatim kadno im je rekao: »Idite dakle i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Sv.« i: »Primite Duha

Sv.! Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se; i kojima zadržite, zadržat će im se« (Mat. 28, 19.; Iv. 20, 22.).

c) Pastirskom ili kraljevskom službom dao im je vlast i pravo, da upravljaju crkvom, da zakone stvaraju i uopće da vode vjerne k vječnome spasenju. Ovu im je vlast predao riječima: »Zaisto vam kažem, štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu; i štogod razdriješite na zemlji, bit će razdriješeno i na nebu« (Mat. 18, 18).

Pod riječima »vezati i riješiti« razumijeva se po biblijskom načinu govora zakonodavna i sudačka vlast. I u nas se veli: odriješiti koga od optužbe, t. j. riječ »odriješiti« naznačuje sudačku vlast.

3. Apostoli su tu trostruku službu, koju im je Krist predao, i vršili; oni su nauk njegov propovijedali nesamo po Palestini, već i po poganskim zemljama, rješavali raspre, pobijali krivovjerje, krstili, sv. misu služili, dijelili sv. pričest, potvrđivali, opraštali skrušenim grješnicima grijehe, odabirali vrsne muževe za đakone, svećenike i biskupe, izdavali spasonosne naredbe, tražili, da se one vrše, i opornike kaznili. To nam svjedoče listovi apostola i Djela apostolska, što ih je napisao sv. Luka.

4. Ova trovrsna služba trebala je po volji Isusovoj da ostane u crkvi i poslije smrti apostolâ do konca svijeta; jer: a) kakogod je bilo potrebno za apostola, da se propovijeda čist nauk Isusov, da ljudi dobivaju milosti, što ih je Isus zaslužio, i da drže zapovijedi, tako je to potrebno u svako doba i bit će potrebno do konca svijeta; jer je b) Isus sam tako hotio rekav: »I evo ja sam s vama do svršetka vijeka!« Budući da nije bilo apostolima do svršetka vijeka ovdje živjeti, morali su njihova mjesta i drugi (biskupi) zauzeti, koji sačinjavaju kao njihovi zakoniti nasljednici s njima sveudiljno živući zbor.

Biskupi su po tome pravi nasljednici apostolâ, jer su im apostoli svoju duhovnu vlast sv. redom predali davši im ujedno pravo, da sebi za nasljednike druge zaređuju. Ovako sveudilj traje u katoličkoj crkvi apostolsko poslanje i punomoć u njenih biskupa.

§ 34. Isus Krist predao je u svojoj crkvi prvenstvo jedino sv. Petru.

Da se uzdrži jedinstvo u crkvi, potrebna je bila jedna vrhovna vidljiva glava.

Isus Krist, utemeljitelj crkve, sam je doduše glava crkve, ali nevidljiva; no budući da je crkva vidljivo tijelo, treba joj i vidljive glave, a za vidljivu glavu i namjesnika svoga na zemlji postavio je Krist sv. Petra, apostola. Evo tomu dokaza:

1. Pozvavši Krist Petra za apostola promijenio mu je ime Simonu u Kefas ili Petar, t. j. stijena ili pećina, a tim mu je već unaprijed dao razumjeti, da će ga na osobitu čast u svojoj crkvi uzvisiti. Kada je Isus apostole što pitao, vazda se obraćao na Petra, i on je obično odgovarao u ime ostalih; Petar bijaše svjedok svih Isusovih djela; za njega se Isus posebice molio, da mu vjera ne smalakše; njemu se posebice poslije uskrsnuća ukazao, njemu prorekao, da će mučeničkom smrću umrijeti. Ove odlike, kojima je Isus Petra odlikovao, pokazuju, da je Isus njega zaista odabrao za prvaka.

2. Da je Krist sv. Petru doista podijelio prvenstvo nesamo časti nego i vlasti nad svom kolikom crkvom, vidimo dalje i odatle, što je on:

a) postavio Petra za temeljni kamen svojoj crkvi. Kad je na Isusov upit: za koga apostoli njega drže, Petar u ime svih odgovorio, da je on Krist, Sin Boga živoga, pohvali ga Isus veleći: »Blago tebi, Simone, sine Jonin, jer tijelo i krv nijesu tebi to objavili, nego Otac moj, koji je na nebesima. A ja tebi kažem: ti si Petar (t. j. stijena), i na toj stijeni sazidat ću crkvu svoju, i vrata paklena neće je nadvladati« (Mat. 16, 18),

Što je zgradi temelj, to je crkvi Kristovoj Petar. Temelj je pak kod svake zgrade, koji daje zgradi čvrstoću, jakost i jedinstvo. A Petar je temelj crkvi Kristovoj. Dakle je on, koji daje crkvi jakost i jedinstvo, ili on je glava crkve.

b) Petru napose predao je ključeve od kraljevstva nebeskoga riječima: »I tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga. Pa štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima; a štogod razdriješiš na zemlji, bit će razdriješeno i na nebesima« (Mat. 16, 19).

Predati komu ključeve grada ili kuće znači predati mu vrhovnu upravu i vlast nad gradom ili kućom. Kada dakle Krist obećava Petru ključeve od kraljevstva nebeskoga, predaje mu tim vrhovnu vlast nad svojim kraljevstvom, t. j. nad svojom crkvom.

c) jedinomu Petru zapovjedio je pasti cijelo stado. Pokazav se Isus poslije uskrsnuća svoga treći put apostolima na jezeru tiberijatskom zapita do tri puta Simona Petra, da li ga on ljubi više, nego drugi apostoli. Petar mu odgovori, da on zna, da ga ljubi. Iza prvih dviju Petrovih izjava doda Spasitelj: Pasi jaganjce moje, a iza treće: Pasi ovce moje.

Ovim riječima predao je izrično Krist Petru prvenstvo, i to: nesamo čast, već i vrhovnu vlast nad svom kolikom crkvom, dakle i nad crkvenim glavarima, koji se tu razumijevaju pod ovcama, i nad podložnicima, koji se označuju pod jaganjcima.

3. Sv. je Petar zaista u crkvi vršio prvenstvo: on je rukovodio izbor Matije, apostola, on je prvi počeo na Duhove propovijedati i 3000 na vjeru Isusovu obratio; on je prvi učinio čudo u ime Isusovo (hroma na crkvenim vratima ozdravio); prvi je s Ivanom radi imena Isusova trpio, on prvi poganima propovijedao; on je predsjedao saboru u Jeruzalemu, riječju on je u svem prednjačio apostolima kao vođ i glava.

4. Njega su za glavu svoju priznavali i ostali apostoli; njega meću u svim popisima apostolâ na čelo, pače ga Matej (10, 2.) izrično zove prvim, premda on nije bio ni najstariji doblju, a ni prvi pozvan za apostola.

5. Usmena predaja vazda označuje Petra kao vrhovnu glavu crkve Kristove. Tako Origen zove Petra »Glavom apostolâ«. Sv. Ambrozije naročito kaže: »Prvenstvo je podijeljeno ne Andriji, nego Petru«.

Iz svega se jasno vidi, da je sv. Petar uistinu bio glava crkve Kristove.

Budući da je Isus Petra svojoj crkvi za glavu postavio, dao mu je tim također sva prava, koja pripadaju glavi, a to je oso-

bito: pravo, da može zakone i naredbe izdavati za svu crkvu ili ih opet ukidati, da bdi nad izvršivanjem tih zakona i naredaba, neposlušne da kazni, uopće, da sve čini, što je potrebno i korisno za opstanak i promak crkve, napose za uzdržavanje i širenje njena nauka.

§ 35. Prvenstvo rimskoga biskupa kao zakonitoga nasljednika sv. Petra.

Prvenstvo sv. Petra kao vrhovnoga poglavara crkve nije sa smrću njegovom prestalo, već postoji u crkvi i postojat će do svršetka svijeta. Krist je utemeljio svoju crkvu za sve vijekove i za sve ljude. Kada dakle treba da crkva uvijek postoji, treba da postoji i stijena, na kojoj je ona sagrađena.

Prvenstvo je Krist zato ustanovio, da bude u crkvi vladalo jedinstvo. Ako je dakle trebalo crkvi vidljive glave, dok je još malena bila, i dok nije bilo krivovjerstva, trebalo joj je kasnije to većma glave, kad se naširoko i daleko razgranala, i kad su se sve više krivovjerstva pojavljivati stala. Zato i nije prvenstvo moglo s Petrom izumrijeti i prestati, već je trebalo, da za sva vremena ostane i da prijeđe iz ruku u ruke na sve njegove nasljednike.

1. Pravi nasljednik sv. Petra u prvenstvu nad svom kolikom crkvom jest svaki zakoniti biskup rimski.

Budući da se sv. Petar, bivši neko vrijeme biskup u Antiohiji, preselio u Rim i ondje utemeljio kršćansku općinu, kojoj bijaše više godina biskup i napokon kao rimski biskup god. 67. posl. I. podnesao mučeničku smrt, svaki je rimski biskup njegov zakoniti nasljednik. Po pravu nasljednom svaki zakoniti nasljednik nasljeduje sve časti, prava i vlasti svoga predšasnika: dakle i rimski biskup kao nasljednik sv. Petra naslijedio je prvenstvo crkve, a s njim i prava, ugled i vlast nad cijelom crkvom. Rimski je biskup po tome vidljiva vrhovna glava crkve, namjesnik Kristov pa se zato i zove »sveti otac« ili »papa«, t. j. općeniti otac svih kršćana na svijetu.

2. Biskupi su rimski sebi kao nasljednici sv. Petra doista iz početka crkve prava prvenstva prisvajali i ta prava bez ikakva prigovora vršili; svi su kršćani priznavali riječju i činom

rimskoga biskupa ili papu za namjesnika Kristova i za vrhovnu glavu crkve. Biskupi su rimski crkvene sabore sazivali i njima ili sami ili po svojim poslanicima predsjedali, zaključke sabora potvrđivali, zakone izdavali za cijelu crkvu; niti su odluke crkvenih sabora ikakvu vrijednost i obveznost imale, ako nijesu bile potvrđene od rimskoga pape. Pape bijahu uvijek smatrani za vrhovne učitelje i zaštitnike prave vjere, a pravovjerni bi vazda onoga držali za odmetnika, koji ne bi priznavao pape za glavu crkve.

To nam sve svjedoči crkvena povijest. Već u I. stoljeću za živa još ap. Ivana riješi sv. Klement, treći rimski biskup za sv. Petrom, raspru, koja se bila porodila u Korintu.

U II. stoljeću riješi raspru o vremenu svetkovanja Uskrsa sv. Viktor, rimski papa. Tako i Stjepan I. u III. stoljeću ukine iznovično kršćavanje raskolnikâ.

I spisi sv. otaca i istočne i zapadne crkve svjedoče, da je crkva u svako vrijeme bila o tom uvjerena, što su na sveopćem saboru florentinskom god. 1438. obadvije crkve proglasile o prvenstvu sv. oca pape. »Odlučujemo«, vele oni, »da sv. apostolska stolica, rimski papa, imade prvenstvo na svem svijetu, i da je rimski papa nasljednik sv. Petra, glavara apostolâ, pravi namjesnik Kristov i glavar sve crkve i otac i učitelj svih kršćana, i da je njemu u osobi sv. Petra potpuna oblast predana svu crkvu pasti, ravnati i upravljati od g. našega Isusa«. Tako to isto potvrdi i posljednji vatikanski sabor g. 1870.

3. Papa nema samo prednost u časti pred svima biskupima, nego on imade uistinu najveću vlast nad cijelom crkvom, pa su njemu kao glavi crkve i biskupi podvrgnuti.

† § 36. Biskupi i svećenici.

1. Biskupi imadu po odredbi Božjoj vlast upravljati crkvom kano pravi nasljednici apostolâ, ali samo u zajednici s papom i pod njegovom vrhovnom upravom; papina vlast proteže se na svu crkvu, a oblast pojedinih biskupa samo toliko, koliko hoće papa, t. j. na veći ili manji dio cjelokupne crkve, koji se zove biskupija.

Biskupi upravljaju crkvom, i to:

a) svaki biskup sam upravlja onim dijelom crkve, što mu ga papa povjeri. Ovo je već apostolska uredba (Tit. 1, 5.);

b) svaki biskup jest dionik cjelokupne crkvene uprave pa imade mjesto i glas na općenitom saboru.

Biskupa potvrđuje papa.

2. Biskupima pomažu službu vršiti s v e ć e n i c i, koji po njihovu nalogu i po oblasti od njih dobivenoj izvršuju duhovne poslove u pojedinim župama i mjestima njihove biskupije. Ovi se pomoćnici biskupovi zovu duhovni pastiri.

I svećenička se služba temelji na uredbi Božjoj. Apostoli su naime po dobivenoj od Isusa vlasti molitvom i polaganjem ruku (t. j. sv. redom) jedan dio svoje vlasti prenosili na vrsne i pobožne muževe (svećenike i đakone); a ovako po primjeru apostolâ rade i biskupi po njihovu nalogu i vlasti od njih dobivenoj pa sebi prema potrebi izabiraju svećenike i đakone te ih za sv. službu posvećuju.

§ 37. Biljege prave crkve Kristove.

Krist je utemeljio samo jednu crkvu, kao što je i učio samo jednu vjeru. On govori samo o jednoj crkvi, koju će na Petru podići; on poredi svoju crkvu s jednim stadom, koje pase j e d a n p a s t i r, i koje se nalazi u j e d n o m o v č i n j a k u. Ako je pak Krist utemeljio j e d n u c r k v u, to mora među raznolikim crkvama, koje su s vremenom postale, i od kojih se neke nazivlju također »kršćanskim crkvama«, j e d n a samo prava Kristova crkva biti.

Ova j e d n a p r a v a crkva treba da ima n e k e p o u z d a n e s t a l n e b i l j e g e, po kojima se razlikuje od ostalih crkava. Biljege su njene po izjavi i naredbi Isusovoj ove: ona je a) j e d n a, b) s v e t a, c) k a t o l i č k a i d) a p o s t o l s k a.

1. Prava Kristova crkva mora biti j e d n a; jer je Krist hotio, da mu bude j e d n a crkva. U svojoj zadnjoj svečanoj molitvi moljaše se on Ocu svomu za sve one, koji će u njega vjerovati, da budu j e d n o, kao što je on s Ocem jedno. Pa on je svojoj crkvi udario pečat jedinstva i tim, što joj je postavio jednu vrhovnu glavu.

2. Prava Kristova crkva mora biti s v e t a; jer je Krist, njezin utemeljitelj, svet i jer je on htio, da mu bude crkva sveta, kako se to vidi iz riječi sv. Pavla: »Isus ljubljaše crkvu i predade sebe za nju, da mu bude slavna, sveta i bez mane« (Efeš. 5, 28.); i jer je svrha njezina posvećivanje ljudi.

3. Prava Kristova crkva mora biti k a t o l i č k a, t. j. o p ć e n i t a; jer je Isus hotio, da ona bude za sve narode, za sva vremena i za sve krajeve svijeta, kako se to vidi iz njegovih riječi: »Idite dakle i naučavajte sve narode« (Mat. 28, 19.).

4. Napokon prava Kristova crkva mora biti a p o s t o l s k a, jer je Krist svoju crkvu utemeljio na apostolima i njima predao svoju vlast riječima: »Kao što je mene poslao Otac, ja šaljem vas (Iv. 20, 21.), i jer ona može trajati samo po njihovim zakonitim nasljednicima.

§ 38. Rimskokatolička crkva jest jedina prava crkva Kristova.

Rimskokatolička crkva, t. j. ona crkva, koja priznaje rimskoga papu za svoga vrhovnog glavara, jest jedina prava crkva Kristova, jer samo ona ima sve četiri ove biljege, a nijedna druga.

1. Rimskokatolička crkva očevidno jest j e d n a, jer uvijek i svagdje ima: a) jednu istu vjeru, b) jednu istu žrtvu i svete sakramente i c) jednoga istoga općenitoga vrhovnog poglavara.

Sve ostale kršćanske sljedbe nemaju ili j e d i n o s t i u vjeri (kao protestanti) ili j e d i n o s t i poglavarstva (kao istočna crkva). Glava crkvi njihovoj jest ponajviše svjetovni vladar ili je barem u svakoj zemlji druga.

2. Rimskokatolička crkva jest uistinu sveta:

a) jer je njezin utemeljitelj Isus Krist i nauk svet, b) jer vjerno čuva i dijeli sredstva milosti i tako dovodi svoje članove k pravoj svetosti, i c) jer je u njoj uvijek bilo, a i sada ima svetih.

Ovakovom se svetošću ne može nijedna druga kršćanska sljedba podičiti; jer nijedna nema Krista za svoga utemeljitelja, već se svakoj zna za drugoga utemeljitelja, koji ju je ocijepio od kat. crkve; nijednu ne ravna Duh Sv., nijedna nema s v i h sredstava, koja bi joj članove vodila k svetosti.

Kad se veli, da je katolička crkva sveta, time se ne veli, da su svi njeni članovi sveti, već da ima sredstva, koja mogu dovesti članove k svetosti i dovode one, koji ih se prihvate, i da nastoji oko toga, da joj članovi budu sveti, i da je u njoj uvijek svetih ljudi. Crkva zove se sveta otprilike onako, kao što se veli: ovaj je narod hrabar, bogat i t. d., premda nijesu svi članovi toga naroda hrabri, bogati i t. d.; ali ih vazda ima takovih.

S v e t i zovu se oni pokojni pravovjernici, za koje se nedvojbeno znade, da su sveto živjeli i poslije smrti na nebo primljeni. To se pak doznaje po čudesima, koja je Bog na njihov zagovor tvorio. Prije nego crkva kojega pokojnika s v e t i m ili b l a ž e n i m proglasi, drži dulje vrijeme stroge istrage i ispite o njegovu cijelu životu kao i o čudesima, koja su se dogodila. Dokaže li se sa svake strane, da je taj zaista sveto živio, i da su se nedvojbeno prava čudesa na njegov zagovor dogodila, tada se istom on proglasi s v e t i m ili b l a ž e n i m. Ovo se zove canonisatio.

3. Rimskokatolička crkva jest očevidno k a t o l i č k a, t. j. općenita; jer je a) samo ona počevši od Krista uvijek postojala i sada postoji, a po riječi će Isusovoj postojati i do svršetka svijeta, b) ona se širila po svem svijetu i širi se sveudilj primajući svakim danom nove članove u svoje krilo i c) jer je samo ona uvijek c i j e l i nauk Isusov čuvala i čuva ga nepromijenjena i danas.

Nijedna druga kršćanska sljedba ne može se nazvati o p ć e n i t o m, jer nijedna nije postojala od vremena Kristova, već se svakoj može naznačiti vrijeme, kad je otpala od prave crkve i kako je postala.

4. Napokon je rimskokatolička crkva a p o s t o l s k a, jer: a) polazi od apostolâ, kako to dokazuje njena povijest; b) jer je njen nauk isti onaj nauk, što su ga apostoli učili, i c) jer su njeni poglavari, papa naime i biskupi, zakoniti nasljednici apostolâ.

R i m s k i j e p a p a u neprekidnom nizu zakoniti nasljednik sv. Petra. Sadašnji papa Benedikt XIV. u tom je neprekidnom nizu 261. nasljednik sv. Petra. B i s k u p i katoličke crkve doista su p r a v i z a k o n i t i nasljednici apostolâ; jer se za njih lasno dade dokazati, da stoje svi do jednoga u neprekidnom nizu s onima prvim biskupima, koje su sami apostoli za biskupe zaredili.

Ove biljege apostolstva nema nijedna kršćanska sljedba; jer: a) nijedna od njih ne polazi od apostolâ, već je svaka nastala poslije apostolskih vremena kao na pr. u 9. i 11. stoljeću grčkoistočna crkva, u 16. raznolike protestantske sljedbe; b) nijedna od njih nema cijeli apostolski nauk; svaka je nastala tim, što je ovu ili onu apostolsku nauku zabacila; c) u njihovih poglavara nije zakonite apostolske vlasti; jer ne slijede u neprekidnom ili bar ne u zakonitom redu od apostolâ. Mnogi njihovi biskupi nijesu ni bili biskupi, a koje su sljedbe osnovali biskupi kao na pr. grčkoistočnu crkvu, u njih je doduše ostala vlast, koju su prvi njihovi začetnici imali, i stoga su njeni biskupi i svećenici pravi biskupi i svećenci, ali pravo služiti se vlašću i upravljati crkvom Kristovom izgubili su tim, što su se ocijepili od vrhovnoga crkvenog glavara. I apostoli vršili su svoju vlast samo u zajednici s Petrom, koji im bijaše glava; stoga je samo onaj biskup zakoniti nasljednik apostolâ i po pravu se služi svojom vlašću, koji je u zajednici s Petrovim zakonitim nasljednikom, rimskim papom.

Budući da je Krist utemeljio s a m o j e d n u c r k v u, i budući da ima rimskokatolička crkva uistinu sve biljege prave Kristove crkve, dok tih biljega nema nijedna druga kršćanska sljedba, slijedi samo po sebi, d a j e s a m o r i m s k o k a t o l i č k a j e d i n o p r a v a K r i s t o v a c r k v a.

† § 39. Rimskokatolička crkva jest jedino spasonosna crkva.

Budući da je rimskokatolička crkva zaista jedina prava Kristova crkva, jasno je, da se čovjek može spasti samo u katoličkoj crkvi, i da je svaki čovjek dužan stupiti u tu crkvu, pa da onaj, koji s v o j o m k r i v n j o m ne će da stupi u katoličku crkvu i koji njena spasonosna sredstva prezire i odbacuje, ne će ući u vječnu blaženost. Spasitelj reče: »Tko ne sluša crkve, neka ti je kao poganin i publikan« (Mat. 18, 17.); zatim: »Tko uzvjeruje i pokrsti se, spast će se; tko pak ne uzvjeruje, osudit će se« (Mark. 16, 16.).

Tko dakle spasenje sigurno postići želi, treba da se pridruži crkvi Kristovoj. Zato se vazda od najdavnijih vremena

u crkvi čvrsto držalo načelo: tko se ocijepi od crkve, ocijepi se od Isusa Krista; tko krati crkvi posluh, krati ga Kristu. Ili kako reče sv. Ciprijan: »Ne može imati Boga za oca, koji nema crkve za majku«.

Kad se katolička crkva nazivlje jedino spasonosna, tim ona doduše izreče svoj sud o ostalim vjeroispovijedanjima, ali ne osuđuje ljude, koji njima pripadaju. Crkva samo izjavljuje, što spasava, ali nipošto: tko će se spasti. — Što se tiče spasenja onih, koji su uvjereni o istinitosti katoličke crkve ili bi se lasno uvjeriti mogli, ali se s nehajnosti ili opake volje ne će k njoj da pridruže: oni tim upravo teško griješe, pa se ne će moći spasti, ako u takovu stanju umru.

Oni pak, koji se nalaze bez svoje krivnje izvan katoličke crkve, mogu ipak vječno svoje spasenje postići, ako inače žive, kako im to savjest kaže i naravni zakon zahtijeva; jer neznanje, komu nijesu krivi, ne isključuje iz kraljevstva Božjega, nego opaka volja. Sasvim tim nedostaje i ovakim nedužnim zabludnicima, ako ne svih, a to barem mnogo spasonosnih milosti i blagodati naše sv. vjere, kao na pr. plodova sv. mise, sv. pričesti, svećeničkoga odrješenja, sakramenta zadnje pomasti.

Međutim, da li je tko bez svoje krivnje ili svojom krivnjom izvan kat. crkve, ne smije da sudi ikoji čovjek, već jedino Bog, jer on sam ispituje srca i sudi tajne ljudske.

Drugi odsjek.

Bog upravlja katoličkom crkvom.

§ 40. Poslanje Duha Svetoga.

1. Isus Krist obećao je svojim apostolima Duha Sv. veleći: »Ja ću moliti Oca, i dat ću vam drugoga utješitelja, da ostane s vama uvijeke, duha istine... A utješitelj Duh Sv., koga će poslati Otac u ime moje, on će vas svemu naučiti i napomenut će vam sve, što sam vam god rekao« (Iv. 14, 16, 17. i 26.).

2. Ovo obećanje Isusovo ispunilo se 10. dan iza njegova uzašaća na nebo, kako nam to pripovijeda sv. Pismo (Dj. ap. 2, 1.) i svjedoči ona nagla golema promjena, što se s apostolima zbila. Oni naime prije neuki, sada u svemu potpuno upućeni, prije plašljivice, sada neustrašivi junaci, prije govorili samo svoj jezik, sada sve druge i čudesa tvorili. Pavao ap. ne bijaše doduše na Duhove među ostalim apostolima, ali je njega Gospodin čudom pozvao za apostola i čudnovato ga prosvijetlio.

3. Apostoli, budući napunjeni Duha Svetoga, bijahu u naučavanju nepogrješivi. Oni sami prigodimice spominju, da ih sam Bog prosvjetljuje. Tako reče Petar u ime ostalih na saboru jeruzalemskom: »Nađe za dobro Duh Sv. i mi« (Dj. ap. 14, 28.); zatim u svom listu: »Mi navješćujemo vama evanđelje po poslanom s neba Duhu Sv.« (Pet. 1, 12.); dalje se oni naučajući naročito pozivlju na to, »da imadu Duha Svetoga«; napokon su apostoli svoju nepogrješivost i čudesima potvrđivali.

4. Apostoli ne bijahu samo svi u skupu nepogrješivi, već bijaše također svaki pojedini za sebe nepogrješiv. To se vidi:

a) odatle, što je Duh Sv. sišao u slici gorećih jezika na svakoga pojedinoga;

b) iz njihova zvanja; svaki je pojedini morao udaljen od drugih navješćivati božanski nauk čist i potpun, što je samo onda bilo moguće, ako je sam za sebe imao dar nepogrješivosti.

§ 41. Crkva je Kristova nepogrješiva.

Isus Krist nije samo apostolima obećao osobitu pomoć Duha Sv., nego također njihovim nasljednicima, da ne iskvare njegova nauka, već da budu u čuvanju i navješćivanju nauka njegova nepogrješivi.

A. Da je katolička crkva nepogrješiva, vidi se to:

a) iz obećanja Isusova. On naime reče svojim apostolima: »Idite dakle i naučavajte sve narode..., i evo ja sam s vama u sve dane do svršetka vijeka« (Mat. 28, 20.).

Te riječi jasno kažu, da je Isus obećao apostolima do konca svijeta svoju neprestanu pomoć u navješći-

vanju nauka svoga. Ovo obećanje očevidno ne ide samo apostole, jer oni nijesu do konca svijeta ovdje na zemlji ostali, nego nužno ide njihove nasljednike u službi učiteljskoj. Ako dakle Krist ostane i s nasljednicima apostolâ, tad su oni (t. j. crkva) nepogrješivi.

I »D u h i s t i n e«, koga je Isus obećao poslati apostolima kao drugoga tješitelja, trebao je, da kod njih ostane u v i j e k e, t. j. i s nasljednicima apostolâ. Napokon naloži Isus vjernicima svih vremena, d a s u d u ž n i c r k v u s l u š a t i, što ne bi bio mogao naložiti, kad ne bi bila crkva osigurana od svake zablude.

b) Nepogrješivost katoličke crkve vidi se zatim iz n j e- ž i n e s v r h e.

Crkva je ponajprije zato utemeljena, da se nauk Isusov vazda cio i nepokvaren sačuva i po cijelom svijetu širi. No kakovi su ljudi, može crkva tu svrhu jedino tada postići, ako bude uz pripomoć Božju neprestano očuvana svake pogrješke Ako je dakle Krist htio s v r h u, t. j. da njegov nauk ostane vazda isti, morao je htjeti i s r e d s t v o, t. j. da ostane crkva, kojoj je on nauk povjerio, nepogrješiva po sve vrijeme.

B. Dar nepogrješivosti pripada »n a u č a j u ć o j crkvi«, papi naime i s njim sjedinjenim biskupima, jer su oni pravi nasljednici apostolâ, pa se samo na njih protežu sva obećanja o neprestanoj božanskoj pomoći, što ih je Isus dao apostolima.

No ne pripada nepogrješivost p o j e d i n i m b i s k u- p i m a p o s e b i c e, nego svim zajedno, koliko oni sačinjavaju z b o r b i s k u p â stupivši na mjesto zbora apostolâ. Biskupi su tada samo nepogrješivi, ako su u zajednici s rimskim biskupom kano vrhovnim glavarom sve kolike crkve; oni svi toliko samo sačinjavaju naučajuću crkvu, koliko su združeni sa svojom vrhovnom glavom. — Po sebi se razumije, da je crkva nepogrješiva, kad ili suglasno s papom naučava narode ili kad je sabrana u crkvenom saboru.

C. R i m s k i b i s k u p k a o v r h o v n i g l a v a r i v r h o v n i u č i t e l j s v e k o l i k e c r k v e j e s t s a m z a s e b e n e p o g r j e š i v, t. j. kada sv. otac proglašuje i tumači Bogom objavljene istine vjere i ćudoređa cijeloj crkvi, s osobitom pomoću Duha Sv. ne može pogriješiti.

To nam jamči 1. sam Krist:

a) jer je Krist sv. Petra odredio za stijenu svojoj crkvi; a Krist je hotio, da njegova crkva traje do svršetka svijeta, dakle je i nasljednika Petrova odredio za stijenu crkve (Mat. 16, 18.);

b) jer je Krist sv. Petra, pa dosljedno i njegova nasljednika, postavio za pastira i učitelja cijele crkve (Iv. 21, 15—17.);

c) jer je Krist sv. Petru, dakle i njegovu nasljedniku, obećao, da njegova vjera ne će oslabiti, a naložio, da svoju braću u vjeri jača (Luk. 22, 32.).

2. Jamče nam to:

a) svečane izjave općenitih crkvenih sabora, naročito odluka zadnjega vatikanskoga općega sabora od god. 1870., koji je na temelju sv. Pisma i predaje nepogrješivost pape kao vrhovnoga učitelja za članak vjere proglasio;

b) starodavno postupanje biskupâ, koji su pitanja i raspre o objavljenom nauku odvajkada papi podastirali, da ih on, kao učitelj svih kršćana, kao vrhovni glavar katoličkoga učiteljstva i sve crkve riješi, i njegovim se učiteljskim odlukama pokoravali tako, da je od pametara bilo u crkvi pravilo: »Rim je govorio, pravda je svršena« (Sv. Augustin).

† § 42. U čem je crkva nepogrješiva.

Crkva je uopće u svemu onom nepogrješiva, što se tiče objave Božje i spasenja pravovjernikâ. Crkveno je učiteljstvo potom nepogrješivo u čuvanju, navješćivanju i tumačenju Isusova nauka, protezao se ovaj na nauk vjere ili ćudoređa. Napose određuje crkva nepogrješivo:

a) koji su pravi izvori kršćanske objave, pa i ove izvore ona čuva, da se ne iskvare;

b) koji je pravi smisao vrelâ kršćanske objave (t. j. sv. Pisma i usmene predaje);

c) crkva je nepogrješiva u sudačkim svojim odlukama o dvojbama i prepirkama, koje nastanu o kršćanskom nauku, i u rasuđivanju i osudama krivih nauka;

d) napokon je ona nepogrješiva u svim odlukama i naredbama, koje se tiču vječnoga spasenja pravovjernih.

*

† § 43. Kako crkva vrši svoju nepogrješivost.

Crkva svoju nepogrješivost vrši prema vremenu i potrebi raznoliko.

a) Sakupljeni biskupi na općem saboru pod predsjedništvom pape stvore odluku u vjerskim stvarima. Predsjeda li saboru zastupnik papin, tada treba da stvorenu odluku papa potvrdi.

b) Sam papa kao vrhovna glava crkve izda svečanu odluku ili izjavu o vjeri i ćudoređu, ili koje krivo mnijenje, protivno objavljenu nauku, zabaci.

c) Biskupi bez općenitoga sabora baveći se u svojim biskupijama uče i vrše neki nauk, a papa na nj privoli.

d) Papa izrijekom potvrdi odluku o nauci vjerskoj stvorenu od nekolicine biskupa sakupljenih na kojem pokrajinskom crkvenom saboru.

Što nepogrješiva crkva bud na koji ovaj način proglasi, da je od Boga objavljeno, dužni su svi katolici bez ikakve dvojbe ponizno primiti, vjerovati i držati; Isus naime reče: »Tko ne sluša crkve, neka ti bude kao poganin i publikan« (Mat. 18, 17.).

Za katolika dakle nema drugoga vjerskoga pravila (norma fidei), kojega bi se on mogao držati, do nepogrješiva učiteljstva crkve. Reče Spasitelj: »Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire, mene prezire. Tko pak mene prezire, prezire onoga, koji je poslao mene« (Luk. 10, 16.).

Vjerski nauk, što je od Boga objavljen i od crkve katoličke kao objavljen za vjerovanje predložen, zove se vjerska istina ili članak vjere (dogma).

† § 44. Izvori nepogrješivosti crkve.

Nepogrješiva crkva crpe svoje nauke i odredbe iz dvaju jedino pravih i sigurnih izvora: iz sv. Pisma i iz usmene predaje.

Nepogrješivo tumačiti sv. Pismo, koje je na mnogim mjestima nejasno i puno tajnâ, pripada samo crkvi; jer je njoj dao Isus u pomoć istoga onoga Duha Sv., kojega je poticajem i nadahnućem ono bilo napisano.

Usmena predaja čuva se i širi u crkvi neprestanim navješćivanjem i vršenjem.

Crkva, kojom Duh Sv. upravlja i vodi, brine se, da se taj nauk ne zaboravi i ne iskvari.

U ostalom ovi su nauci, što su ih apostoli naustice učili, i naredbe, što su ih naredili, a nijesu ih bili sami popisali, poslije popisane. Sadržani su:

a) u odlukama i izjavama općih crkvenih sabora. Općih sabora bilo je dosada u crkvi 20;

b) u svečanim odlukama i izjavama rimskih papa;

c) u javnim crkvenim vjeroispovijestima ili simbolima;

d) u katehizmima i vjeroučnim knjigama od crkve odobrenim. Najznamenitiji je »Rimski katehizam«;

e) u crkvenim liturgičnim knjigama;

f) napokon u spisima sv. otaca, koje je crkva radi njihove učenosti, svetosti i radi očinske skrbi za istinu kršćansku i crkvu prozvala »crkvenima ili sv. očevima«.

Znameniti su crkveni oci: Klement rimski († g. 101.); Ignacije antiohijski († 107.); Polikarp smirnski († 167.); Justin muč. († 166.); Irenej, biskup lionski (202.); Ciprijan, bisk. kartaški († 261.); Atanazije († 373.); Hilarije, bisk. poitierski († 368.); Bazilije V. († 378.); Ivan Zlatousti († 407.); Ambrozije, bisk. milanski († 897.); Hijeronim († 420.); Augustin († 430.); papa Gregorije V. († 604.); Bernardo († 1153.); zatim crkveni učitelji: Toma akvinski († 1274.); Bonaventura, Anzelmo i t. d.

Osvrt i zaključak.

U općoj je vjerouci (dogmatici) dokazano, da je kršćanska vjera Božja objavljena vjera, dakle jedino prava vjera, i da se ova kršćanska vjera samo u kat. crkvi potpuna i nepokvarena čuva i navješćuje. Samo je dakle katolička vjera istinita i božanska, samo je ona spasonosna vjera.

Mi katolici treba da hvalimo Bogu za veliku milost, što nas je pozvao k pravoj vjeri. Najbolje ćemo mu hvaliti, ako budemo sve voljno slušali, vjerovali i vršili, što je Isus Krist učio, što su apostoli propovijedali, i što nam sv. katolička crkva kao božanski objavljeni nauk vjerovati predlaže.

Posebna dogmatika.

Posebna dogmatika dokazuje, da su pojedine istine vjere zaista od Boga objavljene.

Dijeli se na pet dijelova:

1. dio govori o Bogu uopće;
2. dio o stvorenju svijeta;
3. dio o Spasitelju i o spasenju;
4. dio o posvećenju svijeta, t. j. o milostima i spasilima;
5. dio o završetku, t. j. o svršetku svijeta i o posljednjim stvarima čovjeka.

Nauk o vjeri.

Katolički nauk o vjeri jest nauk o onim istinama, koje treba da svaki katolik vjeruje. Sve su ove istine u vjerovanju apostolskom, koje ovako glasi:

Vjerujem u Boga, Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje. I u Isusa Krista, Sina njegova, jedinoga Gospodina našega. Koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije djevice. Mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umr'o i pokopan. Sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih. Uzašao nad nebesa, sjedi o desnu Boga, Oca svemogućega. Odonud će doći suditi žive i mrtve. Vjerujem u Duha Svetoga, svetu crkvu katoličku, općinstvo svetih, oproštenje grijehâ, uskrsnuće tijela, život vječni. Amen.

Skup ovih istina zove se apostolsko vjerovanje zato, jer potječe iz apostolskih vremena.

Pojam i potreba vjere.

1. Vjera je od Boga darovana krepost, kojom tvrdo i stalno držimo za istinu sve, što je Bog objavio i što nam po svojoj crkvi predlaže vjerovati.

Vjera je dar Božji; Bog je početnik vjere. On je i najviši predmet njezin; ona nas naime uči poznavati biće Božje, njegova svojstva, njegovo djelovanje i t. d. Napokon je i sam Bog razlog, zašto mi ono, što je objavljeno, vjerujemo; zato naime, jer je to objavio on, koji je sveznajući i nepogriješivo istinit.

Mi vjerujemo crkvi; jer je Krist zapovjedio crkvu slušati, jer je njoj naložio, da nauk njegov nepogrješno čuva, naviješćuje i tumači, pa joj zato i svoju pomoć obećao i dao.

2. Vjera je svakomu za spasenje strogo potrebita. Veli sv. Pismo: »Tko uzvjeruje i pokrsti se, spast će se; a tko ne

uzvjeruje, osudit će se« (Mark. 16, 16. i Iv. 3, 18.); i opet; »Bez vjere nije moguće Bogu omiliti« (Heb. 11, 6.).

3. Kršćanin je dužan svoju cjelovitu, tvrdu, živu i stalnu vjeru i izvanjim načinom očitovati. Očituje je pak različitim bogoštovnim djelima, a osobito sv. križem; njim se očituju dva glavna otajstva vjere: otajstvo presv. Trojstva i spasenja našega na križu.

Dobro je i spasonosno, češće se križati; jer se tim dobija zaštita i blagoslov Božji.

Prvi dio.

O Bogu.

§ 45. Bog.

Bog je neizmjerno savršen duh, gospodar neba i zemlje, od koga nam je sve dobro.

† I. Prva je istina vjerska, da ima Bog, t. j. da jest jedno najviše biće. Da i zaista jest Bog, može čovjek svojim umom spoznati.

1. Naš um opaža, da nije nijedna stvar, dakle ni cijeli svijet sam po sebi i od sebe postao, već da je trebalo, da ga stvori svemogući neki stvoritelj. Kada dakle postoji svijet, koji nije mogao sam po sebi nastati, mora također da postoji i njegov stvoritelj, t. j. Bog.

2. Svuda u svijetu postoji red. Ovaj red nije mogao slučajno nastati, nego je morao postati od najumnijega bića.

Mi motreći perivoj pomišljamo na onoga, koji je taj perivoj uredio; motreći uru pomišljamo na umjetnika, koji je raznolika kolesa umio skladno i prema svrsi urediti. I tako svagdje, gdje vidimo red, pitamo i za onoga, koji je taj red uredio.

Kada dakle vlada u svijetu najlješi red, treba da ga je izumilo i uredilo najumnije i svemoguće biće, a to biće jest Bog. Dakle Bog bivuje.

3. Svaki čovjek opaža i ćuti u sebi neki zakon, koji mu bezuvjetno nalaže dobro činiti, a zla se kaniti. Ovaj sveopći zakon mora imati svoga zakonošu, i to najsvetijega, svemogućega, sveznajućega i najpravednijega zakonošu. A taj jest Bog.

4. Nikada nije bilo u svijetu naroda, koji ne bi imao pojma o Bogu i koji ne bi neko štovanje Bogu iskazivao. A »što svi ljudi kao nekim nagonom gonjeni za istinu drže, to je istina

naravi« (Arist. Ret. 1, 13.). Ljudi pak svih vijekova drže, da ima Bog, dakle uistinu jest Bog.

Budući da je to tako jasna istina, da jest Bog, s pravom zove sv. Pismo onoga ludom, koji ne vjeruje u Boga: »Luda reče u srcu svom: Nema Boga« (Psl. 13, 1.).

II. Bog je neizmjerno savršen; jer nije, kako su stvorovi, ponešto dobar, nego je u njemu sve dobro bez mjere i broja. To nas uči sv. Pismo na više mjesta. »Velik je Gospod i neizmjerne hvale dostojan, i njegovoj veličini nema kraja« (Psl. 144, 3.), zatim: »Gospode! nema tebi ravna; ti si velik, tvoje je ime veliko moću« (Jer. 10, 6.).

Pa to uviđa naš um. Od Boga je sve, što je dobro. On dakle mora biti najsavršeniji. Jer kad bi koje drugo biće bilo savršenije od njega, tada bi ono bilo Bog. Njegova savršenost niti može rasti niti padati.

III. Bog je najčišći duh; ima najsavršeniji um i najsavršeniju volju, a tijela nema.

To nas uči sv. Pismo i naš um. Isus reče Samarijanki kod izvora Jakovljeva: »Bog je duh, i koji mu se klanjaju, u duhu i u istini treba da mu se klanjaju« (Iv. 4, 24.). Um nam opet kaže: Kad bi Bog imao tijelo, bio bi omeđašen na prostor, bio bi promjenljiv i t. d. A to ne može biti; jer bi se dalo pomisliti drugo biće, koje ne bi bilo promjenljivo ni omeđašeno na prostor. Dakle je Bog najčišći, najsavršeniji duh.

Kad sv. Pismo govori o oku Božjem, o rukama Božjim i t. d., tada ono govori, da mi ljudi lakše razumijemo. »Oko Božje« naznačuje njegovo sveznanje i njegovu svenazočnost, »ruka Božja« naznačuje njegovu silu i svemoć, dobrotu i pravednost i t. d.

§ 46. O savršenostima Božjim.

Ove savršenosti Božje valja nam osobito pamtiti: Bog je vječan i nepromjenljiv, svudašnji, sveznajući, premudar, svemogući, on je neizmjerno svet i pravičan, dobrostiv i milosrdan, istinit i vjeran.

1. Bog je vječan, t. j. on potpuno živi odvijeka dovijeka, te njegovu životu nema ni početka ni svršetka. »Prije

negoli postaše brda i napravi se zemlja i okrug joj, ti si, Bože, odvijeka dovijeka« (Psl. 89, 2.).

2. Bog je nepromjenljiv, t. j. on ostaje uvijek isti, niti se sam mijenja niti mijenja svojih odluka. O tom nas uvjerava naš um i objava. »U Boga nema promjene, niti sjene promjenljivosti« (Jak. 1, 17.). »Ja sam, koji jesam i ne mijenjam se« (Malah. 3, 6.).

Bilješka. Kad sv. Pismo govori, da se Bog pokajao, što je čovjeka stvorio, da se ljuti na grješnika i t. d., tad ono govori po načinu ljudskoga govora, i ovake rečenice valja tumačiti u prenesenu smislu. Ne mijenja se Bog, već se čovjek prema njemu mijenja.

Pamti. Ne uzdajmo se u promjenljive ljude već u Boga, koji vazda ostaje isti. »Blago njemu, tko se uzda u Boga« (Psl. 145, 5.).

3. Bog je svudašnji, t. j. on je svagdje: na nebu, na zemlji i na svakom mjestu. Sv. Pismo lijepo opisuje svudašnjost Božju. »Kamo ću se ukloniti ispred duha tvoga i kamo uteći pred licem tvojim? Uzađem li na nebo, ti si ondje, spustim li se u pakao, eto tebe ondje. Da sebi uzajmim krila od zore pa da se posadim na kraj mora, tvoja bi me ruka onamo odvela, i tvoja me desnica držala« (Psl. 138, 7.), i »Bog nije daleko ni od jednoga nas, jer u njemu živimo, mičemo se i jesmo« (Dj. ap. 17, 27—28.).

Pamti. »Ma stupao posred sjenâ smrti, ne ću se predati, jer si ti, Bože, kod mene« (Psl. 22, 4.). »Kako bih ja mogao tako veliko zlo učiniti i griješiti protiv svoga Boga!« reče nedužni Josip (Gen. 39, 9.).

4. Bog je sveznajući: on zna sve potpuno i odvijeka: zna, što je bilo, što je sada, i što će biti, pa i najtajnije naše misli. »Nema stvora sakrita pred Bogom, nego je sve golo i otkriveno pred očima onoga, komu ćemo morati račun dati« (Heb. 4, 13.), i opet: »Sva srca ispituje Gospodin i sve misli srdaca on razumije« (1. Paral. 28, 9.).

Pamti. Bojmo se i u potaji griješiti; činimo i ondje dobro, gdje nas ljudi ne vide; tješimo se u bijedi i u nevolji; onaj, »koji je na nebu, zna za nas i ne će nas zaboraviti«.

5. Bog je premudar, t. j. on zna sve najbolje urediti, da postigne, što hoće. Sv. Pismo često govori o nedohitnoj mudrosti Božjoj: »O dubljino bogatstva, mudrosti, znanosti Božje! Kako su nedokučljivi sudi njegovi i neistražljivi putovi njegovi!« (Rim. 11, 33.).

Božja mudrost pokazuje se osobito:

a) u uređenju svijeta; sve je u njemu najljepše i najzgodnije uređeno. Kako je lijep i umjetan cvijetak, stablo! Kako krasna svaka životinja od sitna crvića do golema slona, od šarena leptira do siva sokola! Kako je čudnovato tijelo čovjeka!

b) u tom, kako Bog upravlja životom ljudi (Josip, Mojsije, Aman i t. d.).

6. Bog je svemogući: t. j. on sve može, i da mu treba samo htjeti nešto, pa već ono i bude. »Bogu nije ništa nemoguće«, veli sv. Pismo (Luk. 1, 37.).

Pamti. Bolje se uzdati u Gospoda, nego u ljude.

7. Bog je najsvetiji; on hoće i ljubi samo, što je dobro, a mrzi na zlo. »Tko da te se ne boji, ti si jedini svet!« vapi sv. Ivan (Otkriv. 15, 4.).

Pamti. Budući da je Bog najsvetiji, hoće da i mi budemo sveti. »Budi svet«, dovikuje nam on, »jer sam ja, svet, Gospodin, vaš Bog« (Lev. 19, 2.).

8. Bog je najpravedniji; on naplaćuje dobro, a kazni zlo, kako je tko zaslužio, ako ne uvijek na ovom, a ono sigurno na drugom svijetu. To nas jasno uči sv. Pismo: »Bog će svakomu naplatiti po njegovim djelima« (Rim. 2, 6.). Priča o kukolju i pšenici.

Kao sveznajući zna on točno zasluge i krivine čovjeka, kao svemogući može on primjernu nagradu ili kazan dati, a kao najsvetiji i najpravedniji hoće svakomu po zaslugama udijeliti.

Potpuna plaća ide čovjeka tek na drugom svijetu. Ovo nas uči Spasitelj u priči o bogatom raskošniku i siromašnom Lazaru. No Božja se pravednost već i na ovom svijetu pokazuje; Bog dobra djela nagrađuje čovjeku mirnom savješću i veselim zadovoljnim srcem, zla pak djela kažni strahom, stiskom i nezadovoljstvom i t. d. Primjeri: Adam i Eva; Kain; Josip i njegova braća; Saul i David i t. d.

Pamti. Kloni se grijeha, jer će te sigurno kazan za nj stići, a pregni za dobrim djelima, da sebi što veću nagradu stečeš.

9. B o g j e d o b r o s t i v; on je pun ljubavi, pa zato i nama i svim stvorovima dijeli nebrojena dobra. »Bog je ljubav« (1. Iv. 4, 8.). »Tako je Bog ljubio svijet, da je dao svoga jedinorođenoga Sina« (Iv. 3, 16.).

Pamti. Nama je Bog već nebrojena dobra udijelio, treba da smo zato njemu zahvalni, a i mi drugima dobrostivi.

10. B o g j e m i l o s r d a n; on rado oprašta svakomu grješniku, koji se skrušeno pokaje. »Ja ne ću smrti grješnika, nego da se grješnik obrati i živi« (Ezeh. 33, 11.). Primjeri: Rasipnik, izgubljena ovca, izgubljen novac.

Pamti. Ako nas tko uvrijedi, oprostimo mu rado; jer i mi hoćemo, da nam Bog naše grijehe oprosti.

11. B o g j e i s t i n i t i v j e r a n. Bog je istinit, jer samo istinu objavljuje, jer ne može ni pogriješiti, ni prevariti; on je v j e r a n, jer drži riječ, kad što obeća ili zaprijeti. »Bog nije kao čovjek, da on laže, nije kao sin čovjeka, da se mijenja. On reče, pa da ne učini? On govoraše, a da ne drži?« (Num. 23, 19.). »Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje ne će proći« (Mat. 24, 35.).

Pamti. Vjerujmo čvrsto riječi Božjoj, uzdajmo se u njegovu pomoć, ali i bojmo se njegovih grožnja, pa govorimo i sami istinu i držimo riječ.

12. B o g j e v e o m a s t r p l j i v; on ne kazni uvijek, odmah iza grijeha, nego čeka na pokoru grješnika. Primjeri: Ninive i Jeruzalem; priča o neplodnoj smokvi.

Pamti. Ne zateži s pokorom; »doduše brzo ti dolazi milosrđe Gospodnje, ali i njegova srdžba, i srdžba njegova gleda na grješnike« (Sir. 5, 7.).

§ 47. Samo je jedan Bog.

Samo je jedan Bog. To nas uči o b j a v a Božja i naš u m.

1. O b j a v a B o ž j a o v a k o: Prva zapovijed Božja izrijekom kaže: »Ja sam Gospodin Bog tvoj, nemaj drugih bogova uz mene«; zatim: »Ja sam prvi i posljednji i osim mene nema Boga« (Izaij. 44, 6.); napokon sv. Pavao piše Efešanima: »Jedan Bog i jedno krštenje« (4, 5.).

2. U m n a š o v a k o: Bog je biće n a j s a v r š e n i j e, a takovo može biti samo jedno biće; jer recimo, da su dva boga (ili više bogova), svaki bi morao biti s v e m o g u ć i. A tad se pita: bi li jedan drugoga mogao spriječiti u djelovanju. Ako bi mogao, tada nije onaj pravi Bog, koga može drugi priječiti; ako pak ne može, tada nije onaj pravi Bog, koji to ne može. Jasno je dakle, da ne može biti više bogova, nego samo jedan jedini.

§ 48. Nauk o presvetom Trojstvu.

Vjera nas kršćanska uči, da su:

I. u B o g u t r i o s o b e: O t a c, S i n i D u h S v e t i, k o j e i m a d u j e d n u b o ž a n s k u n a r a v; d a j e

II. s v a k a o s o b a p r a v i B o g, a s v e t r i d a s u s a m o j e d a n B o g; i

III. d a s e S i n r o d i o o d O c a o d v i j e k a; a D u h S v e t i d a i z i l a z i o d O c a i S i n a o d v i j e k a.

Ove ćemo istine napose dokazati.

I. Da su u Bogu tri osobe, dokazuje nam to:

a) s v. P i s m o. Već se u sv. Pismu staroga zavjeta na nekim mjestima govori o više osoba Božjih. Tako govori Bog stvarajući čovjeka: »Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju« (Gen. 1, 16.), zatim veli David, kralj: »Reče Gospod Gospodu mómu: Sjedi o desnu moju« (Psl. 190.). Ovdje se zove G o s p o d i n o m onaj, koji govori, i onaj, komu se govori.

U novom zavjetu objavi se ova istina jasno. Kad se Isus krstio, objavi se presv. Trojstvo. Krstivši se Isus izide iz vode, i otvoriše mu se nebesa, i vidje Duha Božjega, gdje silazi kao golub i dođe do njega. I ču se glas s neba govoreći: »Ovo je sin moj ljubazni, koji je po mojoj volji«.

Ovdje se pokazaše sve tri božanske osobe: Otac, koji je govorio s neba, Sin, koji se krstio, i Duh Sv., koji je sišao u slici goluba na Isusa. — Šaljući Isus svoje apostole u svijet reče im: »Idite dakle, naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mat. 28, 19.). Ovdje Spasitelj skroz jasno spominje tri božanske osobe dajući im svima trima i s t u m o ć i i s t u č a s t; jer u ime svih triju nalaže ljude krstiti. — I apostoli su vjerovali i učili, da su u Boga tri osobe. »Tri su, koji

svjedoče na nebu: Otac, Slovo (Sin) i Duh Sveti« (1. Iv. 5, 7.).

b) usmena predaja. Sveti oci svih vijekova, počevši od apostolskih učenika, ovu istinu vjerovahu i učahu. Sv. Polikarp, učenik apostolski, piše: »Slavim te, Oče, s tvojim ljubljenim Sinom, s kojim bila tebi i Duhu Svetomu čast sada i po sve vijeke« (Crkvi Smirn. Posl. o muč. S. Polikarp).

Crkva je katolička svoju vjeru u presv. Trojstvo na mnogo načina zasvjedočila: tako znakom sv. križa, krsnom formulom, molitvicom: Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu i t. d.

† II. Svaka je ova osoba prava osoba i različita od drugih; svaka je pravi Bog, a sve tri su samo jedan Bog.

1. Svaka je ova osoba prava osoba. To se vidi iz toga, što sv. Pismo svakoj osobi pripisuje takova djelovanja, koja može samo prava osoba činiti.

Tako ono pripisuje Bogu Ocu, da je on sve stvorio, da sve uzdržava i upravlja i t. d.; Sinu, da radi, da poznaje i ljubi Oca, da živi, sudi i t. d.; a Duhu Sv., da ga šalje Otac, da svjedoči za Sina, da naučava apostole i t. d.

Sve se ovo može reći samo o pravim osobama. Mora dakle da je svaka božanska osoba prava osoba.

† 2. Svaka je osoba različita od drugih:

a) sv. Pismo na više mjesta jasno razlikuje osobe božanske. Tako veli sv. Pavao: »Ali je nama jedan Bog Otac, od koga nam je sve« (1. Kor. 8, 6.). O njemu se veli, da je on poslao Sina na svijet, i da njega moli Sin, da pošalje Duha Sv. Bez sumnje je po tome Otac različita, a ne ista osoba sa Sinom i Duhom Sv.

b) Sin je od Oca i Duha Sv. različita osoba. U sv. se Pismu o njemu govori, da on ljubi njega, da ga je na svijet poslao, da ga je proslavio i t. d. Tako se opet u sv. Pismu kaže, da će Sin poslati Duha Sv., da će Duh Sv. proslaviti Sina i t.d. Bez sumnje različit je onaj, koji ljubi, od onoga, koga ljubi, onaj koji šalje, od onoga, koga šalje i t. d.

c) Duh Sv. je različna osoba od Oca i Sina; jer o njemu sv. Pismo kaže, da će Sin moliti Oca, da Otac pošalje Duha Sv.

apostolima, i da će on svjedočiti za Sina. Po tome ga sv. Pismo označuje kao različitu i posebnu osobu.

3. Svaka je ova osoba pravi Bog:

A) **Otac je pravi Bog,** jer mu sv. Pismo pripisuje božansku narav, božanska svojstva, božansko štovanje i božanska djela. »Ali nam je jedan Bog Otac, od koga nam je sve« (1. Kor. 8, 6.) i opet: »To je vječni život, da spoznadu tebe (Oca), jedinoga pravoga Boga, i koga si Ti poslao, Isusa Krista« (Iv. 17, 3.).

B) **Sin je pravi Bog,** jer mu sv. Pismo pripisuje:

a) božansku narav i Božja svojstva. »Sve, što ima Otac, moje je«, (Iv. 16, 15.); »Sve, što Otac čini, ono i Sin čini« (Iv. 5, 19.). Isus znadijaše tajne grijehe Samarijanke, izdaju Judinu, zataju Petrovu i t. d.;

b) božansko ime zovući ga izrično »Bogom«. »U početku bijaše Riječ (t. j. Sin) i Riječ bijaše pri Bogu, i Bog bijaše Riječ«. (Iv. 1, 1.). (Ovdje zove sv. Ivan Isusa ili Sina »Riječ«);

c) božanska djela: »Sve je po njoj (Riječi, t. j. Sinu) stvoreno; i bez nje ništa nije stvoreno, štogod je stvoreno«;

d) božansko štovanje. »Jer Otac ne sudi nikomu, nego sav sud dade Sinu, da svi poštuju Sina, kao što poštuju Oca« (Iv. 5, 23.).

Napokon i sam Isus zove sebe jednakim Bogu Oću i Sinom Božjim.

C) Treća osoba Božja: **Duh Sv. jest pravi Bog,** jer sv. Pismo:

a) njemu pripisuje Božja svojstva i djela, kao sveznanje, stvaranje, prosvjetljivanje, posvećivanje i t. d.;

b) njega zove izrično Bogom. »Ne znate li, da ste hram Božji, i da Duh Sv. stanuje u vama?« (1. Kor. 3, 16.); Petar reče Ananiji: »Zašto je sotona iskušao srce tvoje, da slažeš Duhu Sv.? . . . Nijesi slagao ljudima već Bogu« (Dj. ap. 5, 3.);

c) njega izpoređuje s Ocem i Sinom kao osobu iste časti, iste moći, dakle i iste naravi, na p. u krsnoj formuli.

4. Premda je svaka ova božanska osoba pravi Bog, ipak nijesu tri Boga, nego samo jedan, jer sve tri osobe imadu samo jednu i istu božansku narav. To nam u ostalom dokazuju oni

dokazi, koje smo naveli u § 47. dokazujući, da je samo jedan Bog. Osim toga uči nas to i sv. Pismo na više mjesta. »Ja i Otac jedno smo«, veli Isus; zatim to kaže i Prva zapovijed Božja, i napokon sv. Ivan: »Jer su tri, koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sv., i ova tri su jedno« (1. Iv. 5, 7.).

† III Sin se rodio od Oca odvijeka, a Duh Sv. izilazio od Oca i Sina odvijeka.

Sve tri božanske osobe imadu jednu istu nerazdjeljivu narav Božju, dakle su one i jednako savršene. Razlikuju se samo tim, što je prva osoba ili Otac odvijeka sam od sebe, što je druga osoba ili Sin rođen od Oca odvijeka, a treća ili Duh Sv., što izlazi od Oca i Sina zajedno odvijeka.

1. Sin se rodio od Oca odvijeka; veli sv. Pismo: »Gospod mi reče: Ti si Sin moj, danas sam te rodio« (Psl. 2, 7.).

2. Duh Sv. izilazi od Oca i Sina odvijeka. I to nas uči sv. Pismo: »Bog posla Duha svoga Sina u vaša srca (Gal. 4, 6.), i opet na drugom mjestu: »Kada pak dođe Duh Sv., koga ću ja poslati vama od Oca, Duh istine, koji od Oca izlazi, on će svjedočiti za mene« (Iv. 15, 26.). Napokon zove sv. Pismo Duha Sv. duhom Oca (Mat. 10, 20.), duhom Sina (Gal. 4, 6.), duhom Kristovim, odakle slijedi, da se Duh Sv. tako ima prema Sinu kao i prema Ocu.

I sv. oci tako istočne kao i zapadne crkve uče, da Duh Sv. izilazi iz Oca i Sina, zajedno odvijeka. Veli sv. Epifanije (br. 67.): »Ako li se vjeruje, da je Krist iz Oca, Bog iz Boga, i Duh jest iz Krista, ili od obojice, kako veli Krist: koji od Oca izlazi, i ovaj će iz moga uzeti.«

Sva vanjska djelovanja Božja nijesu djelovanja osobâ, već biti Božje, koja je jedna ista svima trim osobama. Ako se neka vanjska djela osobito pripisuju ovoj ili onoj osobi, kao na pr. stvaranje prvoj, spasenje drugoj, a posvećenje trećoj osobi, tim se ne će reći, kao da je ovo učinila sama jedna osoba bez ostalih.

Sve tri osobe zajedno jednim imenom zovu se presv. Trojstvo ili presv. Trojica.

Kršćanin-katolik ispovijeda presv. Trojstvo znakom sv. križa, kad križajući se sve tri božanske osobe imenuje.

† Ako i ne shvaća naš um tajnu presv. Trojstva — ta kako bi i shvaćao, kad je on ograničen i neznatan, a biće Božje

neizmjerno?! — mora ipak priznati, da se ne protivi razumu, već da je razum ne shvaća, da je dakle nadrazumna. Razumu bi se onda protivila, kad bi se reklo, da su tri Božja bića ili tri Boga jedan Bog; ali kad se veli, da su tri osobe, koje imadu jednu istu narav, jedan samo Bog, to se razumu ne protivi. Kad bi um naš uopće mogao suditi o presvetom Trojstvu, tád bi on morao skroz poznati biće Božje, narav njegovu i osobe, a to ne može; zato i ne može razumno tvrditi, da je tajna presv. Trojstva proturazumna. Koje čudo, ako um naš ne dokučuje presv. Trojstva, kad ima sila stvarî na svijetu, kojih skroz ne razumije! (Pripovijest o sv. Augustinu.)

Drugi dio.

O stvorenju svijeta.

Bog je stvorio svijet, uzdržava ga i upravlja.

Crkva je svoj nauk o stvorenju svijeta ovako svečano izjavila: Čvrsto vjerujemo i jednostavno ispovijedamo, da je jedini sam pravi Bog ... jedini početnik svega, stvoritelj svega vidljiva i nevidljiva, duševna i tjelesna. Sab. Lat. IV.

§ 49. Bog je vidljivi svijet stvorio, uzdržava ga i upravlja.

I. Bog je svijet stvorio, t. j.: on je sve, što je izvan njega, jedino svojom svemogućom voljom iz ništa proizveo. To nam dokazuje:

a) sv. Pismo. »U početku stvori Bog nebo i zemlju« (Gen. 1, 1.); zatim: »Bog reče, i postade; on zapovjedi, i stvori se« (Psl. 32, 4.); napokon: »Po njemu je sve stvoreno, što je na nebu i na zemlji, vidljivo i nevidljivo« (Kološ. 1, 16.);

b) usmena predaja; sv. oci svih vijekova nesamo da jednoglasno uče, da je sve vidljivo i nevidljivo Bog stvorio, već i nepobitno oprovrgavaju različita kriva mnijenja poganska o postanku svijeta;

c) naš um. Mi vidimo, da danas nijedna stvar ne postaje sama od sebe: ni kuća, ni ura, niti pšenica nikne, ako nije usijana, već po nekom uzroku izvan sebe. Kao što su sve vidljive stvari po drugom uzroku proizvedene, tako i sav svijet. Taj pak uzrok, koji je mogao tako silne raznovrsne stvari i cijeli svijet proizvesti, mora biti svemoguć, a takovo biće zovemo Bogom. Bog je dakle jedini mogao svijet stvoriti.

Bog je u šest dana svijet stvorio, kako nam priovijeda sv. Pismo. Dani se ovi ne moraju uzeti baš kao obični dani, već se mogu uzeti i kao neka razdoblja ili periodi.

Bog je svijet sebi na čast i slavu stvorio, da tim izvana očituje svoju veličinu i neizmjernu savršenost. To nas uči sv. Pismo: »Gospod stvori sve radi sebe« (Posl. 16, 4.); i opet: »Sve, što moje ime prizivlje, načinio, ustrojio i stvorio sam ja na svoju slavu« (Iz. 43, 7.).

Slava dakle i veličina Božja posljednja je i najuzvišenija svrha svega, što je stvoreno. Ovim se ipak ne isključuje blaženost razumnih stvorova, već se upravo razumijeva; u blaženosti anđelâ i ljudî sja veličina ljubavi Božje, kao što se s druge strane u vječnim mukama onih, koji su se Bogu opirali, strahovito veličanstvo pravde Božje očituje.

II. Bog uzdržava svijet, t. j. on čini, da svijet i sve njegove česti tako dugo postoje, dok je njemu volja. Kao što se svijet sam od sebe nije mogao iz ništa stvoriti, tako isto ne bi mogao već stvoren postojati, da ga ne uzdržava ista ona moć Božja, koja ga je stvorila. »Kako bi moglo što postojati bez tvoje volje, ili kako bi se moglo što uzdržati, čega ti ne bi stvorio? (Mud. 11, 26.), i opet: »Koji (Sin) sve nosi riječju moći svoje« (Heb. 1, 2.).

III. Bog upravlja svijetom, t. j. on radi i ravna sve za onu svrhu, za koju je svijet stvorio. Ova uprava Božja proteže se na sve, štogod postoji, i štogod biva. »Bog je stvorio mala kao i velika i jednakim načinom skrbi za sve« (Mud. 6. 8.), i »Ne prodaju li se dva vrapca za novčić, pa nijedan od njih ne može pasti na zemlju bez Oca vašega. A vama je i kosa na glavi sva izbrojena« (Mat. 10, 29.).

Briga, kojom Bog uzdržava i upravlja svijet, zove se providnost ili promisao Božja. Osobito se pak Bog brine za ljude, da oni svoju vjekovitu svrhu postignu. Ovo dokazuju sva djela, što ih je Bog učinio i što ih čini za spasenje ljudî: poslanje Sina svoga, muka i smrt njegova, utemeljenje crkve, naređenje sakramenata i milosti, što ih posebice svakomu daje.

Providnost Božja pokazuje se u povijesti čitavih naroda i u životu pojedinca čovjeka. Primjer su nam izraelski narod, Josip mis., Mojsije i t. d.

Da se Bog zaista brine za ljude, o tom nas je lijepo uvjerio Spasitelj u svojoj propovijedi na gori veleći: »Ne brinite se za život svoj, što ćete jesti, niti za tijelo svoje, u što ćete se obući. Nije li život pretežniji od hrane i tijelo od odijela? Pogledajte na ptice nebeske: kako ne siju, niti žanju, niti sabiraju u žitnice; pa ih Otac vaš nebeski hrani. Nijeste li pretežniji od njih. Pogledajte na liljane u polju, kako rastu; ne trude se, niti predu, a kažem vam, da se ni Salamon u svoj slavi svojoj ne obuče kao jedan od njih. A kad travu po polju, koja danas jest, a sjutra se u peć baca, Bog tako odijeva, a kamoli vas, malovjerni! Ne brinite se dakle govoreći: Što ćemo jesti, ili što ćemo piti, ili čim ćemo se odjenuti? Jer sve ovo pogani ištu. Jer zna Otac vaš, da vam treba sve ovo. Ištite dakle najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu; i ovo će vam se sve dodati« (Mat. 6, 25.).

Bog ne će zla, što je u svijetu, ali ga ipak prepušta, jer je dao čovjeku slobodnu volju i jer on zna zlo na dobro okrenuti.

Nevoljama, što ih Bog na ljude šalje, hoće on da grješnike kazni i popravi, a dobre iskuša i utvrdi u dobru, da što veću nagradu dobiju na nebu. (Primjeri: Braća Josipova i Jona; Job i Tobija.)

Ako Bog zlima daje ovdje sreću, to čini: a) jer hoće da ih po svojim dobročinstvima predobije, b) jer sebi pridržava potpunu nagradu i plaću svakomu dati na drugom svijetu, i c) jer on hoće, da im ono dobro, što ga čine, naplati, pošto im toga zbog njihove nepokore ne će moći ondje naplatiti.

Pamti. Budući da Bog tako očinski za nas skrbi, treba da se u svakoj potrebi na nj pouzdano obratimo. Vapimo s Davidom: »U tebe se, Gospodine, uzdah! Ne daj, da se posramim!« (Psl. 24, 2.)

§ 50. Bog je na nebu stvorio anđele.

Anđeli su čisti dusi, koji imadu um i volju, a tijela nemaju. Ime im je od njihova zvanja i službe: oni su p o s l a n i c i, što upravo znači grčka riječ angelos.

Dokazat ćemo:

a) da doista imade anđelâ, kakovi su, i koja im je zadaća;

b) da su neki u kušanju pali, i zato bili od Boga odbačeni; i

c) da dobri anđeli ljude pomažu, a zli da im nastoje škoditi.

I. I m a a n đ e l a:

1. Da imade anđelâ, dokazuje to s v. P i s m o, koje na više mjesta pripovijeda, kako su se anđeli ljudima prikazali. Tako se prikaza anđeo Abrahamu, kad je hotio da žrtvuje sina svoga Izaka; Jakovu se prikazaše anđeli na ljestvama; Tobiji Mlađemu dođe anđeo Rafael za vođa; Zahariji, ocu Ivanovu, navijesti anđeo rođenje Ivanovo; bl. dj. Mariji navijesti Gabrijel, da će biti majka Sina Božjega; kad se Isus rodi, prikazaše se anđeli. I sam Spasitelj nam potvrđuje, da imade anđelâ, veleći o maloj djeci: »A n đ e l i im na nebu uvijek gledaju lice moga Oca, koji je na nebesima« (Mat. 18, 10.); zatim: »Sin će čovječji doći u slavi svoga Oca s a n đ e l i m a« (Mat. 24, 30.).

Sv. Pismo izrično spominje, da su anđeli stvoreni od Boga. Tako piše sv. Pavao Kološanima, d a j e sve vidljivo i nevidljivo, z b o r i, g o s p o d s t v a, k n e z o v i i m o ć i (po čemu razumijeva anđele) stvoreno od Boga (Kol. 1, 16.).

Grješno bi i nerazborito bilo tvrditi, da nema anđelâ, što ih tobože očima ne vidimo. Ta ni duše svoje ne vidimo, niti misli svojih, pa ipak je svatko uvjeren, da je u njemu duša, svatko sebi svijestan svojih misli.

2. B r o j a n đ e l â j e v e o m a v e l i k, jer sv. Pismo govori o v o j s c i a n đ e l â, o m n o g o č e t â i o m n o g o t i s u ć a a n đ e l â. Isus reče Petru, kad je bio odsjekao Malku uho: »Ili misliš li ti, da ja ne bih mogao moliti Oca svoga, i on bi mi poslao više od 12 legija (legija imaše 6000 m.) anđelâ« (Mat. 26, 53.).

3. A n đ e l i s u p o s v o j o j n a r a v i v i š i i s a v r š e n i j i dusi, nego što je čovječji duh; oni više i jasnije z n a d u i više m o g u; no ipak nijesu niti sveznajući niti svemogući. To se vidi iz ovih Isusovih riječi: »Onoga dana i ure ne zna nitko (govori ovdje o sudnjem danu), n i t i i s t i a n đ e l i n a n e b u, nego samo Otac« (Mat. 24, 36.).

4. Anđeli nijesu svi jednaki, već su neki viši po časti i naravnoj savršenosti, kako nas to sv. Pismo uči dijeleći anđele na devet redova, kao: anđele, arhanđele, sile, moći, gospodstva, nadgospodstva (knezove), prijestole, herube i serafe (Kol. 1, 16, i Efeš. 1, 21.).

5. Anđeli su zato stvoreni, da Boga spoznaju, da ga ljube, da mu služe i da budu gledajući ga uvijeke blaženi. Oni su nadareni nesamo velikim naravnim već i svrhunaravnim darovima (Iv. 8, 44.).

II. Neki su anđeli u kušanju pali i bili od Boga odbačeni.

Anđeli su slobodna bića, zato je trebalo, da sebi svojom voljom vječno blaženstvo zasluže, t. j. oni su bili dužni svojom odlukom dokazati, da li će biti Bogu vjerni ili ne. To nam pripovijeda sv. Pismo. Kakvu je pak Bog anđelima zapovijed dao, kojom su trebali pokazati, da su Bogu vjerni ili nevjerni, te nam nije objavljeno. Uspjeh ovoga kušanja objavljuje sv. Pismo ovako:

1. Većina je anđelâ ostala Bogu vjerna, i ti su zato od Boga odmah nagrađeni vječnim blaženstvom, koje se sastoji u gledanju Boga, i po tomu učvršćeni u svetosti tako, da ne mogu više griješiti. Ove anđele zove sv. Pismo: svete anđele, anđele svijetla (2. Kor. 11, 14.), anđele nebeske (Mat. 24, 36.), anđele Gospodnje (Mat. 1, 20.), anđele Božje. Njihovo je stanje preblaženo (Izaj. 6, 3.).

2. Neki su anđeli pali u kušanju, t. j. bili su Bogu nevjerni. Iz sv. Pisma se dade nagađati, da su se uzoholili.

Pali anđeli izgubiše svrhunaravnu milost, postaše Bogu mrski pa bijahu odbačeni u pakao na muke« (2. Pet. 2, 4.). Pale anđele zove sv. Pismo zlim anđelima (Luk. 1, 21.), nečistim dusima (Mat. 10, 1.), demonima ili đavolima (Luk. 9, 30.).

Po sv. Pismu bijaše jedan vođ ostalih, koji ih je ili upravo na odmetačinu od Boga nagovorio ili svojim primjerom kao odlični zaveo. Ovoga zove sv. Pismo sotonom, t. j. protivnikom Božjim, belzebubom, t. j. mrziteljem Boga, i belialom, t. j. nevrijednikom, a ostale njegovim anđelima.

I Spasitelj sam govori o zlim dusima ili o đavolima kao o osobnim bićima. On reče: Đavol bijaše ubojica ljudî od početka, »on nije ostao u istini (t. j. pravednosti)« (Iv. 8, 44.). Još učaše on, da će nepravednici doći u oganj vječni, koji je pripravljen đavolu i anđelima njegovim (Mat. 25, 41.).

Stanje nečistih duhova veoma je nesrećno i nevoljno; oni poznaju Boga, ali드ršću pred njim, mrze na njega, puni su oholosti, srdžbe, gnjeva i zlobe, skroz okorjeli u zlu, a mučeni bez ikakve nade izbavljenja.

III. Dobri anđeli pomažu ljude, a zli im gledaju škoditi.

1. Dobri anđeli čuvaju ljude, vode ih k spasenju, brane ih od napasti nečistih duhova, svjetuju ih na dobro, mole se za njih Bogu i prinose njihova dobra djela Bogu. To nas uči sv. Pismo: »Zar nijesu svi služeći duhovi izaslanici, da služe onima, koji treba da naslijede blaženstvo?« (Heb. 1, 14.). Mladoga Tobiju vodi Rafael, a staromu povrati vid; anđeo očuva tri mladića u ražarenoj peći i izbavi Petra iz uzâ i t. d. — Anđeli, što ih je Bog odredio za službu ljudi, zovu se anđeli-čuvari.

2. Nečisti duhovi, puni zlobe, mrze nesamo na Boga, već i na čovjeka, stvorena na sliku i priliku Božju, pa mu zavide sreću. Prije Kristova dolaska imađahu oni prepustom Božjim nad čovjekom mnogo veću moć; no i sada mogu oni istim prepustom ljudima škoditi duši i tijelu.

Duši čovjeka može nečisti duh škoditi napastujući ga, t. j. potičući ga na zlo, sklanjajući mu volju, da pristane na zlo, i dovodeći mu na pamet zle misli i želje. Ne može, istina, on nas silom prisiliti, da griješimo, već nas samo mami na grijeh. To nas uči sv. Pismo: »Trijezni budite i budni, jer vaš protivnik: đavol obilazi kao ričući lav tražeći da koga proždre« (1. Pet. 5, 8.); i opet: »Oružajte se oružjem Božjim, da možete odoljeti zasjedama vražjim« (Efeš. 6, 11.). — On zavede prve ljude, Judu, Ananiju i Safiru i t. d.

Nečisti duh može nauditi i tijelu čovječjemu. To nam dokazuju mnogi primjeri bjesomučnikâ, koje je Isus oslobađao nečistih duhova.

§ 51. Bog je na zemlji stvorio ljude.

I. Najodličniji stvor Božji na zemlji jest čovjek. Sam Bog stvorio je čovjeka na svoju sliku i priliku. Ovo je nepobitna istina kršćanske vjere; sv. Pismo ovako to svjedoči: »I stvori Bog čovjeka na sliku svoju, na sliku Božju stvori ga, muža i ženu stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče: »Rastite i množite se i napunjujte zemlju i podložite je sebi, gospodujte ribama u moru i pticama neba i svemu živućem, što se giblje na zemlji« (Gen. 1, 27 i 28.); i opet: »I napravi Gospodin Bog čovjeka od gliba zemaljskoga, nadahnu mu u lice njegovo dah životni, i posta čovjek živ« (Gen. 2, 7.); napokon: »Posla dakle Gospod Bog san na Adama; i kad je on bio usnuo, izvadi mu jedno rebro i ispuni ga mesom. I sazda Gospod Bog rebro, što ga uze Adamu, ženom i dovede je k Adamu« (Gen. 2, 21, 22.).

Bog je stvorio Adama i Evu s razvitom dušom i razvitim tijelom.

II. Biće čovjeka. Čovjek je sastavljen od umne duše i tijela, koje duša oživljuje.

1. Duša je čovječja besmrtni duh, stvoren na sliku i priliku Božju, obdaren umom i slobodnom voljom. Samo duh može misliti, hotjeti, suditi, težiti, umovati i t. d., a nipošto tijelo — tvar. Um i slobodna volja sile su duše.

2. Duša je čovječja besmrtna. Duša čovječja može i bez tijela živjeti, dok je god hoće Bog da drži. Ova se istina dokazuje sv. Pismom i dokazima uma.

a) Već stari zavjet spominje smrt kao prijelaz k ocima, kojih su duše sakupljene u podzemnom svijetu (t. j. u pretpaklu) (Gen. 28, 8.). Spasitelj pak ovako kaže svojim apostolima: »I ne bojte se onih, koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti; nego se bojte onoga, koji može i dušu i tijelo pogubiti u pakao« (Mat. 10, 28.).

Tako su i sva ona mjesta sv. Pisma, koja nas uče o vječnom blaženstvu, o vječnom životu i vječnoj kazni, očiti dokazi za besmrtnost duše. Ne može biti, da čovjek uživa vječno blaženstvo ili da trpi vječnu kazan, ako mu duša umre.

† b) I um naš to uviđa. a) Budući da je duša jednostavno duhovno biće, ne može se na čestice rastaviti kao tijelo, niti je može narav uništiti, koja ne uništuje nijedne čestice. Jedini bi Bog mogao uništiti dušu; no da on to ne će da učini, zato nam jamče gore navedene riječi Spasiteljeve, a jamči nam to i Božja mudrost, dobrota i pravednost. b) Svaki čovjek ima želju, da bi uvijek živio i uvijek bio sretan. Ovo se ni jedno ni drugo ne da postići na ovom svijetu. Kad ne bi bila duša besmrtna, Bog bi ove težnje uzalud bio usadio u ljudsku narav, i po tomu bi bio čovjek u jednu ruku najsavršeniji stvor na zemlji, a u drugu najnesrećniji, a to se protivi mudrosti i dobroti Božjoj. c) Svakomu kaže savjest, da se moraju dobra djela naplatiti, a zla kazniti. Ovo se pak ne zbiva u svim slučajevima na ovom svijetu, a i ne može biti; jer često kreposnik žrtvuje svu svoju zemaljsku sreću, dà isti život za istinu i pravdu ili krepost. Kad bi dakle duša bila smrtna, nikada se ne bi moglo udovoljiti ovomu nužnom zahtjevu pravde; a to se protivi pravednosti Božjoj. d) Svakomu kaže savjest, da nije svejedno, činio dobro ili zlo, i da će svaki morati račun dati Bogu o svom životu. Taj se pak račun ovdje ne daje; mora dakle da duša i poslije smrti tijela živi, da uzmože Bogu račun dati.

c) Napokon sav rod ljudski po sve je vijekove držao istinom, da je duša besmrtna.

† Bilo je, a ima i sada ljudi, koji hoće da dokažu, da duševne moći (um i slobodnu volju) imadu i životinje kao i ljudi, samo manje savršene i razvite. — Svaki pametan na prvi mah uviđa veliku razliku između životinjâ, koje slijede svoj nagon, i umnih ljudi. U životinjâ nema ni traga onim pojavama, koje dolaze od uma i slobodne volje. Tako nema kod životinjâ u njihovu živovanju i djelovanju ni napretka ni nazatka; one rade svaka po svom nagonu danas, kao što su radile prije 5 tisuća godina.

III. Svi ljudi potječu od Adama i Eve. To nam objavljuje sv. Pismo. »I nadjede Adam ženi svojoj ime Eva (oživljavajuća), jer je mati svim živima« (Gen. 3, 20.); sv. Pavao učaše ovo u Areopagu atenskom: »On (t. j. Bog) je učinio, da od jednoga (čovjeka) sav ljudski rod stanuje po svem licu zemaljskom« (Dj. ap. 17, 26.).

IV. Svrha čovjeka. Čovjek je zato stvoren, da Boga spozna, štuje, ljubi, njemu služi i da se po tom spase. Ovako

nam opisuje sv. Pismo svrhu čovjeka: »Bog hoće, da se svi ljudi spasu i da dođu do spoznanja istine« (1. Tim. 2, 4.). Tako se i na drugim mjestima sv. Pisma nalaže čovjeku, da Boga svim srcem ljubi, da njegove zapovijedi vrši i t. d. Posljednja dakle svrha čovjeka nije neko zemaljsko uživanje, nego vječna blaženost u nebu, koja se sastoji u gledanju Boga »licem u lice«.

V. Prvotno stanje Adama i Eve bijaše presrećno.

Bog je prvoga čovjeka stvorio na sliku i priliku svoju.

Prvi je čovjek bio Bogu sličan po naravskim i svrhunaravskim darovima.

1. (Slika Božja naravna.) Čovjek je Bogu sličan naravnim načinom:

a) što je čovječja duša besmrtni duh;

b) što ima razum i slobodnu volju kao i Bog. Razumije se samo od sebe, da Bog kao najsavršeniji duh ima i najsavršeniji razum i najsavršeniju slobodnu volju.

2. (Slika Božja svrhunaravna.) Prvi čovjek bio je Bogu sličan svrhunaravnim načinom, što je bio u posvećujućoj milosti, koja ga učini svetim i pravednim, i po tomu dijete Božje i baštinik kraljevstva nebeskoga.

3. Osim toga dade Bog prvomu čovjeku i druge izvanredne darove, kao:

a) razum njegov bijaše pun znanja, a nije ga napastovala zla požuda;

b) čovjek nije morao nikada ni trpjeti nevoljâ i bolova, niti umrijeti. »Bog nije smrti načinio: on stvori čovjeka besmrtna; ali zavišću vraga dođe smrt na svijet« (Mud. 2, 23.).

c) Praroditelji bijahu sve ove svrhunaravne i izvanredne darove dobili nesamo za sebe, nego i za svoje potomke.

§ 52. Kušanje prvih ljudi i njihov pad.

1. Prvi čovjek trebao je da — kao i anđeli — svojom slobodnom voljom zasvjedoči Bogu svoju vjernost i tim zasluži svrhunaravno blaženstvo sebi i svojim potomcima. Zato im dade Bog onu poznatu zapovijed: »Sa svakoga drveta u vrtu slobodno jedi; ali s drveta od znanja dobra i zla ne jedi; jer u kojigod dan budeš jeo s njega, zacijelo ćeš umrijeti, t. j. postat ćeš smrtan« (Gen. 2, 16.).

2. Kako nas uči sv. Pismo, prvi je čovjek prekršio ovu zapovijed.

Sotona, zavidnik sreći prvih ljudi, posluži se zmijom pa ih zavede. Kad se Eva približila drvetu od znanja dobra i zla, reče joj zmija (sotona preko nje): »Zašto vam je Bog zapovjedio, da ne jedete sa svakoga drveta u vrtu?« Žena odgovori zmiji: »Sa svakoga drveta u vrtu jedemo roda; ali roda s drveta, što je usred vrta, zapovjedio nam je Bog, da ne jedemo i da ne diramo u nj, da možda ne umremo«. A zmija reče ženi: »Nikako ne ćete umrijeti, nego zna Bog, da će vam se u onaj dan, kad budete jeli s njega, otvoriti oči, pa ćete biti kao bogovi znajući dobro i zlo«. Onda žena vidi, da je drvo dobro za jelo i lijepo za oči i milo za gledanje, i uzabere roda s njega i jede te dade mužu svojemu, koji također jede« (Gen. 3.).

Ovako zavede sotona prve ljude, oni prekrše zapovijed Božju te učine grijeh.

Grijeh, što su ga prvi ljudi učinili, bijaše težak po svojoj naravi, po prilikama, u kojima bješe učinjen, i zbog osobita njihova položaja.

a) Po vrsti bio je to grijeh oholosti: htjedoše da budu nezavisni od Boga, pače da budu Bogu jednaki; počeše nevjerovati riječima Božjim; prezreše zapovijed Božju i pokazaše se nezahvalni Bogu.

b) Prilike čine ovaj grijeh još težim. Zapovijed ova bijaše veoma laka; prvi je ljudi dobro poznavahu; u njih bijaše još neoslabljena slobodna volja i izobilje milosti Božjih.

c) Napokon težak bijaše to grijeh zbog položaja, što su ga zauzimali prvi ljudi prema cijelomu svom potomstvu. Oni bijahu glave i zastupnici roda ljudskoga; oni su mogli sve svoje potomstvo usrećiti; a ovako su ga svojim grijehom unesrećili.

3. Zle posljedice ovoga grijeha, koje su postigle same praroditelje, bijahu ove:

a) izgubili su prvotnu svetost i pravednost, prestali biti djeca Božja i baštinici kraljevstva nebeskoga;

b) potamnio im je razum, volja im se nagnula na zlo, a zla požuda ih napastovala;

c) snađoše ih svakovrsni boli, muke i smrt;

d) napokon moradoše ostaviti zemaljski raj.

Premda je Bog po svojoj pravednosti strogo kaznio grijeh prvih ljudi, nije ih ipak zauvijek od sebe odbacio u vječne muke kao anđele, koji su sagriješili, već im je po svom milosrđu dao vremena, da se raskajani k njemu povrate, i obećao im Spasitelja ili mesiju, koji će ih spasti.

§ 53. Grijeh prvih ljudi sa svim zlim posljedicama prešao je na sve ljude.

1. Grijeh praroditeljâ nije samo njima samima škodio, nego i svim njihovim potomcima.

Kao što bi bila, da su ostali Bogu vjerni, svetost, pravednost i svi drugi izvanredni darovi prvih ljudi kao baština prešla na sve njihove potomke, tako je sada prešao na njih grijeh njihov sa svim zlim posljedicama.

Grijeh ovaj prelazi naravnim rođenjem na sve ljude, pa se zove istočni grijeh.

2. Da je doista istočni grijeh sa svim posljedicama prešao na sve ljude, dokazuje to:

a) sv. Pismo. »Gle, u nepravednostima sam bio začet, i u grijesima me zanosila mati moja« (Ps. 50.). Najjasnije o tom piše sv. Pavao Rimljanima: »Kao što po jednom čovjeku dođe grijeh na svijet i po grijehu smrt, i tako smrt prijeđe na sve ljude; jer su svi u njemu sagriješili... kao što dakle grijehom jednoga dođe na sve ljude prokletstvo: tako i pravednošću jednoga dolazi na sve ljude opravdanje života. Jer kao što su nepokornošću jednoga mnogi (svi) postali grješnici: tako i pokornošću jednoga mnogi postaju pravednici« (Rim. 5, 12—19.). Ovim riječima jasno tumači sv. Pavao, da je grijeh, što ga je jedan čovjek (t. j. Adam) učinio, prešao na sve ljude, a s grijehom smrt i sve zle posljedice njegove, i opet da opravdanje, što je jedan (Isus Krist) stekao, prelazi na sve.

b) usmena predaja. Ovu istinu branio je osobito sv. Augustin protiv Pelagijana i protiv krivovjerca Julijana. Ovomu posljednjemu ovako dovikuje: »Ne izmislih ja istočnoga grijeha; ovo je prastari nauk katolički; ti si pak, koji ga niječeš, bez dvojbe novi krivovjerac«.

Već su se za apostolskih vremena krstila djeca, da se riješe istočnoga grijeha.

3. Ove su zle posljedice i kazni istočnoga grijeha postigle sve ljude:

a) pali su u nemilost Božju i prestali biti njegova djeca, te izgubili pravo na nebo. »Bijasmo po naravi sinovi srdžbe« (Efeš. 2, 3.);

b) potamnio im je razum, napastuje ih zla požuda, a volja im se nagnula na zlo. »Ćut i misao čovječjega srca sklona je na zlo od mladosti« (Gen. 8, 21.), i opet: »Vidim drugi zakon u udovima svojim, koji se opire zakonu uma moga« (Rim. 7, 23.);

c) stigle su ih svakojake nevolje, boli i muke, a napokon će umrijeti. »Velika nevolja prirođena je svim ljudima, i teški jaram leži na djeci Adamovoj od rođenja ća do groba« (Eccl. 40, 1.);

d) i narav je zbog njih kažnjena. Bog reče Adamu: »Prokleta bila zemlja u djelu tvojem; s mukom ćeš se od nje hraniti svega vijeka svojega« (Gen. 3, 17.).

Iz svega ovoga slijedi, da su kako grijeh i krivnja grijeha, tako i kazni praroditeljâ za taj grijeh prešle na sve ljude. Samo bl. dj. Marija, majka Božja, začeta je bez istočnoga grijeha.

§ 54. Potreba Spasitelja; priprava k spasenju i opće očekivanje Spasitelja.

1. Pošto je rod ljudski po praroditeljima sagriješio, nije se mogao nikako sam spasti, t. j. zadovoljiti pravednosti Božjoj za istočni grijeh; jer je a) čovjek po grijehu izgubio posvećujuću milost, i b) jer nijedan stvor ne mogaše dati neizmjerne zadovoljštine za neizmjernu uvredu Boga. Trebalo je dakle, da ga spase Sin Božji. »I nije ni u jednom drugom spasenja; jer nije nijedno drugo ime pod nebom dano ljudima, po kojemu bi se mogli spasti« (Dj. ap. 4, 12.).

† II. Bog je odlučio spasti ljude onako, kako se njegova najviša milosrdnost i pravednost najbolje očitovala: jedinorođeni naime Sin njegov postao je čovjekom, da uzmože u jednu ruku kao čovjek (član čovječanstva) u ime ljudî, a u drugu kao neizmjerni Bog neizmjernu zadovoljštinu prinijeti, milost Božju i pravo na nebo ljudima opet pribaviti. Ovu svoju odluku spasenja izjavio je Bog već prvim ljudima u raju odmah iza grijeha riječima, što ih je govorio zmiji: »Neprijateljstvo metnut ću među tebe i ženu, i sjeme tvoje i sjeme njezino: ona će satirati glavu tvoju, a ti ćeš vrebati na petu njezinu«. Zatim više puta tijekom st. zavjeta, pače st. zavjet i bijaše priprava za dolazak Spasiteljev.

Spasitelj nije odmah došao iza pada; jer Bog htjede, da ljudi dobro oćute zlo, što izvire iz grijeha, da uvide, da sebi sami ni svojom mudrošću ni moću pomoći ne mogu niti se spasti, da točno upoznadu potrebu Spasitelja. Pripravljao je pak Bog ljude na dva načina:

a) On je, češće ponavljajući svoje obećanje o budućem mesiji, oživljavao n a d u u Božje spasenje u izabranom narodu izraelskom, iz koga se po odluci Božjoj trebao Spasitelj roditi. U tom narodu probuđivao je u stanovito doba patrijarhe i proroke, muževe svete, koji su dužni bili u njegovo ime narod sjećati na budućega Spasitelja.

b) On je prepustio, da p o g a n s k i n a r o d i, odmetnuvši se od njega, uza sav napor svoj i obrazovanost sve to dublje padaju u vjersko-ćudorednu bludnju i nevolju, pa da uvide, da je potrebno, da ih sam Bog spase. Povijest st. vijeka dostatno nam dokazuje, kako su svi poganski i izobraženiji narodi ogrezli bili u mnogoboštvo i idolopoklonstvo. Prvi njihovi umnici uviđahu, da doista mora netko s neba doći, koji će ljude poučiti u vjeri i spasti.

† III. Narod je izraelski očekivao Spasitelja upravo u ono doba, kadno je zaista on došao, kao što i pogani. Tako slavljaše Zaharija, otac Ivana, preteče Spasiteljeva, Boga, što se približio dolazak Spasiteljev; starac Simeon sav ushićen hvaljaše Bogu, što mu oči vidješe Spasitelja; Ivana pitaše puk i svećenstvo, nije li on mesija; Samarijanka kod zdenca Jakovljeva sigurno odvrati Kristu, da zna, da će doći mesija i t. d. Tako svjedoči i židovski povjesnik Josip Flavije, da su Židovi boj zapodjeli s Rimljanima nadajući se u pomoć mesijinu.

I p o g a n i očekivahu u isto doba nekoga velikog kralja s Istoka. Tacit piše: »Premnogi bijahu uvjereni, da se u starim svećeničkim pismima nalazi, da će ono isto vrijeme Istok nadjačati, i oni, što izađu iz Židovske, zavladati« (Tacit, Hist. V. 13.). Tako i Ciceron: »Navješteno je u starim proroštvima, da će doći kralj, komu će se morati klanjati, da se spasenje zadobije« (De divin. II. 54.).

Treći dio.

Nauk o Spasitelju i spasenju.

§ 55. Rođenje Isusa Krista, Bogočovjeka, obećanoga mesije.

Kad se navršilo vrijeme, posla Bog svoga jedinorođenog Sina, koji je po Duhu Sv. primio od bl. dj. Marije čovječansku narav, da nas spase. Sve nam ovo jasno pripovijeda sv. Pismo. »Tako ljubljaše Bog svijet, da je dao svoga jedinorođenog Sina, da ne poginu svi oni, koji u nj vjeruju, nego da imadu život vječni«, i opet »Bog ne posla na svijet Sina svoga, da on svijetu sudi, nego da svijet spase« (Iv. 3, 16—17.). — Za majku Spasitelju svijeta bijaše odabrana Marija, sv. djevica iz Nazareta. Arhanđeo Gabrijel bijaše k njoj poslan, da joj navijesti, da će ona Sina Božjega po Duhu Sv. začeti i roditi. Sv. djevica, koja je bila zaručena s Josipom iz doma Davidova, privoli na to i zače Sina Božjega po Duhu Sv.

Čudnovato sjedinjenje božanske i čovječanske naravi u drugoj božanskoj osobi zove se utjelovljenje Sina Božjega. Kako su one dvije naravi u jednoj osobi združene, to mi ne možemo dokučiti svojim ograničenim umom, zato je to otajstvo ili tajna vjere.

Kad je bilo već blizu, da se porodi Spasitelj, izide zapovijed od cezara Augusta, da se popiše sav svijet. I pođoše svi, da se popišu, svaki u svoj grad. Tada pođoše i Josip i Marija iz Galileje, iz grada Nazareta, u Judeju, u Betlehem, grad Davidov, jer su oboje bili iz doma i plemena Davidova. I kad su ondje bili, dođe vrijeme, i ona rodi. I rodi sina svojega prvenca: Isusa Krista, Sina Božjega, i povi ga i metne u jasle, jer im nije bilo mjesta u gostionici.

Narođenje Spasiteljevo navijesti anđeo najprije pastirima, što su ondje čuvali stada svoja, a zatim čudna zvijezda mudracima na Istoku, koji i dođoše pa se pokloniše božanskomu djetetu (Luk. 2, 1—14, i Mat. 2, 1—12.).

Osam dana poslije bude dijete po zakonu Mojsijevu obrezano, i nadjenuto mu ime Isus, kako to već anđeo naloži (Luk. 2, 24.).

Sin Božji, postavši čovjekom, zove se Isus, t. j. Spasitelj, jer je spasao cijelo čovječanstvo; zove se također »Krist«, t. j. pomazanik, jer je bio naš najveći prorok, svećenik i kralj, i kao takav najvećom vlašću obdaren, a u st. zavjetu pomazali bi uljem proroke, svećenike i kraljeve.

Isus Krist zove se i mesija, t. j. obećani Spasitelj.

§ 56. Isus Krist je obećani Spasitelj.

Isus Krist uistinu je onaj mesija i Spasitelj, što ga je Bog ljudima obećao. To se vidi:

1. odatle, što su se u njemu točno i doslovce ispunila proroštva i pralici st. zavjeta. (Vidi § 20.);

2. iz svjedočanstva Ivana Krstitelja, preteče Isusa Krista, koji je na nj kao Spasitelja prstom pokazao;

3. iz anđeoskih riječi. Arhanđeo Gabrijel reče Mariji: »I nadjeni mu ime »Isus«, jer će on izbaviti narod svoj od grijeha (Mat. 1, 21.). Anđeo opet reče pastirima kod betlehemske štalice: »Ne bojte se; jer, gle, javljam vam veliku radost, koja će biti svemu narodu; jer vam se danas rodi Spasitelj, koji je Krist, Gospodin, u gradu Davidovu« (Luk. 2);

4. iz njegovih riječi. Isus reče Samarijanki kod zdenca Jakovljeva, pošto ona reče, da zna, da će mesija doći: »Ja sam, koji s tobom govorim« (Iv. 4, 29.). — Tako se on izjavi učenicima Ivanovim;

5. iz svjedočanstva apostolâ, koji su glasno navješćivali nevjernim Žudijama i cijelomu svijetu, da je došao mesija, i taj da je Isus Krist.

Iz svega toga slijedi, da je doista Isus Krist pravi obećani Spasitelj.

*

§ 57. Isus Krist je pravi Bog.

1. Isus Krist obećani je mesija, kao što smo to dokazali, a po proroštvima starih proroka mesija mora da je Bog. »Bog će sam doći i spasti vas« (Iz. 35, 4.). Isus Krist je dakle pravi Bog.

2. Izjava apostolâ. Petar reče u ime svih: »Ti si Krist, Sin Boga živoga« (Mat. 16, 16.). Sv. Ivan pod konac svoga evanđelja izjavljaju se ovako: »A ovo se napisa, da vjerujete, da Isus jest Krist Božji, i da vjerujući život imate u imenu njegovu« (Iv. 20, 32.). Sv. Pavao ovako piše Rimljanima: »Kojih (Izraelaca) su oci, i od kojih je Krist po tijelu, koji je nada sve Bog blagoslovên uvijek. Amen« (Rim. 9, 5.). Napokon zavapi Toma: »Gospodin moj i Bog moj!« (Iv. 20, 28.)

Vidi se jasno iz tih riječi apostolâ, da su oni Isusa Krista za Boga držali.

3. Izjava njegova nebeskoga oca kod krštenja njegova na Jordanu i preobraženja na gori: »Ovo je sin moj ljubazni, koji je po mojoj volji« (Mat. 3, 17; 17, 5.).

4. Potvrđuje to i sam Isus Krist, dok je po više puta izjavio, da je on pravi Bog i Sin Božji, jednake naravi s Bogom Ocem. On to reče slijepu od rođenja, pošto ga je izliječio: on to svečano pod prisegom izjavi na sudu pitan od velikoga svećenika Kajfe i drugom zgodom opet reče učenicima svojim: »Ja i Otac jedno smo; tko vidi mene, taj vidi i Oca« (Iv. 10, 30; 14, 9.).

Osim toga se Isus češće pozivao na svoja djela, koja trebaju da svijet uvjere o njegovu božanstvu, pa je i tražio, da ga njegovi sljedbenici štuju kao Boga: »Svi treba da štuju Sina, kako štuju Oca« (Iv. 5, 23.).

Ove svoje svečane izjave o božanstvu svojem potvrdio je Krist svetošću svoga života. Cijeli njegov život uzor je svake svetosti; sve one kreposti, što ih je on svijetu preporučio, u njemu su se zrcalile u neizmjernoj mjeri. I najveći njegovi protivnici ne mogahu u njemu ni truna ni sjenke zla naći. Ako je on dakle uzor svetosti, za što ga i najveći protivnici drže, tada su te njegove izjave istinite.

Dalje potvrdio je istinitost svojih izjava svojim čudesima i proroštvima. — Bog jamačno ne bi dao čudotvorne moći ni proročkoga dara lašcu, najpače vjerskomu lašcu. — Napokon potvrđuje to nauk njegov i učinci toga nauka, kao što i njegovo uskrsnuće i uzašašće na nebo.

Ova je istina kršćanske vjere, da je Isus Krist pravi Bog i pravi Sin Božji, od početka kršćanstva postajala. Na ovoj istini utemelji se i uzdržava crkva njegova; za ovu su vjeru tolike tisuće mučenika radosno umirale mučeničkom smrću; ovu je istinu crkva u svem bogoštovlju temeljnom držala i u svim svojim vjeroispovijestima i u svim saborima svečano izjavljivala.

§ 58. Isus Krist je pravi čovjek.

Isus Krist nije samo pravi Bog nego je i pravi čovjek; on imađaše pravu čovječju dušu i pravo tijelo.

a) Isus je imao pravu čovječju dušu s razumom i slobodnom voljom i sa čovječjim čuvstvima. To nas uči sv. Pismo, koje jasno govori, da je Isus imao čovječju dušu: »On ispusti dušu« (Iv. 10, 30.), t. j. duša se njegova na smrti rastavi s tijelom. O njegovu razumu čovječjem kaže ono: »On napredovaše u mudrosti« (Luk. 2, 52); o volji njegovoj: »Oče! ne moja, nego tvoja budi volja!« (Mat. 26, 39.). Isus imađaše i čuvstva čovječja: on se radovaše radi apostolâ, što nije bio kod bolesna Lazara; on žuđaše blagovati jaganjce sa svojim apostolima; on plakaše nad Jeruzalemom i na Maslinovu brdu izjavi veliku svoju žalost: »Žalosna je duša moja do smrti.« Isus je dakle po ovomu imao pravu čovječju dušu.

b) Isus imađaše pravo čovječje tijelo, kako nam to jasno svjedoči sv. Pismo. Tijelo njegovo bijaše podvrgnuto svim slabočama ljudskim (osim jedinoga grijeha), kao: gladu, žeđi, umoru, snu, umrlosti i t. d. Da Isus nije imao pravoga tijela, ne bi mogao ni trpjeti ni umrijeti.

† § 59. Isus Krist u jednoj božanskoj osobi pravi Bog i čovjek.

1. Dvije su naravi u Isusa Krista, božanska i čovječanska, nepomiješano združene u jednoj božanskoj osobi. To se vidi iz onih izjava sv. Pisma, u kojima se o jednom i o istom Isusu Kristu izreče nešto, što spada na narav božansku, i opet nešto, što spada na narav čovječansku. O istom Isusu Kristu kaže se na pr. da je odvijeka, da je Sin Božji, jednak s Bogom Ocem. Ovo se samo može razumjeti o naravi božanskoj. I opet se kaže, da je isti taj Isus u vremenu čovjek postao, da je trpio i umr'o, što se samo može o čovječanskoj njegovoj naravi reći. Dakle je Isus uistinu imao u istoj osobi dvije naravi: božansku i čovječansku.

2. Iz ovoga sjedinjenja božanske i čovječanske naravi u jednoj božanskoj osobi Kristovoj slijedi:

a) da je Isus Krist i po svojoj čovječanskoj naravi pravi Sin Božji;

b) da mu se i kao Bogočovjeku moramo klanjati; veli sv. Pismo: »Njemu neka se klanjaju svi anđeli Božji« (Heb. 1. 60.);

c) da je Isus Krist i kao čovjek prost od svakoga grijeha i sklonosti na grijeh;

d) da se čini i s v o j s t v a tako božanske kao i čovječanske njegove naravi mogu zamjenito reći o jednoj osobi Kristovoj: »Sin čovječji ima moć grijehe otpuštati« (Mat. 9, 6.), i opet: »Vi ste ubili početnika života« (Dj. ap. 3.);

e) djelovanje i muka Kristova za spasenje ljudi neizmjerne je cijene i zasluge; jer je to izvela jedna ista osoba — Isus Krist. Pri tom sudjelovala je narav čovječanska kao sredstvo, a božanska osoba kao činitelj.

§ 60. Marija, mati Isusa Krista.

Isus Krist kao Bog ima Oca, Boga, od koga se rodi odvijeka, a nema matere, a kao čovjek ima mater bl. dj. Mariju, a nema oca. — Josip, zaručnik Marijin, bijaše mu samo hranitelj. Kad je Isus Krist primio čovječansku narav od bl. dj. Marije, bl. djevica Marija odlikovana je po tomu nad sve stvorove. Ona je m a t i Božja ili B o g o r o d i c a, natkriljuje milošću i slavom sve anđele i svete, pa nam zato i može najviše pomoći kod Boga.

1. Marija je u pravom smislu m a t i B o ž j a ili B o g o r o d i c a; jer je rodila onoga, koji je ujedno Bog i čovjek u jednoj osobi. Pa i sv. Pismo zove bl. dj. Mariju »materom Gospodinovom« (Luk. 1, 43).

2. Marija je i m a t i i d j e v i c a ujedno, t. j. ona je kao djevica Isusa po Duhu Sv. začela, rodila te vazda — i poslije poroda — d j e v i c a ostala. Jasno nas to uči sv. Pismo: »U rođenju Isusovu ispuni se ono, što je o Gospodinu rečeno po proroku (Izaiji 7, 14.): »E t o d j e v i c a će zatrudnjeti i (djevica) rodit će sina« (Mat. 1, 22.):

U sv. Pismu spominju se »braća Isusova«. To ne valja razumijevati, kao da je Marija imala više djece, već se tako zovu bliži rođaci Marijini, kako je to bio običaj takove braćom zvati. Tako i Abraham zove svoga bratića Lota bratom; a tako se zovu i kod nas ljudi »braćom«, ako i nijesu nikakvi rođaci.

3. M a r i j a j e b e z l j a g e i s t o č n o g a g r i j e h a z a č e t a, t. j. nju jedinu od svih ljudi izuze Bog po svojoj milosti poradi zasluga Kristovih od istočnoga grijeha. To nas uči sv. Pismo, usmena predaja i sama narav stvari.

a) Sv. Pismo veli, da će »žena satrti zmiji (nečistomu duhu) glavu«. Kad je trebalo da ona nadvlada nečistoga duha, jasno je, da ona nije nikada imala nikakva grijeha (dakle ni istočnoga); jer bi inače stajala pod vlašću nečistoga duha. Nadalje zove nju arhanđeo Gabrijel »milosti punom«, t. j. da je u nje obilje milosti Božje, dakle nije bila Bogu ni časa nemila.

b) Sv. oci vazda štovahu bl. dj. Mariju kao »presvetu i neokaljanu«.

c) Kad je nju Sin Božji odabrao za mater, dolikovalo je njegovoj svetosti, da mu mati bude skroz sveta, dakle da ne bude ni istočnim grijehom okaljana. Pa to nam je i odatle jasnije, što su i anđeli i prvi ljudi stvoreni u pravednosti. Zato ni poslije ne učini Marija nijednoga osobnoga grijeha.

§ 61. Život Isusa Krista Spasitelja.

Život Isusa Krista na zemlji ovako ukratko riše apostol Pavao: »Ponizio sam sebe postavši poslušan do smrti, a do smrti križa. Zato i Bog uzvisi njega i darova mu ime, koje je nad svako ime« (Filiplj. 2, 8 i 9.). Po tomu bijaše život Isusov u jednu ruku ponizivanje, u drugu proslava.

A. Ponizivanje.

Ponizivanje Isusovo počinje se njegovim rođenjem od Marije djevice u Betlehemu pa sve do silaza duše njegove u pretpakao.

On se ponizi davši se osmi dan po zakonu Mojsijevu obrezati i četrdeseti dan u hramu prikazati. On morade pobjeći pred Herodom u Misir, odakle se poslije smrti Herodove povrati u Nazaret.

U dvanaestoj godini svojoj iđaše Isus s majkom svojom i s Josipom o vazmu u Jeruzalem, gdje je tri dana zaostao u hramu mladeži za primjer. Tada življaše do svoje tridesete godine u Nazaretu neznan i podložan roditeljima.

U tridesetoj godini svoga vijeka dade se Isus krstiti od Ivana; tom zgodom siđe nad njega Duh Sv., a Otac nebeski proglasi ga svojim sinom. Izatoga pošćaše u pustinji četrdeset dana i noći i bude od sotone kušan. Izišavši iz pustinje stade javno naučavati i čudesa tvoriti. Sabra oko sebe učenike i izabra između njih dvanaestoricu, koje prozva apostolima. Tako utemelji svoju crkvu, kojoj za temelj stavi sv. Petra.

S mukom i smrću postigne ponizivanje Isusovo svoj vršak. Poslije zadnje večere ode Isus na brdo Maslinovo, i ondje ga spopade smrtna stiska. Juda, izdajnik, dovede onamo vojnike, koji ga uhvate, svežu i na sud odvuku. Sud ga nedužna pogrdi, izbičuje, trnovom krunom okruni i na smrt križa osudi. Isus trpljaše neizmjerno mnogo na duši i tijelu.

Na križu višaše Isus tri sata u najvećim mukama, dok ne umre. Tijelo mu ukopaše. Duša njegova siđe u pretpakao, da tješi i oslobodi duše pravednikâ, koji su prije njega umrli bili. Božanstvo njegovo osta i poslije smrti sjedinjeno s tijelom i s dušom.

B. Proslava.

Krist uskrsnu treći dan, t. j. svojom moći združi opet dušu s tijelom slavno te izađe živ iz zapečaćena groba pridržavši znake od ranâ na svom preobraženom tijelu, da se jasnije spozna, da je on s istim onim tijelom uskrsnuo, s kojim je i trpio. Ove će rane na sudnjem danu biti dobrima na utjehu, a zlima na osudu.

Četrdeseti dan poslije uskrsnuća svoga uzađe Krist svojom moći na nebo s brda Maslinova na oči svojih učenika i povede sa sobom duše pravednikâ iz pretpakla. On uzađe na nebo, da primi kao čovjek zasluženu slavu, da pošalje Duha Sv. i da bude kod nebeskoga Oca naš zagovornik. Ap. vjerovanje kaže: I sjedi o desnu Boga, t. j. Krist ima vlast i slavu, koju Bog Otac i Duh Sv.

Najviše će se proslaviti Isus Krist na sudnjem danu, kadno bude u slavi, okružen s anđelima, sudio svim ljudima.

† § 62. Žrtva Kristova na križu.

Krist je svojom smrću na križu prinio Bogu žrtvu neizmjerne cijene. On je njom potpuno zadovoljio pravdi Božjoj za grijehe svega svijeta i pribavio svim ljudima izgubljenu milost i vječno blaženstvo.

1. Smrt Isukrstova na križu jest uistinu **prava žrtva.** Žrtva je dar, što se dragovoljno prikazuje Bogu na slavu. A na križu prikazao je Krist Ocu svoj život na slavu. On je zajedno žrtva i svećenik. Tako nas uči sv. Pismo: »Ali Krist kao veliki svećenik... svojom vlastitom krvi unišao je jednom u svetište i našao vječni otkup..., koji je Duhom Sv. sebe neokaljana prikazao« (Hebr. 9, 11 i 12).

Da se Krist dragovoljno žrtvovao, o tom nas već uvjerava prorok u starom zavjetu: »Žrtvovan je, jer je sam hotio« (Iz. 23, 7.), pa i sam Isus: »Nitko je (t. j. duše) ne otima od mene, nego je ja sam od sebe polažem« (Iv. 10, 18.).

2. Smrt Kristova na križu jest žrtva **neizmjerne cijene** u očima nebeskoga Oca. U ovoj žrtvi jest i svećenik i dar neizmjerne časti, kako to dolikuje Bogu, a i namjera, iz koje je prikazana, bijaše najsvetija, naime neizmjerna ljubav prema Bogu i ljudima.

3. Krist se na križu žrtvovao **za naše grijehe.** I to nam potvrđuje sv. Pismo. Tako već u starom zavjetu veli o njemu prorok Izaija: »Doista on nosi naše bolove i ponese na sebi naše muke, t. j. kazni za grijehe naše«. On sam o sebi reče: da će se krv njegova prolijati na oproštenje grijeha. Napokon sv. Petar ovako: »Koji grijehe naše sam iznese na tijelu svojem na drvo, da za grijehe umremo i za pravdu živimo, kojega se ranom iscijeliste« (1. Pet. 2, 24.).

4. Isukrst je zadovoljio **za sve ljude.** Ljudi, koji su živjeli prije smrti Kristove, dobili su oprost od grijehâ i milost Božju u ime buduće žrtve Kristove; oni pak, koji poslije žive, dobivaju to oboje poradi već prikazane žrtve njegove na križu. »I za sve umrije Krist, da i oni, koji žive, ne žive više sebi, nego onomu, koji za njih umrije i uskrsnu« (2. Kor. 5, 15.), piše sv. Pavao. A sv. Ivan opet ovako: »I on je pomirenje za naše grijehe, ali nesamo za naše, nego također za onė svega svijeta« (1. Iv. 2, 2.). Zato se i zove Krist »jaganjac Božji, koji uzima grijehe svijeta«.

Nije bilo upravo potrebno za naše spasenje, da Krist toliko trpi: i kap njegove presvete krvi dosta bi bila, te bi se svijet spasao; ali on htjede da nam svojom neizmjernom mukom pokaže: a) kako nas neizmjerno ljubi, b) kako je grijeh veliko zlo, i c) da nas potakne na što veću ljubav prema sebi.

5. Krist nam je svojom žrtvom na križu zaslužio dvoje: a) oslobodio nas je grijehâ, oslobodio ropstva sotonskoga i vječnoga prokletstva . . . »i opra nas od grijeha naših krvi svojom« (Otkriv. Iv. 1, 5.); Krist uze tijelo, »da smrću satre onoga, koji imađaše vlast smrti, t. j. đavola« (Heb. 2, 14.). »Jer nas Bog ne postavi za gnjev, nego da dobijemo spasenje po Gospodu svojem Isusu Kristu, koji umrije za nas« (1, Sol. 5, 9. i 10.); b) pomirio nas je s Bogom, pribavio nam pravo na nebo i obilne milosti. »Jer kad smo se pomirili s Bogom smrću Sina njegova, dok smo još neprijatelji bili, mnogo ćemo se većma spasti u životu njegovu, kad smo se pomirili« (Rim. 5, 10.). »Imajući dakle, braćo, nadu u ulazu u svetinju (t. j. nebo) s krvi Isusa Krista« (Heb. 10, 19.). »I od punoće njegove mi svi primismo i milost za milošću« (Iv. 1, 16.).

† § 63. Trostruka služba Kristova.

Isus Krist kao Spasitelj bijaše prorok, svećenik i kralj.

1. Krist je prorok, t. j. najviši učitelj i zakonoša, jer nam je objavio istine, koje smo dužni vjerovati, dao zapovijedi, koje treba da držimo, i učio kreposti, koje nam valja vršiti, hoćemo li da uđemo u život vječni. On nije samo riječju učio, već je i postavio svojim životom svakomu sebe kao najsavršeniji uzor svetosti. »Ja sam put, istina i život« (Iv. 14, 6.), reče on o sebi. Zatim: »Ovo je Sin moj ljubazni; njega slušajte« (Mat. 17, 5.).

2. Krist je veliki svećenik; jer je samoga sebe za nas na križu žrtvovao, i jer je sada na nebu naš zagovornik kod Oca, kako je nekoć bio na zemlji. »A ovaj, budući da ostaje uvijek, ima vječno svećenstvo. Zato i može uvijek spasti one, koji po njemu dolaze k Bogu, kad svagda živi, da se može moliti za njih« (Heb. 7, 24. i 25.).

3. Krist je i kralj; jer je osnovao na zemlji duševno kraljevstvo — crkvu svoju, kojom on po Duhu Sv. upravlja i kojoj je on vrhovna glava. On sam za sebe svečano reče na sudu pred Pilatom: »Ja jesam kralj, ali kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta« (Iv. 28, 36.); i opet svojim učenicima: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji« (Mat. 28, 18.). Osobito će sjati Krist kao kralj na sudnjem danu.

Četvrti dio.

Posvećenje svijeta.

Isus Krist otkupio je ljude, t. j. zadovoljio Bogu mjesto njih i stekao im pravo na nebo; ali zaslugama ili plodovima otkupa ovoga valja da se svaki čovjek sam po Duhu Sv. okoristi. Duh Sv. podjeljuje plodove spasenja redovno u katoličkoj crkvi, koju je Krist za sve ljude utemeljio, da ih ona vodi k spasenju, i zato joj dao trostruku službu.

Duh Sv. upravlja cijelom crkvom i pomaže svakomu pojedinomu vjerniku k spasenju svojom sv. milošću.

Kao pravi Bog Duh Sv. jest svagdje, ali kao djelitelj milostî osobito je u katoličkoj crkvi i u duši pravednika. Osobiti su darovi Duha Sv. ovi:

a) dar mudrosti, b) dar razuma, c) dar savjeta, d) dar jakosti, e) dar znanja, f) dar pobožnosti i g) dar straha Božjega.

Do čovjeka dakle svakoga stoji, da sebi steče milosti Kristova otkupa; »jer Bog, koji nas je stvorio bez nas, ne će nas posvetiti i spasti bez nas«.

Prvi odsjek.

O milosti uopće.

§ 64. Što je milost i kako se dijeli.

Milost Božja jest nutarnja svrhunaravska pomoć ili dar, što nam Bog radi zaslugâ Isusa Krista daje za naše vječno spasenje.

Svrhunaravska ova milost Božja jest dvovrsna: a) djelujuća, b) posvećujuća ili opravdajuća.

1. Djelujuća milost prosvjetljuje nam razum, da možemo spoznati dobro, a potiče volju, da na zlo mrzimo, a dobro ljubimo i činimo.

2. Posvećujuća milost jest nezasluženi svrhunaravski dar, koji Duh Sveti ulijeva u našu dušu, po kojemu mi od grješnikâ postajemo pravednici, djeca Božja i baštinici kraljevstva nebeskoga.

§ 65. Potreba milosti Božje.

1. Djelujuća milost potrebna je svakomu za spasenje:

a) Nju trebaju grješnici, da se po njoj na opravdanje potaknu i priprave. To se vidi iz sv. Pisma, koje izrično uči, da je milost potrebita za »vjerovanje«. Spasitelj reče: »Nitko ne može k meni doći, ako ga Otac, koji mene posla, ne povuče« (Iv. 6, 44.). Riječi » k meni doći« znače »vjerovati u Isusa Krista«. A i sv. Pavao piše Korinćanima (2. Kor. 3, 5.), da sami po sebi niti možemo šta dobra pomisliti, niti može tko reći Gospodin Isus bez Duha Sv.

b) Nju trebaju već opravdani za svako zaslužno djelo, kako se to vidi iz ovih Isusovih riječi: »Ostanite u meni, a ja u vama. Kao što loza ne može roda roditi sama od sebe, ako ne ostane na čokotu, tako vi, ako u meni ne ostanete. Ja sam čokot, vi loze; koji ostane u meni, i ja u njemu, on rađa mnogi rod; jer bez mene ne možete ništa činiti« (Iv. 15, 4. i 5.).

c) Kako je čovjek slab, a napasti su silne, lasno bi i opravdanik pao; zato mu treba posebne milosti, da ustraje u dobru. »Uzdajući se u ovo isto, da će onaj, koji je počeo u vama dobro djelo, dovršiti ga do dana Isusa Krista« (Filiplj. 1, 6.).

Sv. Augustin izjavljuje se o potrebi milosti Božje ovako: »Kao što oko tjelesno, premda je u svem zdravo, ipak ne vidi, ako mu svjetlost ne pomaže: tako i opravdani čovjek ne može pravedno živjeti, ako ga ne pomogne Bog vjekovitom svjetlošću pravednosti«.

Potreba djelujuće milosti ne razumijeva se tako, kao da bi čovjek bez nje jedino zlo tvorio. Čovjek može i bez milosti naravna dobra djela tvoriti, no ta mu ne zaslužuju vječne plaće.

2. Posvećujuća je milost nužna svakomu za spasenje. Tko ima posvećujuću milost, t. j. tko je svet i pravedan, taj je samo Bogu mio, taj je dijete Božje i baštinik kraljevstva nebeskoga, taj samo može dobra djela tvoriti, koja mu zaslužuju nebo. Tko nema posvećujuće milosti, taj ne može ništa dobra učiniti, što bi bilo vrijedno vječne plaće. Vidi se odatle, da je za spasenje strogo potrebita milost posvećujuća, i da je ona najveća dragocjenost. Pa to nam potvrđuje i sv. Pismo: »Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Sv. (t. j. ako tko ne postane od grješnika pravednik i dijete Božje), ne može ući u kraljevstvo Božje« (Iv. 3, 5.). To nas uči Isus i u onoj priči, u kojoj govori o svadbenoj sviti«, koja znači »pravednost i svetost«.

3. Bog daje svima ljudima: grješnicima i nevjernicima i opravdanima dostatnu milost za njihovo spasenje. To se vidi iz ovih riječi: »Bog hoće, da se svi ljudi spasu« (1. Tim. 2.). Čim dakle Bog hoće, da se svi ljudi spasu, on im i podaje dostatne milosti za to; jer se oni sami po sebi ne mogu spasti.

No ako Bog i daje svim ljudima dostatne milosti za spasenje, on ih ipak dijeli po svojoj neizmjernoj, nedokučljivoj mudrosti, pravednosti i dobroti: jednomu više, a drugomu manje.

Milost Božja ne sili nikoga, da bi morao milost prihvatiti i po njoj i s njom raditi; čovjek je može prihvatiti ili ne prihvatiti; jer ima slobodnu volju. To se vidi iz sv. Pisma: »Kao pomagače opominjemo pak vas, da ne primite uzalud milosti Božje«. (2. Kor. 6.), i opet na drugom mjestu: »Jeruzaleme, Jeruzaleme! . . . koliko sam puta hotio da skupim djecu tvoju, kao što skuplja kvočka piliće svoje pod krila, a ti nijesi hotio!« (Mat. 23, 37.). — Upravo se zato, što milost nikoga ne sili na sudjelovanje, i veli, da se čovjek spasava milošću Božjom i svojim sudjelovanjem.

§ 66. Opravdanje.

1. Odrastao grješnik počinje se opravdavati pretečnom djelujućom milosti, koja ga prosvijetli i potakne, da se k Bogu obrati, a on za nju pristane. — Potaknut ovako milošću Božjom grješnik počne vjerovati u Boga i sve ono, što je on objavio. Iz ove vjere rađa mu se u srcu spasonosan strah pred Božjom pravednosti, koja mu prijeti kaznom, no rađa se ujedno i pouzdanje u milosrdnost Boga, koji je vazda sklon grješniku oprostiti grijehe, ako se k njemu obrati. Iz ove velike dobrote Božje počinje se rađati u srcu grješnikovu ljubav prema Bogu i kajanje zbog učinjenih grijeha. Napokon grješnik mrzeći na svoje grijehe odlučuje započeti s milošću Božjom novi bogomili život. Tada primi sv. krst, ako nije još kršten, a ako je kršten, sakramenat pokore, pa je opravdan dobivši milost posvećujuću.

2. Opravdanje može se umnožati, umanjiti i opet izgubiti, t. j. čovjek može biti sve to pravedniji i svetiji, ali može i sve manje postajati pravedan, dok napokon ne postane krivac ili grješnik.

a) Opravdanje se može umnožati; jer sv. Pismo kaže: »Tko je pravedan, neka bude još pravedniji, a tko je svet, neka bude svetiji« (Otk. Iv. 22, 11.). — Umnožava se pak češćim dostojnim primanjem sv. sakramenata, vjernim ispunjivanjem zapovijedi Božjih i crkvenih i svakim dobrim djelom, koje se u stanju milosti tvori.

b) Opravdanje se može također umanjiti i izgubiti; jer sv. Pismo veli: »Tko stoji (tko je pravedan), neka pazi, da ne padne« (1. Kor. 10, 12.). — Smanjuje se malim grijesima i duhovnom mlakošću i nehajnošću za molitvu, za primanje sv. sakramenata, sv. misu i dobra djela; gubi se smrtnim grijehom.

§ 67. O dobrim djelima.

Dobra ili spasonosna djela jesu ona dobra djela, koja čovjek tvori s pomoću milosti Božje.

1. Svaki kršćanin treba da ovakova spasonosna djela tvori; jer sv. Pismo kaže: »Što će koristiti, braćo moja, ako tko reče, da ima vjeru, a djela nema?... Jer kao što je tijelo bez duha mrtvo, tako je i vjera bez dobrih djela mrtva« (Jak. 2, 14 i 26.); i na drugom mjestu: »Svako dakle drvo, koje ne rađa roda dobra, posjeći će se i u oganj baciti« (Mat. 7, 19.) Vidi se odatle, da treba da kršćanin takova spasonosna dobra djela tvori.

2. Takova u posvećujućoj milosti tvorena dobra djela zaslužuju uistinu vječnu plaću. To se vidi iz sv. Pisma: »Jer će doći Sin čovječji u slavi Oca svojega s anđelima svojim i tada će vratiti svakomu po djelima njegovim« (Mat. 16, 27.).

Plaća će ta biti:

a) umnožanje posvećujuće milosti po onoj: »Svakomu, koji ima, dat će se, te će obilovati« (Mat. 25, 29.);

b) vječno blaženstvo i povećanje slave nebeske. »Dobro, slugo dobri i vjerni, jer si u malom bio vjeran, nad mnogim ću te postaviti; uđi u radost gospodara svoga« (Mat. 25, 21.), i »Veselite se i radujte se; jer je plaća vaša velika na nebu« (Mat. 5, 12.).

Sve se ove zasluge gube, ako se izgubi milost posvećujuća; no dobivaju se opet, kada čovjek opet dobije milost posvećujuću.

Dobra djela, što ih tko čini u stanju nemilosti, nemaju zasluge za nebo; ali su ipak korisna; jer se njima Božje milosrđe prije skloni, da mu dade milost obraćenja i odvrati od njega vremenite kazni. (Primj. Ninivljani i stotnik Kornelije.)

3. Kršćanin valja da tvori ona dobra djela, koja mu nalažu Božje i crkvene zapovijedi, njegovo zvanje, kao i ona, koja mu preporučuje sv. Pismo: molitvu, post i milostinju.

Drugi odsjek.

Sredstva milosti (spasila).

Sv. čini, kojima crkva u ime i po nalogu Kristovu ljudima ili podjeljuje Božje milosti ili ih pripravlja na primanja milosti Božjih, zovu se sredstva milosti.

To su: a) sveti sakramenti, b) sakramentalija ili blagoslovine i c) molitva.

A. O sakramentima.

§ 68. O sakramentima uopće.

1. Sakramenat je vidljiv znak, naređen od Isusa Krista, kojim nam se daje nevidljiva milost nutarnje posvećenje.

Svaki sakramenat ima ovo troje: a) vidljiv znak, b) nevidljivu milost i c) naredbu od Isusa Krista.

Vidljiv znak dijeli se na dvoje: na nešto, što se vidi, i na nešto, što se čuje. Ono, što se vidi, jest tvar (materija) sakramenta, koja služi za podjeljivanje sakramenata, na pr. voda i polijevanje njom jest tvar sakramenta krsta. A ono, što se čuje, t. j. riječi, koje se izgovaraju, kad se podjeljuje sakramenat, zove se forma sakramenta, na pr. u sakramentu krsta riječi: Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Krist podjeljuje u sakramentima svoje milosti zato uz vanjske znakove, da mi a) budemo sigurni, da primamo nevidljivu milost, i b) da vidljivim znacima pokažemo, da pripadamo u crkvu.

Isus Krist naredio je upravo sedam sakramenata, naime: krst, potvrdu, presv. oltarski sakramenat, pokoru, zadnju pomast, sv. red i ženidbu.

Da je Isus Krist upravo sedam sakramenata naredio, uči nas to sv. Pismo, usmena predaja, kao što i to, što imadu i one sljedbe sedam sakramenata, koje su se već zarana od crkve katoličke ocijepile.

2. Sveti sakramenti:

a) ili daju ili umnožavaju posvećujuću milost;

b) svaki sakramenat daje još i posebne milosti, za koje je naređen.

3. Sakramenti, koji milost posvećujuću daju, zovu se sakramenti mrtvih, jer se primaju u nemilosti ili u duhovnoj smrti. To su krst i pokora, premda ovaj posljednji sakramenat može milost posvećujuću i umnožiti, kad ga tko prima imajući samo male grijehe. Ostali pak sakramenti, koji milost posvećujuću umnožavaju, zovu se sakramenti živih; jer se dostojno primaju samo u milosti, t. j. u duhovnom životu.

4. Tri sakramenta: krst, potvrda i sv. red primaju se samo jedamput i utiskuju duši neizbrišljiv biljeg, t. j. neku posvetu i čast.

5. Sakramenat se valjano izvrši, ako: a) ima djelitelj za to vlast i nakanu ono činiti, što čini crkva, i ako upotrijebi pravu stvar i formu, b) ako primalac privoli na primanje sakramenta ili se bar ne protivi njegovu primanju.

6. Dostojno podjeljuje sakramenat samo onaj, koji je u stanju milosti.

No sakramenat je ipak valjano izvršen, ma da je djelitelj u smrtnom grijehu; jer sakramenti imadu svoju moć od Isusa Krista, svoga početnika.

Dostojno prima sakramente onaj, koji prima sakramente živih u posvećujućoj milosti, a sakramente mrtvih uz onu pripravu, koja je uopće potrebita za opravdanje (Vidi § 66.).

Tko nedostojno prima koji sakramenat živih, on nesamo da ne prima milosti sakramenta, nego čini teški grijeh svetogrđa. No prima ipak sakramenat valjano i biljeg sakramenta: Tko je na pr. u smrtnom grijehu primio sakramenat ženidbe, on ju je valjano primio, ili tko se u smrtnom grijehu potvrdio, on je potvrđen valjano, samo nije milosti sakramenta primio.

§ 69. Sv. krst.

Krst je prvi i najpotrebniji sakramenat, kojim se čovjek vodom i riječi Božjom od svakoga grijeha čisti, u Kristu na život vječni preporađa i posvećuje.

1. Isus je Krist ustanovio sv. krst. To se vidi:

a) iz naročite zapovijedi, koju je dao svojim apostolima poslije svoga uskrsnuća: »Idite dakle i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Sv.« (Mat. 28, 19.); i opet na drugom mjestu reče: »Koji uzvjeruje i pokrsti se, spast će se; a koji ne uzvjeruje, osudit će se« (Mark. 17, 16.);

b) napokon se to vidi iz riječi sv. Petra: »Pokoru činite, i neka se krsti svaki od vas u ime Isusa Krista za oproštenje grijehâ; i primit ćete dar Duha Svetoga« (Dj. ap. 2, 38.).

2. Materija krsta je polijevanje vodom, a forma je istodobno izgovaranje riječi: Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Sv.

3. Nutarnji učinci sv. krsta jesu ovi:

a) Krstom se oprašta istočni grijeh. To se vidi iz ovih Isusovih riječi: »Zaisto, zaisto ti kažem, ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo nebesko« (Iv. 3, 5.).

Po ovim Isusovim riječima čovjek može ući u kraljevstvo nebesko, ako se pokrsti. Kad je tako, tada se grijeh istočni, koji je zapreka ulaza u nebo, krstom uklanja.

b) Opraštaju se i svi osobni grijesi, što ih je tko — odrastao — prije krsta učinio.

To se vidi iz ovih riječi sv. Pisma: »Pokoru činite, i neka se krsti svaki od vas u ime Isusa Krista za oproštenje grijehâ« (Dj. ap. 2, 38.), gdje se izrijekom kaže, da se krstom otpuštaju i drugi grijesi.

c) Opraštaju se i sve kazni grijehâ, vremenite i vječne, kako se to vidi iz riječi sv. Pavla: »...nikakve dakle sada osude nema onim, koji su u Isusu Kristu« (Rim. 8, 1.).

Upravo s ovoga razloga nije ni crkva nikada nalagala nikakve pokore odraslim krštenicima poslije krštenja.

d) Krstom se ne čisti čovjek samo od grijehâ, i ne opraštaju mu se samo kazni, već se on i posvećuje, obnavlja i preporađa te postaje baštinik kraljevstva nebeskoga. To nam svjedoče riječi sv. Pavla: »Bog nas nije radi djelâ pravde, koja smo mi učinili, nego po svom milosrđu spasao kupalom preporoda i obnove Duha Sv. (t. j. krstom), koga je na nas obilno izlio po Isusu Kristu, Spasitelju našem, da opravdani milošću njegovom baštinici budemo po nadi vječnoga života« (Tit. 3, 5—7.); zatim iz onih: »I ovakovi ste (grješnici) neki bili; ali ste oprani, posvećeni, opravdani u imenu g. našega Isusa Krista, u Duhu Boga našega« (1 Kor. 6, 11.).

e) Krst uvodi čovjeka u crkvu Kristovu, kako se to pokaza već onom zgodom, kadno je Petar na Duhove pokrstio 3000

duša. I djeca ostalih kršćanskih sljedbi, koja su valjano krštena, spadaju sve dotle u crkvu Kristovu, dok se sama krivovjerjem iz nje ne izluče.

f) Napokon utiskuje krst neizbrišljivi biljeg duši, pa se zato i ne može više ponoviti.

Neke posljedice istočnoga grijeha kao: smrt, požuda i svakojake bijede ostaju još u ljudima iza krštenja, i to zato, da mi uvidimo, koliko je poguban grijeh, i da sebi uvećamo zasluge za nebo borbom i patnjom.

4. Redovno krste biskupi, svećenici, izvanredno đakoni, a — gdje je nužda — može valjano krstiti s v a k i čovjek, ako upotrijebi pravu tvar i formu i ako ima nakanu činiti ono, što crkva čini.

5. Svaki može krst primiti, koji još nije valjano kršten. Već su i apostoli neke cijele obitelji (dakle i djecu) krstili, kao: obitelj stotnika Kornelija u Cezareji (Dj. ap. 18.).

Želi li biti kršten odrastao čovjek, treba da:

a) ima pravu volju postati članom crkve Kristove;

b) znade najpotrebitije članke vjere;

c) okaje svoje grijehe;

d) odluči i obeća, da će na kršćansku živjeti.

Kad se krštenje vodom ne može primiti, može se nadoknaditi k r s t o m ž e l j e ili k r s t o m k r v i.

K r s t ž e l j e j e s t v r u ć a ž u d n j a b i t i k r š t e n, koju žudnju prati savršena ljubav prema Bogu i pravo kajanje zbog učinjenih grijeha. »Tko ima ljubav (prema Bogu), rođen je iz Boga« (Iv. 4, 7.), i na drugom mjestu: »Tko ljubi mene, ljubi ga Otac moj, i ja ću ga ljubiti« (Iv. 14, 21.).

K r s t k r v i j e s t mučenička smrt r a d i I s u s a K r i s t a. Isus sam reče: »Koji izgubi dušu svoju (život svoj) mene radi, naći će je« (Mat. 10, 39.).

§ 70. Sv. potvrda.

P o t v r d a j e s a k r a m e n a t, u k o j e m s e k r š t e n i k u p o l a g a n j e m b i s k u p o v i h r u k u i m a z a n j e m s v. k r i z m e i m o l i t v o m d a j e D u h S v e t i, k o j i g a j a č i, d a m o ž e s v o j u v j e r u s t a l n o p r i z n a v a t i i p o n j o j ž i v j e t i.

1. I s u s K r i s t n a r e d i o j e s v. p o t v r d u.

To nam dokazuje

a) s v. P i s m o. »Čuvši apostoli, koji su bili u Jeruzalemu, da je Samarija primila riječ Božju, poslaše k njima Petra i Ivana; koji, kad su došli, pomole se za njih, da prime Duha Sv.; jer još nije bio došao ni na jednoga od njih, nego su samo bili kršteni u ime Gospodina Isusa. T a d a p o l o ž i š e n a n j i h r u k e, i o n i p r i m i š e D u h a S v.« (Dj. ap. 8, 14—17.). Isto tako položi Pavao ruke već krštenim vjernima u Efesu, da ih potvrdi (Dj. ap. 19, 15.). Jasno je dakle iz ovoga, da su apostoli posebnim znakom, različitim od sv. krsta, podjeljivali kršćanima svetu potvrdu (t. j. Duha Sv.). A toga oni ne bi bili činili, kad ne bi bio Isus Krist naredio sakramenat potvrde.

b) u s m e n a p r e d a j a. Sv. oci iz najstarijega doba, kao: Ciprijan, papa Urban (oko godine 217.), sv. Augustin i sv. Jeronim svjedoče nam, da se potvrda vazda držala za pravi od Isusa Krista naređeni sakramenat. Sv. Jeronim ovako piše: »Zar ne znaš, da je običaj u crkvi, da se na krštene zatim polažu ruke, da se tako na njih Duh Sv. prizove« (adv. Lucif. c. 8.).

2. M a t e r i j a potvrde jest polaganje ruku i mazanje sv. krizmom, a forma istodobno izgovaranje ovih riječi: Znamenujem te znakom sv. križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha sv. Amen.

Krizma je smjesa od ulja i balzama, što je biskup na veliki četvrtak posvećuje.

3. P o t v r d a:

a) umnožava posvećujuću milost;

b) daje nam Duha Svetoga, koji nas jači, da možemo svoju vjeru javno priznavati i po njoj živjeti; i

c) bilježi nam dušu neizbrišljivim biljegom.

Svi ovi učinci sv. potvrde slijede iz riječi sv. Pavla: »Bog je, koji nas s vama u Isusu Kristu u č v r š ć u j e i koji nas p o m a z a i koji nas o z n a č i i dade zalog Duha u srca naša« (II. Kor. 1, 21.).

4. Premda sv. potvrda nije strogo potrebita za spasenje, ipak bi onaj jako griješio, koji je ne bi primio imajući za to zgodu.

5. R e d o v i t o podjeljuju sv. potvrdu b i s k u p i; no izvanredno može papa dati vlast i drugomu svećeniku, da podje-

ljuje sv. potvrdu, kao što to biva u misijama; no krizma mora biti posvećena od biskupa.

6. Svaki kršćanin, koji još nije valjano potvrđen, može sv. potvrdu primiti. No da je odrastao kršćanin dostojno primi, treba: a) da znade poglavite istine vjere i najpotrebitije o sv. potvrdi, b) da bude u posvećujućoj milosti i c) da se moli za darove Duha Svetoga.

§ 71. Presveti oltarski sakramenat.

Presveti oltarski sakramenat jest pravo tijelo i prava krv g. našega Isusa Krista, koji je pod prilikama kruha i vina za hranu duši našoj zaista i bivstveno nazočan.

Zove se oltarski (ili žrtveni) sakramenat, jer se čini na oltaru; zove se najsvetiji sakramenat, jer ne podjeljuje samo milosti kao ostali sakramenti, već samoga početnika milosti Isusa Krista. Kako je crkva vazda ovaj presv. sakramenat odlikovala, pokazuju to imena, koja mu je nadjela. Zove ga euharistija, t. j. zahvala, sv. hostija, t. j. žrtva, sv. pričest, sakramenat ljubavi i mira, tijelo Gospodnje, sv. večera, stol Gospodnji, kruh nebeski, sv. popudbina, božanstvo i t. d.

Presv. oltarski sakramenat je pravi sakramenat, jer ima

a) vanjski znak, naime prilike kruha i vina;

b) nevidljivu milost, naime: samoga početnika svih milosti Isusa Krista; i

c) jer ga je na posljednjoj večeri naredio Isus Krist.

1. Vanjski znak. Tvar ovoga sakramenta jest dvovrsna: a) kruh pšenični i b) vino od trsa. Forma je također dvovrsna: a) riječi, kojima se pretvara kruh u tijelo Isusa Krista: »Ovo je tijelo moje«, i riječi, kojima se vino pretvara u krv Kristovu: »Ovo je kalež krvi moje, novoga i vječnoga zavjeta, otajstvo vjere, koja (krv) će se za vas i za mnoge proliti na oproštenje grijehâ.« Ove je riječi na posljednjoj večeri upotrijebio sam Isus Krist, kad je ovaj sakramenat naredio.

2. Isus Krist je u presv. oltarskom sakramentu pod prilikama kruha i vina uistinu, stvarno i bivstveno nazočan.

Pod prilikama se razumijeva ono, štogod osjetila od kruha i vina osjećaju, kao: lik, boja, tek, vonj.

Da je Isus Krist i doista u presv. oltarskom sakramentu uistinu, stvarno i bitno nazočan, vidi se to:

a) iz riječî, kojima je Krist obećao ovaj sakramenat. Isus reče Židovima, koji su ga slijedili, pošto ih je čudnovatim načinom nahranio u pustinji: »Ja sam hljeb živi, koji s neba siđoh; koji jede od ovoga hljeba, živjet će uvijeke; i hljeb, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.«

A Židovi se prepirahu među sobom govoreći: »Kako nam može ovaj dati tijelo svoje jesti?« Reče im dakle Isus: »Zaisto, zaisto vam kažem: Ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni; i ja ću ga uskrsnuti u posljednji dan. Jer je tijelo moje doista jelo, i krv je moja doista pilo. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu« (Iv. 6, 51—57.).

† Isus ovdje govori o pravom blagovanju svoga tijela i pravom pijenju svoje krvi. Ove njegove riječi treba uzeti u naravnom, pravom smislu; jer je α) prenesen smisao ovih riječi posve nezgrapan i zato neumjestan. Jesti čije tijelo i piti čiju krv znači ogovarati, grditi, progoniti koga. Ne može dakle Isus onomu obećavati vječnoga života, koji će njega progoniti; a to bi slijedilo iz njegovih gore navedenih riječi, kad bi im smisao bio prenesen a ne pravi doslovni; β) Židovi shvatiše ove riječi tako, da Isus govori o pravom blagovanju pravoga svog tijela; stoga se i počeše među sobom prepirati, kako im on može svoje tijelo dati za blagovanje. Isus, koji je inače uvijek znao popraviti, kad bi ga tko zlo razumio, ostaje i dalje kod svojih riječi; napokon γ) vidi se to i odatle, što je Krist ostao kod svoje izjave i onda, kadno su ga već i neki učenici počeli ostavljati, pače on dade na volju istim apostolima, da odu, ako ne će da vjeruju njegovim riječima.

b) iz riječi, kojima je na posljednjoj večeri ovaj sakramenat naredio.

Što je Krist obećao bio, to je i dao na posljednjoj večeri. Za večere uze u svoje ruke kruh, blagoslovi ga, razlomi i dade svojim apostolima veleći: »Uzmite i jedite svi, ovo je tijelo moje.« Iza tog uze kalež s vinom i dade ga učenicima svojim veleći: »Pijte iz njega svi; ovo je krv moja, krv novoga zavjeta, koja će se proliti za mnoge na oproštenje grijehâ« (Mat. 26, 26.). — Napokon reče: »To činite na moj spomen!« (Luk. 22, 19.).

Riječima: »Ovo je tijelo moje«, reče Krist: Ovo, što ja sada u rukama držim, i što ima priliku kruha, nije više kruh, nego moje tijelo. Riječima: »Ovo je krv moja«, reče on: Ovo, što ima priliku vina, nije više vino, nego moja krv. Svemogućom dakle riječi Kristovom pretvori se cijelo bivstvo kruha i vina u tijelo i krv njegovu zadržavši samo vanjske prilike kruha i vina. Riječima: »To činite na moj spomen«, zaredi Krist svoje apostole u misnike n. zavjeta podavši njima i njihovim nasljednicima (biskupima i svećenicima) vlast ono činiti, što je on činio na posljednjoj večeri, naime: kruh i vino pretvarati u pravo svoje tijelo i u pravu svoju krv.

† I ove Kristove riječi valja doslovno razumjeti. Nema razloga, koji bi tražio prenesen njihov smisao. Istina je, da doslovni smisao izriče pravo čudo; ali tko smije reći, da Krist nije mogao i čudo tvoriti? Nasuprot na doslovni smisao upućuju nas ovi razlozi: α) što se ove riječi ne mogu drugačije razumjeti nego u doslovnom smislu; jer je prenesen smisao nezgrapan; jesti čije tijelo i piti čiju krv znači u prenesenom smislu: ružiti i progoniti drugoga; β) ove se riječi Kristove očito protežu i na ono obećanje Kristovo, da će dati svojim vjernima tijelo svoje blagovati i krv svoju piti; γ) svečani njegov način, kojim ih izgovori, i svečana prilika — upravo uoči njegove muke i smrti — pokazuju, da je ovo njegova posljednja volja ili oporuka, a u takovoj se uzimlju riječi doslovce; δ) Krist doda riječi: tijelo, koje će se za vas predati (Luk. 22, 19.), što ne bi imalo smisla, kad se ne bi njegov govor upravo u smislu po slovu razumijevao; ε) napokon nam to jamči ljubav i mudrost Kristova; on je vidio, da će nebrojena množina ljudi ove njegove riječi tumačiti u smislu po slovu, i da će se ovomu otajstvu klanjati kao pravomu Bogu. Kad bi on bio hotio ovim samo narediti nekakovu sliku ili uspomenu, on bi bio sigurno svoje riječi razjasnio, da ne zavodi tolikih ljudi u bludnju. Toga pak nije učinio, dakle se moraju riječi njegove u smislu po slovu razumijevati.

c) izjava apostolâ. Ovako reče sv. Pavao: »Kalež blagoslova, što ga blagosljivljemo, nije li on zajednica tijela Kristova?« (1. Kor. 10, 16.), i na drugom mjestu: »Tko dakle nedostojno jede ovaj kruh ili pije kalež Gospodnji, krivac je tijelu i krvi Gospodnjoj..., sud sebi jede i pije ne razlikujući tijela Gospodnjega« (1. Kor. 11, 27—28.). — Kad ne bi bilo pravo tijelo i prava krv u oltarskom sakramentu, ili kad bi bio taj sakramenat samo puki znak ili spomen na tijelo i krv Kristovu, ne bi bio mogao Pavao kazati o nevrijednu primaocu, da se ogrješuje o tijelo i krv Gospodnju.

d) Napokon tu istinu uči usmena predaja od početka kršćanstva.

α) Sv. oci počevši od apostolskih vremena kroz vijekove uče, da je u presv. oltarskom sakramentu pravo tijelo i prava krv Isusa Krista. Sv. Ignacij, učenik ap. Ivana, veli: »Euharistija (t. j. presv. olt. sakr.) jest tijelo našega Spasitelja Isusa Krista, koje je za naše grijehe trpjelo i uskrsnulo.« Sv. Ciril jeruzalemski uči: »Pod prilikom kruha daje se tijelo, a pod prilikom vina krv. Tako postajemo mi Kristonoše (Christophoroi), jer primamo u svoje udove njegovo tijelo i njegovu krv.« — Napokon reče sv. Augustin: »Krist nošaše sam sebe u svojim rukama, kadno reče: »Ovo je tijelo moje«; jer ovo tijelo nošaše on u svojim rukama.«

β) Ovu su istinu vazda svi crkveni sabori učili, ova se istina nalazi zabilježena i u najstarijim liturgijama, pa ovu istinu priznavaju i one sljedbe, koje su se već rano odmetnule od katoličke crkve.

Krist je dakle u oltarskom sakramentu nazočan kao pravi Bog i čovjek.

Krist je cijel i nerazdijeljen pod svakom prilikom, kako je cijel i nerazdijeljen na nebu: u sv. hostiji nije samo Kristovo tijelo, nego je i krv njegova, a u kaležu nije samo krv Kristova,

nego je i njegovo tijelo. Kada svećenik lomi hostiju, on lomi samo priliku, a tijelo je Kristovo u svakom dijelku cijelo i živo.

Isus Krist naredio je presveti ovaj sakramenat iz neizmjerne svoje ljubavi prema nama ljudima, i to:

a) da se za nas u sv. misi Bogu prikazuje;

b) da u sv. pričesti krijepi duše svojih vjernih.

Budući da je u presv. olt. sakramentu sam Isus Krist, dužni smo se presv. ovomu sakramentu klanjati. Već sv. Augustin reče: »Nitko neka ne blaguje od ovoga tijela, dok mu se nije prije klanjao.« Zato je već u starim liturgijama uvedeno podizanje u misi, zato je uveden ophod na Tijelovo, i zato su uvedeni posebni dani za klanjanje presv. ovomu sakramentu.

§ 72. Žrtva sv. mise.

Sveta je misa neprestana žrtva novoga zavjeta, u kojoj Isus Krist, pod prilikama kruha i vina, po svećeničkim rukama prikazuje sebe svomu nebeskomu Ocu nekrvnim načinom, kako se krvnim načinom prikazao na križu.

Žrtva je uopće vidljiv dar, što ga Bogu prikazujemo, da ga priznamo kao najvećega Gospodina svih stvorova. — Žrtva se uništi, da se tim naznači, da je Bog najviši gospodar nad životom i smrti. Nije bilo vremena, kad se ne bi žrtve Bogu prikazivale, ni krajà, gdje se one ne bi bile Bogu prikazivale, a i naroda, koji ih ne bi bio prikazivao. To nam svjedoči sv. Pismo i povijest narodâ. Žrtve st. zavjeta bijahu krvne i predslike buduće žrtve. One su s novim zavjetom prestale.

1. Isus Krist naredio je zaista na posljednjoj večeri žrtvu sv. mise prikazavši sebe Ocu svome nebeskomu pod prilikama kruha i vina i davši svojim apostolima vlast i zapovijed, da istu sv. žrtvu prikazuju. To se vidi već iz toga, što je Krist posebice pretvorio kruh u svoje tijelo i vino u svoju krv i tim naznačio svoju smrt, zatim što je naročito spomenuo, da će se tijelo njegovo za nas predati i krv njegova za nas proliti, dodavši ujedno, da je to krv novoga zavjeta, koje se riječi jasno protežu na one, kojima je Mojsije žrtvu u st. zavjetu ustanovio. Isus dakle doista ovdje govori o pravoj žrtvi.

Apostoli i njihovi nasljednici točno su vršili i vrše nalog Spasiteljev, pa su prikazivali i prikazuju Bogu istu sv. žrtvu.

2. U svetoj se misi prikazuje Bogu prava žrtva, i to Isus Krist prikazuje sebe pod prilikama kruha i vina Ocu svomu nebeskomu. Misnik je samo vidljivi zamjenik Kristov, čega radi i ne govori u svoje ime već u ime Krista i mjesto njega: »Ovo je tijelo moje..., ovo je krv moja«.

† Da je sv. misa doista prava žrtva n. zavjeta, vidi se to:

a) iz sv. Pisma.

α) Isus je kao mesija po proroštvima »svećenik po redu Melhizedekovu« (Psl. 119.). Budući da je dužnost svećenikova žrtvu prikazati, treba da i mesija žrtvu po sve vijeke prikazuje, i to žrtvu sličnu žrtvi Melhizedekovoj. Poznato je, da je Melhizedek Bogu prinio žrtvu kruha i vina. Među svim Kristovim uredbama nalazimo jedinu sv. večeru, koja je slična Melhisedekovoj žrtvi. Proroštva su se sva ispunila u Kristu kao mesiji; mora dakle da se i ovo ispunilo.

β) Prorok Malahija prorekao je o mesijanskom doba, »da će se tada od Istoka sve do Zapada slaviti ime Gospodnje u narodima, i da će se tada na svakom mjestu prikazivati Gospodu žrtva čista i nekrvna, žrtva kruha.« Ovo proroštvo, koje je bez dvojbe obistinio Krist kao mesija, nije se ispunilo žrtvom na križu, jer ona niti je nekrvna niti krušna niti prikazana na svakom mjestu. Mora dakle da se obistinilo u žrtvi sv. mise.

γ) Sv. Pavao piše: »Mi imademo žrtvenik, s koga ne smiju oni jesti, koji šatoru služe, t. j. Židije« (Heb. 13, 10.). Gdje je žrtvenik, tu mora da je i žrtva.

b) iz predaje. Nedvojbena svjedočanstva sv. otaca, odluke crkvenih sabora, prastare misne molitve istočne i zapadne crkve, kao i žrtvenici i misničko odijelo najstarijih vremena jasno dokazuju, da je sv. misa u kršćanskoj crkvi vazda bila žrtva.

c) Napokon se to vidi iz same naravi stvari; jer nema, niti je bilo bogoštovlja, koje ne bi imalo svoje žrtve. Kako bi Krist ostavio svoju vjeru bez žrtve, toga najizvrsnijega bogoštovnog čina?

Iz svega se ovoga jasno vidi, da je sv. misa prava žrtva novoga zavjeta.

3. Sv. misa je ista žrtva, koja bi na križu prikazana; jer se isti Isus Krist istomu Ocu nebeskomu prikazuje, kao što se to zbilo i na križu, samo se razlikuje način prikazanja; na križu je Krist umr'o i krvnim se načinom prikazao, a u sv. misi prikazuje se nekrvnim načinom pod prilikama kruha i vina.

4. Budući da je sv. misa ista žrtva, koja je bila na križu prikazana, ima ona i istu neizmjernu cijenu.

Ona je potom a) žrtva slavna i poklonstvena, kojom mi Boga najizvrsnijim načinom štujemo i slavimo; b) žrtva zahvalna, kojom mi Bogu za sve primljene blagodati hvalimo; c) žrtva prozbena, kojom mi sebi isprošavamo Božju pomoć u svim svojim potrebama duše i tijela; napokon je d) mirovna žrtva, kojom nam se kazni opraštaju.

5. Sv. misa prikazuje se samomu Bogu, ali usto slavimo i uspomenu svetih, što hvalimo Bogu za milost i blaženstvo, koje je udijelio svetima, i što svete prizivamo u pomoć.

6. Sv. misa prikazuje se za sve članove crkve: za žive i za one mrtve, koji su u čistilištu.

7. Sv. misom dobiva se oproštenje vremenitih kazni i milosti za tjelesne i duševne potrebe.

Općenito koristi sv. misa svim članovima crkve, koji su u stanju milosti, a posebice misniku, koji je prikazuje, onima, za koje se prikazuje, kao što i onima, koji joj pobožno prisustvuju.

§ 73. Sv. pričest

Sv. pričest je pravo blagovanje tijela i krvi Isusa Krista duši za hranu.

Isus nam je uistinu zapovjedio, da se pričešćujemo. To je jasno iz ovih njegovih riječi: »Zaisto, zaisto vam kažem, ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi... Jer je tijelo moje doista jelo i krv moja doista pilo. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni, i ja u njemu« (Iv. 6, 54, 56 i 57.).

1. Tko se vrijedno pričešćuje:

a) združuje se najuže s Isusom;

b) uzdržava se u njemu i umnožava posvećujuća milost;

c) čisti se od malih grijeha i čuva od teških;

d) smanjuje se u njemu zla požuda; napokon

e) dobiva zalog budućega uskrsnuća i vječne slave.

Svi ovi učinci slijede iz riječi Kristovih: »Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni, i ja u njemu..., taj ima život vječni, i ja ću ga uskrsnuti u posljednji dan« (Iv. 6, 55, 57.).

2. Sv. pričest daje se vjernima samo pod prilikom kruha, i to s ovih razloga:

a) da se protiv krivih učitelja očito izjavi, da se Krist pod svakom prilikom cijel nalazi;

b) da se sačuva sv. krv od oskvrnjivanja: mogla bi se pod prilikom vina lasno proliti;

c) da se olakša primanje sv. pričesti svakomu; jer bi se mnogomu grustilo piti iz zajedničkoga kaleža; neki opet ne mogu podnijeti vina.

Već se za apostolskih vremena sv. pričest gdjekad dijelila pod jednom prilikom (kao bolesnima).

3. Da se čovjek uzmože dostojno pričestiti, treba da se za to pripravi dušom i tijelom.

a) Pripraviti se dušom, znači čist biti od svakoga teškoga grijeha i pobožan srcem. Tko dakle hoće da se pričesti, a ima koji veliki grijeh, treba da se prije valjano ispovjedi; jer inače učini »svetogrđe«, »bude krivac tijela i krvi Gospodnje, sud sebi jede i pije.«

Pobožan treba da je u srcu, t. j. valja da probudi tri bogoslovne kreposti: vjeru, ufanje i ljubav; zatim se skrušeno pokaje, ponizi i želi primiti Spasitelja.

b) Tijelom se pripraviti znači, biti od ponoći na tašte, t. j. niti jesti niti piti osim u teškoj bolesti; zatim doći čisto i pristojno odjeven i sa strahopočitanjem pristupiti k stolu Gospodnjemu.

c) Poslije sv. pričesti neka se primalac Bogu zahvaljuje, ponavlja dobre odluke te moli za milost i pomoć u duhovnom i tjelesnom nastojanju.

Pričesni dan treba što bogoljubnije provesti.

4. Redovno podjeljuju presveti oltarski sakramenat biskupi i svećenici, a izvanredno đakoni.

5. Sv. pričest nije tako potrebna za spasenje kao krst, da se bez nje ne bi mogao nitko, ni malo dijete spasti; ali o d r a s l i m a je ipak potrebna, jer ju je Krist izrijekom zapovjedio, i jer ona upravo uzdržava i umnožava duhovni život čovjeka. Crkva je zapovjedila, da se bar j e d a m p u t u godini, i to o Uskrsu pričestimo; ali ona želi, da ovu nebesku hranu što češće primamo osobito u smrtnoj pogibli.

§ 74. Sakramenat pokore.

S a k r a m e n a t p o k o r e j e s t s a k r a m e n a t, u k o j e m s v e ć e n i k m j e s t o B o g a o p r a š t a g r i j e h e, a k o s e g r j e š n i k z a n j i h s k r u š e n o p o k a j e, i s k r e n o i h i s p o v j e d i i p r a v u v o l j u i m a p o p r a v i t i s e i z a g r i j e h e z a d o v o l j i t i.

M a t e r i j a ovoga sakramenta jest p o k a j a n j e, i s p o v i j e d i z a d o v o l j š t i n a, što ih grješnik čini. — U drugom smislu jesu d a l j a m a t e r i j a ovoga sakramenta i g r i j e s i, što se u njemu otpuštaju.

F o r m a su riječi, kojima ispovjednik oprašta grješniku grijehe: »Ja te odrješujem od grijeha tvojih u ime Oca i Sina i Duha Sv. Amen.«

Krist je naredio sakramenat pokore, kad je poslije uskrsnuća došao među apostole i njima rekao: »Primite Duha Sv.! Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se; i kojima zadržite, zadržat će se (t. j. ne će im se oprostiti)« (Iv. 20, 22.). Ovim riječima dao je Krist apostolima i njihovim nasljednicima vlast opraštati ljudima sve grijehe, pa bili oni još tako teški.

2. Sakramentom pokore:

a) opraštaju se grijesi poslije krštenja učinjeni;

b) vjekovite — a dijelom i vremenite — kazni.

Da se vazda ne opraštaju vremenite kazni s vjekovitima, pokazuje sv. Pismo u mnogo primjera, na pr. u Adamu, Mojsiji, Davidu, narodu izraelskom. Vremenite kazni trpe se ovdje na svijetu ili u čistilištu.

c) daje se milost posvećujuća ili se umnožava, ako smo u njoj primili sakramenat pokore.

3. Sakramenat pokore podjeljuje biskup i po njemu o v l a š t e n i s v e ć e n i k; u smrtnoj pogibli s v a k i s v e ć e n i k.

Svećenik dobiva vlast grijehe opraštati u sv. redu; no da on tu vlast izvršivati smije, potrebno je, da ga biskup posebice na to ovlasti (Jurisdictio). Ta se ovlast (ili punomoć) može i stegnuti. Tako može papa ili biskup koje teške grijehe samo sebi pridržati.

4. Sakramenat pokore potreban je za spasenje svakomu, koji je poslije krštenja smrtno sagriješio. No ne može li ga tko primiti (na pr. u naglој smrtnoj pogibli), može ga nadomjestiti s a v r š e n i m p o k a j a n j e m i o d l u k o m, da će se ispovjediti, čim mu bude moguće.

Sakramenat pokore može svatko primiti, koji je došao k pameti, i to toliko puta, koliko je puta iza krštenja sagriješio.

5. Da uzmože čovjek valjano i dostojno primiti skramenat pokore, treba da o v o p e t o r o i z v r š i: da a) i s p i t a s a v j e s t s v o j u; b) s e p o k a j e; c) o z b i l j n o o d l u č i da ne će više griješiti; d) i s p o v j e d i misniku svoje grijehe; e) č i n i z a d o v o l j š t i n u.

I. I s p i t i v a n j e s a v j e s t i.

I s p i t i v a t i s v o j u s a v j e s t, r e ć i ć e o z b i l j n o r a z m i š l j a v a t i o s v o j i m g r i j e s i m a, d a i h č o v j e k d o b r o s p o z n a.

Prije, nego počnemo razmišljavati, valja prizvati Duha Sv., da nam udijeli milost, da možemo svoje grijehe dobro spoznati, za njih se skrušeno pokajati i iskreno ih ispovjediti.

Savjest možemo ispitati, ako pomislimo:

a) kada smo se zadnji put ispovjedili; da li smo se bili dobro prijavili; jesmo li se dobro ispitali; jesmo li se skrušeno pokajali, jesmo li imali pravu volju popraviti se; jesmo li ispovjedili sve grijehe, jesmo li sve ono učinili, što nam je ispovjednik naložio; kako smo se iza ispovijedi vladali; kako smo se pripravili za sv. pričest;

b) jesmo li se ogriješili mišlju ili željom, riječju ili činom o koju Božju ili crkvenu zapovijed;

c) jesmo li učinili koji glavni grijeh, ili protiv Duha sv. ili koji u nebo vičući grijeh, ili koji od deset tuđih grijeha; napokon

d) da li nijesmo zanemarili učiniti dobro, koje bismo bili mogli učiniti.

Kod teških grijeha valja ispitivati se, koliko smo — po prilici — puta grijeh učinili, u kakovim prilikama, i da li vam nije koji grijeh već zlom navikom ili strašću postao.

Ne zna li čovjek pravo broja grijehâ, valja misliti, nije li taj grijeh svaki dan, svake sedmice, svaki mjesec učinio.

Ispitivati se valja ozbiljno i revno; osobito oni treba da to točno čine, koji su se možda više puta nedostojno ispovijedali, jer nemarno ispitivanje dovodi čovjeka u pogibao, da ne očituje kojega smrtnoga grijeha.

II. Pokajanje.

Pokajanje je bol duše i mržnja na učinjene grijehe.

1. Pokajanje treba da je:

a) unutrašnje, jer nije dosta grješniku da se pokaje samo jezikom, nego treba da i srcem mrzi na grijehe, kano na najveće zlo;

b) općenito, t. j. valja kajati se za sve grijehe ili barem za sve smrtne;

c) nada sve veliko, t. j. mrziti valja na grijehe većma nego na ikoje zlo, i spreman biti prije sve izgubiti i sve podnijeti, nego njima Boga opet uvrijediti;

d) svrhunaravsko, t. j. pokajati se treba sa svrhunaravskih, a ne s naravskih razloga.

Svrhunaravski su razlozi na pr. ovi: uvreda Boga, najboljega svoga Oca, gubitak njegove ljubavi i milosti, vjekovite kazni pakla.

Naravski su na pr. ovi: gubitak poštenja, zdravlja, imovine i t. d.

Svrhunaravsko pokajanje može opet biti savršeno ili nesavršeno.

Pokajanje je savršeno, kada iz savršene ljubavi prema Bogu više mrzimo na grijeh, nego na ikoje drugo zlo; jer se naime njim vrijeđa Bog, najveće i najmilije dobro.

Po ovakovu savršenu pokajanju prašta Bog grješniku grijehe, kad ih on ne može ispovjediti.

Pokajanje je nesavršeno, kad nas strah od pakla i gubitak neba ili grdoba grijeha na to nuka, da mrzimo na grijeh i da ne vrijeđamo više Boga.

I nesavršeno je pokajanje dovoljno, da ispovijed bude valjana; ali se ipak treba tsiti, da nam pokajanje bude što savršenije.

2. Da se uzmožemo svrhunaravski pokajati, treba s pomoću milosti Božje promisliti:

a) kako je grijeh najveće zlo; kad bismo u njemu umrli, jamačno bismo poginuli zauvijek;

b) kako nam je Bog mnogo dobro činio, dà, za nas dao svoga Sina, a mi smo ga ipak tako često vrijeđali;

c) kako je Isus Krist zbog naših grijeha umr'o; i

d) kako je Bog najviše i svake ljubavi najdostojnije dobro.

Pokajanje je strogo potrebito, pa ga valja probuditi svakako prije odrješenja ispovjednikova.

III. Odluka.

S pokajanjem treba da je vazda združena i ozbiljna odluka, t. j. prava volja, da ćemo svoj život popraviti i ne griješiti više. Ne da se ni pomisliti, da je komu pravo žao, što je grijeh učinio, a da ne mrzi na grijehe i da nema volje okaniti se grijehâ.

Odluka je upravo onakova, kakovo je i pokajanje, naime: unutrašnja, općenita, nada sve velika i svrhunaravska.

Tko ima pravu odluku, da će svoj život popraviti, taj treba da odluči:

a) da će se čuvati barem svih smrtnih grijeha;

b) da će se kloniti svih — osobito bližnjih — prigoda grijeha, kao: zla društva, zle knjige, pogubna mjesta, igre i t. d.;

c) da će upotrijebiti sve, što je potrebno, da se popravi;

d) napokon da će zadovoljiti Bogu i bližnjemu te svaki učinjeni kvar nadoknaditi.

IV. Ispovijed.

Ispovijed je skrušeno očitovanje učinjenih grijeha svećeniku, da nas od njih odriješi.

1. Isus Krist naredio je uistinu ispovijed, i ona je potom potrebita za oproštenje grijehâ.

To se vidi:

a) iz sv. Pisma, i to iz onih Kristovih riječi: »Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se; i kojima zadržite, zadržat će im se« (Iv. 20, 22.). Krist je naime ovim riječima apostole i njihove nasljednike postavio za duhovne suce.

On je hotio, da se ova vlast razborito i pravedno vrši, t. j. da se vrijednim pokornicima oproste grijesi, a nevrijednima da se ne oproste. Ako se ova vlast ne može razborito i pravedno vršiti bez ispovijedi, tad je uistinu Krist i ispovijed naredio. No ova se vlast bez očitovanja grijehâ i ispovijed doista ne može pravedno i razborito vršiti, jer niti su apostoli sami od sebe znali, a niti znadu njihovi nasljednici, komu bi oprostili, a komu zadržali grijehe, i kakvu bi komu pokoru naložili, ako grješnik ne kaže svoje grijehe. Dakle je Krist zaista naredio ispovijed.

Apostoli su samo po ispovijedi opraštali grijehe, kako nam dokazuje sv. Pismo: »Ako ispovjedimo grijehe svoje, vjeran je i pravedan (Bog), da nam oprosti grijehe naše i očisti nas od svake nepravde (1. Iv. 1, 9.); sv. Jakov opet ovako: »Ispovijedajte dakle jedan drugomu grijehe svoje« (Jak. 5, 16.), i napokon piše se o sv. Pavlu, da — kad je došao u Efes — »dođoše mnogi od vjernikâ, ispovijedahu se i kazivahu, što su učinili« (Dj. ap. 19, 18.);

b) iz usmene predaje. Sv. oci i crkveni pisci već prvih stoljeća preporučuju ispovijed, kao jedino sredstvo, koje je Isus naredio za oproštenje grijehâ. Tertulijan (o pokori g. 10.) piše: »Mnogi se, čini mi se, usteže od ovoga posla (naime od ispovijedi) ili ga odgađaju od dana do dana, što misle više na sram, nego na spasenje«. — Sv. Augustin opet ovako: »Imade ih, koji misle, da je već dosta za spasenje, ako samo Bogu ispovjede svoje pogrješke, pred kim ništa nije sakriveno; jer im se ne će, ili ih je sram, pa se tobože ne dostoje pokazati svećenicima...« Isti svetac govori na drugom mjestu: »Neka nitko ne kaže: Ja otajno činim pokoru pred

Bogom; Bog, koji mene pozna, zna, što biva u mom srcu. Zar je dakle uzalud rečeno: Što odriješite na zemlji, da je odriješeno i na nebu, i zar je crkva Božja uzalud primila ključe?«

c) naopkon nam to potvrđuju i druge kršćanske sljedbe, koje su se već rano ocijepile od prave crkve kat., koje također ispovijed drže za Kristovu uredbu.

† Krivo dakle imadu oni, koji govore, da nije Krist naredio ispovijedi, već da je nekad kasnije uvedena. Nemoguće bi bilo ispovijed narinuti oholu i putenu čovjeku, niti bi je kršćanstvo prihvatilo, kad ne bi bila od Krista. Čemu bi svećenici sebi najteži posao nametnuli bili, koji ih često izlaže kužnim bolestima, smrti, a uvijek ih velika truda stoji? Usto se i njima isto tako ispovijedati kao i svjetovnjacima. Pa nijedan protivnik ne može dokazati: tko je prvi zamislio ispovijed, ako nije Krist? tko ju je prvi uveo u život? gdje i kada? Za svaku se novotariju znade, tko ju je zamislio, gdje i kada, kako da se ne bi znalo i za ispovijed, kad je uvedena? Tako isto krivo govore, koji vele, da je Inocent III. u 13. stoljeću uveo ispovijed. Inocent je samo naložio kršćanima, da se svaki najmanje jedamput ispovjedi u godini, i to o Uskrsu.

† Korist i cijena ispovijedi.

Korist i cijena ispovijedi vidi se iz njezinih učinaka:

a) njom, kao bitnim dijelom sakramenta pokore, opraštaju se grijesi i vjekovite kazni, i stječe se milost Božja;

b) čovjek se bolje poznaje, što se češće ispovijeda;

c) što se čovjek više puta ispovijeda, postaje ponizniji i nježnije savjesti. Oboje je ovo od neocjenjive vrijednosti, želi li tko napredovati u kreposti;

d) već samim ispovijedanjem, koje je u nekom smislu ponizivanje ohole čovječje ćudi, čini čovjek pokoru; a to je dužan činiti svaki grješnik;

e) na ispovijedi može se grješnik bolje poučiti o svojim dužnostima i o tom, kako će se čuvati grijeha;

f) ispovijeđu se utješuje i upokojuje duša. U naravi je ljudskoj, da čovjeku, koji pati na duši, odlahne, ako saopći iskrenu prijatelju bol i nemir duše svoje;

g) njom se zaprečuju mnoga zla i grijesi, a i koristi se društvu ljudskomu; jer se njom pomiruju zavađenici, povraća se tuđe dobro, tuđe poštenje, popravljaju se dane sablazni i t. d.

*

Baš s ove neocjenjive koristi, što je ispovijed nosi čovječanstvu, ne ustezahu se ni protivnici kat. crkve izjaviti se o ispovijedi ovako: »Kolike se povrate i zadovoljštine ne zbudu po ispovijedi kod katolika!« (Rousseau, Emil liv. IV. p. 58.); zatim: »ispovijed se može smatrati za najmoćniju uzdu tajnih zločina; ona je izvrsna, te se njom, ogorčena srca na pomirenje ganu, i već mali tati na to privole, da ukradeno povrate« (Voltaire, Diction. philos. art. catechis. de curè); napokon: »Uistinu, ako imade što lijepo i krasno u kršćanskoj vjeri, to je ispovijed i t. d.« (Leibnitz, filozof.). Tolike je koristi ispovijed, te su protestanti god. 1670. u Strassburgu zahtijevali, da se opet uvede.

3. Ispovijed treba da je:

a) ponizna, t. j. grješnik treba da se skrušeno, i ako nije bolestan, klečeći tuži na svoje grijehe.

Budući da je ispovjednik ondje učitelj i liječnik, koji pokorniku daje pouke i savjete, kako će se čuvati grijeha, treba da ga pokornik ponizno i voljno sluša i svemu se rado podvrgne;

b) potpuna, t. j. treba da grješnik ispovjedi sve bar smrtne grijehe, kojih se pomnjivo ispitivajući sjetio. Osim toga treba, da kod smrtnih grijeha naznači točan broj ili bar otprilike, i one prilike, koje vrstu grijeha mijenjaju i mali grijeh u veliki pretvaraju. No ne valja imenovati osobe, s kojom je griješio, pa mu se čuvati išto o drugima spominjati. Dobro je, da čovjek ispovjedi i sve male grijehe, jer mnogi ne zna razlike među velikim i malim grijehom;

c) iskrena, t. j. da se grješnik onako tuži ispovjedniku, kako spoznaje, da je Bogu kriv, ništa ne tajeći niti ne ispričavajući;

d) razgovijetna, t. j. da grješnik onako kazuje grijehe, kako će ih moći ispovjednik dobro razumjeti i stanje njegove duše dobro prosuditi.

Zamuči li hotimice grješnik na kojoj ispovijedi koji smrtni grijeh od srama ili od straha ili zbog grješne nemarnosti u ispitivanju savjesti, ispovijed mu je nevaljana, i on iznovice tim učini velik grijeh svetogrđa. Hoće li da se takav grješnik poslije s Bogom izmiri, treba da nesamo onaj zamučani grijeh ispovjedi, već i cijelu onu nevaljanu ispovijed (ili možda više njih, ako je u više njih grijeh zamučao bio) ponovi, kao što i da kaže, nije li u takovu stanju sv. pričest ili koji drugi sv. sakramenat primio.

Grješnik nema uzroka sramiti se ili bojati svoje grijehe ispovjediti, jer, kao što je njemu dužnost, iskreno se ispovjediti, tako je opet stroga dužnost ispovjedniku pod najstrože kazni mučati o onom, što je na ispovijedi čuo, pa ni istomu sudu ne kazati.

Zaboravi li tko na ispovijedi ispovjediti koji veliki grijeh bez svoje krivnje, ispovijed mu je valjana, i dosta je, da taj grijeh na drugoj ispovijedi očituje.

Kada tko ispovijeda sve, što je od djetinjstva sagriješio, ili kada tko više nevaljanih ispovijedi ponavlja, veli se, da čini »opću ispovijed« (generalnu).

Ovaka je ispovijed upravo potrebita onomu, kojemu su pređašnje ispovijedi bile nevaljane. A nevaljane su ispovijedi, ako se nije grješnik hotimice dobro ispitivao, ako se nije pokajao ili ako nije imao volje popraviti se, ili ako je hotimice koji grijeh zatajio ili nije li već na ispovijedi, kad mu je ispovjednik pokoru nalagao, imao volje zadovoljštinu izvršiti.

Korisna je opća ispovijed svima, osobito onima, koji se pripravljaju za prvu sv. pričest, koji stupaju u novi stalež, koji su u smrtnoj pogibli, i u vrijeme obilnoga oprosta (jubileja).

V. Zadovoljština.

Zadovoljština u širem smislu jest naknada, koju treba da grješnik dade Bogu za nanesenu uvredu, a bližnjemu za učinjenu štetu.

U užem smislu zadovoljština sakramentalna jest vršenje one pokore, koju je ispovjednik zadao. Ova potonja spada k cjelovitosti sakramenta pokore.

Zadovoljava se izvršujući ono, što ispovjednik naloži, i tvoreći dobra djela, što ih sam pokornik sebi naloži, ili strpljivo snoseći nesreću, bolest i druga vremenita zla.

1. Ispovjednik ima vlast naložiti grješniku pokoru, jer je Krist dao apostolima i njihovim nasljednicima vlast nesamo odrješivati, već i vezati.

2. Pokornik dužan je činiti zadovoljštinu.

To se vidi a) i z s v. P i s m a. Prorok Joel (2, 12.) piše: »Obrati se k meni svim srcem svojim u postu, plaču i tuzi«; zatim pozivlje sv. Ivan Krstitelj, da donosimo vrijedne plodove pokore, i Spasitelj, da činimo pokoru. Napokon pokazuje to i izjava Zahejeva: »Polovinu svojih dobara dat ću siromasima i ako sam koga prevario, vratit ću četvorogubo« (Luk. 19, 8.).

b) i z p r e d a j e i o b i č a j a s t a r e c r k v e. Sv. Augustin izjavljuje se ovako: »Nije dosta ostaviti se zla i popraviti se, ako se za ono, što je učinjeno, Bogu ne zadovolji bolom pokore, plačem poniznosti i žrtvom milostinje« (Gov. 351.). Tako se već prvo doba stroga pokora grješnicima nametala.

3. Djela, koja se daju grješniku za pokoru, jesu: molitva, post, milostinja i druga dobra djela. Razumije se, da će pravi pokornik sebi i sam nametnuti veću pokoru.

4. Naloženu pokoru valja izvršiti a) poniznim srcem, b) upravo onako, kako je naložena, i c) što se prije može.

Nema li tko već na ispovijedi, kad mu ispovjednik nalaže pokoru, volje tu pokoru izvršiti, ne valja mu ispovijed.

§ 75. Oprost.

1. Kad se u sakramentu pokore ili po savršenom pokajanju izvan sakramenta pokore oproste grijesi i za njih zaslužene vjekovite kazni, još je pokorniku trpjeti v r e m e n i t e k a z n i ili na ovom svijetu ili u čistilištu.

No Krist je dao svojoj crkvi vlast, da može skrušenim pokornicima i vremenite k a z n i o p r o s t i t i.

O p r o s t (proštenje) je i z v a n s a k r a m e n t a p o k o r e p o d i j e l j e n o p r o s t v r e m e n i t i h k a z n i, k o j e b i s m o, p o š t o s m o v e ć o d r i j e š e n i o d g r i j e h â, m o r a l i t r p j e t i n a o v o m s v i j e t u i l i u č i s t i l i š t u.

Crkva dijeli oproste iz b l a g a j n i c e neizmjernih zasluga Isusa Krista, zaslugâ bl. dj. Marije i ostalih svetih, jer su ove zajedničko blago svih pravovjernih kršćana, kojima crkva nadomješta pravednosti Božjoj nedostatak naše zadovoljštine.

2. Crkva nas oprostom ne rješava dužnosti, da mi za grijehe zadovoljavamo, već hoće da nas ona tim na pokoru potakne i našoj slabosti pripomogne.

3. Da čovjek uzmože dobiti oprost, treba a) da je u posvećujućoj milosti, a b) da izvrši propisane uvjete.

Obični su uvjeti: skrušena ispovijed i dostojna pričest, molitva za glavu crkve, za obraćanje krivovjernikâ, za mir i slogu vladara; često se traži, da se posjete neke crkve, da se posti ili udijeli milostinja za koju dobru svrhu.

4. C r k v a i m a v l a s t o p r o s t e d i j e l i t i:

a) Spasitelj reče apostolima, a naročito Petru: »Štogod razdriješiš na zemlji, bit će razdriješeno i na nebesima.«

Po ovomu dade Krist Petru vlast maknuti svaku zapreku, koja bi priječila skrušenu pokorniku put u nebo: a ta zapreka jesu vremenite kazni. Dakle dade mu vlast otpuštati i vremenite kazni.

b) Apostoli su se ovom vlašću služili. Ap. je Pavao bio nekoga javnoga grješnika u Korintu izopćio »na spasenje duše njegove na dan Kristov, t. j. sudnji dan« (1. Kor. 5.), a poslije godinu dana otpustio mu dalju pokoru i po tome onu kazan, koju bi bio tom pokorom odslužio, pišući korintskoj općini: »Dostaje mu ta kazan. Što sam otpustio, otpustio sam radi vas u ime Kristovo.«

c) Ovako su pape i biskupi — slijedeći stope apostolâ — skrušenim pokornicima na svečane dane osobito na zagovor mučenikâ i drugih pobožnika otpuštali dalju pokoru i dosljedno kazan, kad su se pokazali revni u vršenju pokore.

O p r o s t e d i j e l i p a p a, a n e k e m o g u d i j e l i t i i b i s k u p i s dopuštenjem papinim.

5. O p r o s t i s u v e o m a k o r i s n i; jer se a) njima opraštaju vremenite kazni, b) potiču čovjeka na pokoru i popravak, c) oni nas nukaju na što češće primanje sv. pokore i olt. sakramenta i na vršenje dobrih djela.

O p r o s t i s e d i j e l e n a o b i l a t e i n e o b i l a t e. Obilat je oprost, ako se sve vremenite kazni otpuštaju, neobilat, ako se samo koji dio njih oprosti. Kad se na pr. veli: oprost 40 dana, to se razumijeva oprost onolike vremenite kazni, koja bi nam se oprostila, da činimo pokoru 40 dana po starim crkvenim propisima.

J u b i l e j s k i o p r o s t je obilati oprost, koji podjeljuje

sv. otac papa svakih dvadeset i pet godina ili u znamenitim zgodama.

Zapamtiti valja, da se oprosti dijele inače redovno samo na neke svetkovine.

Neki oprosti mogu se po naročitom dopuštenju papinu namijeniti i dušama u čistilištu, koliko ih tko dobije, izvršivši potrebite propisane uvjete, i namijeni dušama u čistilištu.

§ 76. Sakramenat zadnje pomasti.

Zadnja je pomast sakramenat, u kojem bolesnik po mazanju svetim uljem i po molitvi svećenika prima milost za dobro duše, a više puta i tijela.

Materija je ovoga sakramenta mazanje sv. uljem svih pet sjetila. Forma je pak istodobno izgovaranje ovih riječi: Po ovom sv. mazanju i po blagom svom milosrđu oprostio ti Bog, štogod si sagriješio vidom, sluhom i t. d.

1. Isus Krist naredio je sakramenat zadnje pomasti. To se vidi:

a) iz sv. Pisma.

Sv. Jakov piše: »Boluje li tko među vama, neka dozovu svećenika crkve, i neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje, i molitva vjere spast će bolesnika, i podignut će ga Gospod; i ako je u grijesima, oprostit će mu se« (Jak. 5, 14 i 15.).

Ovdje sv. Jakov jasno govori, da se mazanjem i molitvom opraštaju grijesi i da se pomaže tijelu bolesnikovu. A sv. Jakov — kao što ni drugi apostoli — ništa nije novo uveo, čega nije sam Isus ustanovio. Pa i samo Bog može nekim vidljivim znakom dijeliti nevidljivu milost. Krist je dakle naredio zadnju pomast za sakramenat;

b) iz sveudiljne predaje. Tako piše sv. Cezarije (Gov. 265. br. 5.): »Snađe li koga bolest, neka primi tijelo i krv Isusa Krista i dade sebi tijelo pomazati, da se ispuni na njemu, što je pisano: Boluje li tko među vama i t. d.; nuto, braćo, tko se u bolesti uteče crkvi za pomoć, steći će zdravlje i oproštenje grijehâ«;

c) iz toga, što i one sljedbe táj sakramenat imadu, koje su se već zarana ocijepile od matere crkve;

d) iz starih obrednih knjiga;

e) iz toga, što Spasitelj nije htio da ostavi čovjeka u ovaj najodlučniji čas bez osobite pomoći svoje.

2. Zadnja pomast:

a) dijeli oproštenje malih grijeha kao i onih velikih, kojih bolesnik ne može ispovjediti;

b) oslobađa dušu ostataka grješnih: kao vremenite kazni, zle sklonosti i slabosti duševne;

c) umnožava posvećujuću milost;

d) podaje bolesniku jakost u bolovima i napastima, osobito u smrtnoj borbi; napokon

e) često puta pređašnje zdravlje, ako je to za spasenje duši bolesnikovoj.

3. Ovaj sakramenat može podijeliti svećenik. U staro doba išlo bi više svećenika.

4. Primiti ga može svaki kršćanin, koji je osobno sagriješio, kada opasno oboli, i to toliko puta, koliko puta nanovo opasno oboli.

Primiti ga ipak valja čistom dušom; zato je potrebito, da se bolesnik prije ispovjedi i pričesti, ako ikako može, i da probudi vjeru, ufanje i ljubav pa se preda u volju Božju.

§ 77. Sv. red.

Sv. red je sakramenat, u kojem oni, koji se rede, primaju svećeničku vlast i posebnu milost, da vjerno izvršuju svećeničku dužnost.

Materija je ovoga sakramenta polaganje biskupovih ruku na onoga, koji se redi, i podavanje sv. posuda. Forma su riječi, koje se istodobno izgovaraju: Primi ovlast prikazivati Bogu žrtvu i sv. misu služiti za žive i mrtve. Primi Duha Sv., kojima oprostiš grijehe, oprostit će im se, i kojima zadržiš, zadržat će im se.

1. Isus Krist naredio je sakramenat sv. reda. To se vidi:

a) iz sv. Pisma. Hoteći naime Krist, da se njegova svećenička služba sveudilj u crkvi nastavlja, odabrao je sebi namjesnike — apostole — predavši im na zadnjoj večeri vlast: nekrvnu žrtvu prikazivati riječima: »To činite na moj spomen«, kao što im je poslije uskrsnuća i druge vlasti (učiti, krstiti, grijehe opraštati, vjernima upravljati i t. d.) predao.

Tako su poslije i apostoli predavali svojim nasljednicima svećeničku vlast vanjskim znakom, t. j. moleći i polažući ruke. Ovim vanjskim znakom podjeljivala se onima, koji su ređeni, svećenička vlast i nutarnja milost, kako se to vidi iz riječi svetoga Pavla, što ih piše učeniku svome Timoteju: »Zaradi kojega uzroka opominjem te, da uzbudiš milost Božju, koja je u tebi po polaganju ruku mojih« (2. Tim. 1, 6.).

Samo Krist mogaše spojiti vanjski znak s milošću Božjom ili po vanjskom znaku dijeliti unutarnju milost Božju. A sv. red dijeli tu milost. Krist je dakle naredio sv. red, ili sv. red je pravi od Krista naređeni sakramenat;

b) iz predaje. Vazda je crkva katolička sv. red za pravi od Krista ustanovljeni sakramenat držala. Tako piše sv. Ambrozije: »Čovjek polaže ruke, Bog dijeli milost, ... biskup dijeli red, a Bog dijeli dostojanstvo« (O dost. sveć. gl. 5.).

2. Sveti red:

a) umnožava posvećujuću milost i daje posebnu milost, da može ređenik svoje zvanje vrijedno i spasonosno izvršivati;

b) podjeljuje trajnu vlast i utiskuje duši ređenika neizbrišljiv biljeg; zato se i ne može sv. red izgubiti.

Sv. red može podijeliti samo biskup.

3. Sakramenat sv. reda obuhvata u sebi tri viša reda: đakonski, misnički i biskupski red. Đakon dobiva vlast učiti, krstiti, sv. pričest dijeliti i dvoriti kod službe Božje; misnik dobiva još k tomu vlast služiti sv. misu, ispovijedati, zadnju pomast dijeliti i vjenčati; a biskup, komu se podjeljuje vršak vlasti, osim svega ovoga i vlast potvrđuju i sv. red podjeljivati. Ostali redovi, kao: podđakonat, koji se također ubraja među više redove, i četiri manja reda jesu samo stupnjevi i priprava k onim gore spomenutim višim redovima.

§ 78. Ženidba.

Ženidba je sakramenat, po kojemu se dvije slobodne osobe, muško i žensko, uzimlju i od Boga milost dobivaju, da mogu ženidbene dužnosti do smrti vjerno ispunjavati.

1. Ženidbu naredio je već sam Bog u raju, i to među jednim mužem Adamom i jednom ženom Evom, da jedno drugo pomaže, da se usavršuju, i da se umnožava rod ljudski.

Taj savez trebao je da ostane nerazdrješiv do smrti (Gen. 2, 18. i 1, 28. i 2, 24.).

Isus Krist povisio je ženidbu na sakramenat.

1. Da je ženidba u kršćanskoj crkvi pravi sakramenat, vidi se to:

a) iz sv. Pisma. Piše sv. Pavao Efešanima: »Žene neka su podložne svojim muževima kao Gospodinu, jer je muž glava ženi, kao što je Krist glava crkvi ... Muževi, ljubite svoje žene, kao što je Krist ljubio crkvu ... Sakramenat velik je ovo, a ja velim u Kristu i u crkvi« (Ef. 5.). Ovdje apostol prispodablja ženidbenu svezu duhovnoj otajstvenoj svezi Kristovoj sa crkvom;

b) iz usmene predaje. Već sv. Ignacije (učenik apostolâ) kaže: »Pristoji se, da zaručnica i zaručnik sa znanjem i privolom biskupovom sklope ženidbu, da bude savršena po volji Božjoj ...« (List. na Polik. g. 5.), a Tertulijan govori o ženidbi, »koju crkva sklapa, žrtva potvrđuje, anđeli navješćuju, a otac nebeski potkrepljuje« (ad uxor. 1, II. c. g.).

2. Bitna su svojstva kršćanske ženidbe: jedinstvo i nerazdrešivost.

a) Ženidba može po zakonu Božjem postajati samo među jednim mužem i jednom ženom. To se jasno vidi iz riječi Isusovih: »... Nijeste li čitali, da onaj, koji je u početku stvorio čovjeka, muža i ženu stvori ih? i reče: zato ostavit će čovjek oca i mater i prilijepit će se ženi svojoj, i bit će dvoje u tijelu jednom« (Mat. 19, 4.).

b) Valjano sklopljena ženidba kršćanska jest nerazdrešiva, pa se samo smrću rješava. Evo za to dokaza:

α) Isus se ovako o tom izjavio: »Što je dakle Bog združio, čovjek neka ne razdružuje« (Mat. 19, 6.), zatim: »Tkogod

pusti ženu svoju i oženi se drugom, čini preljub na njoj. I ako žena ostavi muža svoga i pođe za drugoga, čini preljub« (Mark. 10. II. 12.). Ovako i sv. Pavao: »Onima pak, koji su ženidbom spojeni, zapovijedam: ne ja nego Gospod, da se žena od muža ne razdvaja. Ako li se pak i razdvoji, da se više ne udaje ili da se pomiri sa svojim mužem. Ni muž neka ne otpušta žene« (1. Kor. 7. i 11.).

β) Usmena predaja to isto svjedoči. Herman (uč. apost.) kaže: »Muž neka je (t. j. nespokorenu preljubnicu) ostavi i ostane za sebe; ako otpusti ženu i drugu uzme, učinio je sam preljub« (Past. II. mand. 4, 12.).

γ) Napokon se to vidi iz same naravi kršćanske ženidbe. Kršćanska je ženidba nalik na svezu Kristovu sa crkvom. Krist je pak trajno po sve vijeke sa crkvom združen. Valja dakle da bude i ženidbena sveza trajna — nerazdrešiva.

Pa u nerazdrešivoj samo ženidbi zajamčen je uredan obiteljski život, dobra odgoja djece, a po tomu i blagostojanje društva ljudskoga.

Iz svega je ovoga jasno, da je Krist u svojoj crkvi ustanovio nerazdrešivu ženidbu.

Supruzi, koji su valjano sklopili ženidbu, mogu se iz stanovitih razloga razdružiti od zajedničkoga života; ali se ne smije nijedno ženiti ni udavati, kao što se to vidi iz gore navedenih dokaza.

3. Prije same ženidbe sklapaju se zaruke, t. j. obje stranke zadadu riječ, da će se poslije nekoga vremena oženiti.

Da budu zaruke valjane, oboje treba da imadu pravu volju, da će se oženiti i tu privolu očituju pismeno pred biskupom ili župnikom mjesta, gdje se zaruke sklapaju. Ovu ispravu imadu potpisati obje stranke i biskup odnosno župnik. Ako obje stranke — ili jedna samo — ne znadu ili ne mogu pisati, da zaruke budu valjane, treba to naročito u ispravi o zarukama spomenuti, a ispravu ima potpisati biskup ili župnik i jedan svjedok.

Ako se zaruke sklapaju u odsutnosti biskupa ili župnika mjesta, a obje stranke umiju i mogu pisati, za valjanost zaruka je potrebito, da ispravu potpišu obje stranke i dva svjedoka. Ako pak u tom slučaju, kad naime biskup ili župnik mjesta nije kod zaruka nazočan, jedna ili obje stranke ne znadu ili ne mogu pisati, nužno je za valjanost zaruka, da se to u ispravi spomene, a sámu ispravu imadu potpisati tri svjedoka.

Pod ispravu o zarukama treba uvijek staviti datum, t. j. oznaku mjesta, dana, mjeseca i godine.

Valjane zaruke ne tvore zapreku, koja bi priječila ženidbu s kojom drugom osobom, već samo daju pravo tražiti sudbenim putem naknadu štete, koja je stranci možda prouzročena time, što je druga stranka bez dostatnoga razloga svoje obećanje pogazila.

Iza zarukâ treba da se zaručnici tri puta na nedjelje ili blagdane kod svečane mise proglase ili navijeste. To biva zato, da se dozna zapreka, koja bi im možda priječila ženidbu.

4. Ženidba se sklapa pred župnikom mjesta, gdje se ženidba sklapa, ili njegovim zamjenikom i pred dvjema svjedocima. Ovaj vez blagoslivlje misnik.

Sakramenat ženidbe umnožava posvećujuću milost i dijeli još posebne milosti supruzima, da mogu dužnosti svoga staleža sve do smrti vjerno ispunjivati.

5. Crkva traži od onih, koji hoće da stupe u ženidbenu svezu:

a) da su dobro poučeni u sv. vjeri i osobito u dužnostima ženidbenoga staleža;

b) da se prije vjenčanja ispovjede i pričeste; i

c) da ih nikakva zapreka ne priječi stupiti u sv. brak.

† 6. Zapreka je manjak uvjeta, koji je crkva propisala, da se može valjano sklopiti ženidba. Takova je na pr.: ženidba već postojeća, svečani zagovor čistoće, viši redovi, razlika vjere (t. j. među krštenim i nekrštenim), krvno rodbinstvo (do trećega koljena uključivo) i tazbina (do drugoga koljena uključivo), duhovno rodbinstvo (samo iz sakramenta sv. krsta, i to između onoga, koji krsti, i krštenika, te između krštenika i njegova krsnoga kuma), i građansko i t. d.

Zabrana čini, da se ženidba ne može slobodno sklopiti. Takove su zabrane: zabranjeno vrijeme, prosti zagovor, mješovita vjera (među katolikom i nekatolikom) i t. d.

Crkva ima vlast neke zapreke, koje priječe ženidbu sklopiti, kao i zabrane otpustiti (dispenzirati). — Među katolicima i nekatolicima ženidbe su valjane, ali nijesu dopuštene bez naročita dopusta (dispenzacije). Dopušta pak crkva takovu mješovitu ženidbu pod ovim uvjetima:

a) da može kat. stranka posve slobodno izvršivati djela svoje vjere; i

b) da se sva djeca u katoličkoj vjeri krste i odgajaju.

Ne pristane li tko na ove uvjete pismeno, toga ne može kat. župnik vjenčati, i ženidba se takova smatra nedopuštenom u crkvi katoličkoj.

B. Sakramentalija ili blagoslovine.

Sakramentalija ili blagoslovine jesu: 1. blagoslovene stvari, kao: voda, ulje, sol, kruh i vino i t. d. 2. zaklinjanja i blagoslivljanja.

Blagoslovine postoje već od pamtivijeka. Već Gospod Bog blagoslovi po stvorenju stvorove, a osobito prve ljude. Tako blagoslivljahu patrijarhi: Noa sinove svoje Sema i Jafeta, Melhizedek Abrahama, Izak Jakova, Jakov svoje sinove, Mojsije pred smrt sav izraelski narod. Tako i Krist blagoslivljaše djecu, kruh i ribe, svoje učenike i t. d. Njegovim tragom pođoše apostoli i crkva.

Sakramentalija razlikuje se od sakramenta ovako:

a) sakramente naredi Krist, a blagoslovine crkva;

b) po sv. sakramentima daje se posvećujuća milost, a po sakramentalijama samo prolazne milosti.

O svemu ovom uči obredoslovica.

C. Molitva.

Molitva, po kojoj se ovdje osobito prozbena molitva razumijeva, jest sredstvo od Boga zapovjeđeno, da se njim koje pripravimo za milost, koje da po njemu zadobijemo od njega milosti.

Moliti nam zapovijeda sv. Pismo. Tako reče Spasitelj: »Molite, i dat će vam se, tražite i naći ćete, kucajte, i otvorit će vam se« (Mat. 7, 7—8.), i opet: »Zaisto, zaisto vam kažem, ako što uzmolite Oca moga u ime moje, dat će vam se.«

Moliti nam valja u imenu Isusovu i — razumije se — u duhu njegovu, t. j. pobožno, ponizno, pouzdano, predajući se u volju Božju i postojano.

Mi se možemo nadati milosti i pomoći Božjoj i na zagovor ili molitvu drugih, najpače svetih. Sv. Pavao izručao se vazda u molitve vjernikâ.

Opširnije o molitvi uči kat. moralka.

Peti dio.

Završetak.

A. Svršetak pojedinca čovjeka

Svaki i sljednji čovjek mora jednoć svoj ovozemni život svršiti i zamijeniti s drugim, t. j. svakoga čeka smrt i sud (posebni), a tada ili nebo, čistilište ili pak pakao.

§ 79. Smrt i posebni sud.

1. Na smrti rastaje se duša s tijelom.

Svi ljudi moraju umrijeti, jer su svi u Adamu sagriješili. »Zato kako po jednom čovjeku dođe grijeh na ovaj svijet i po grijehu smrt, tako i smrt uđe u sve ljude, jer svi sagriješiše« (Rim. 5, 12.).

Smrću prestaje vrijeme radnje i zaslužbe za čovjeka. Zato i zove sv. Pismo ovaj život »milosnim vremenom«, »danom spasenja«, »danom radnje«, »sjetvom dobra i zla«, iza koje će doći »žetva«. Iza smrti nema popravka.

2. Odmah iza smrti nastaje za čovjeka posebni sud. To nas uči sv. Pismo ovako: »... određeno je ljudima jednom umrijeti, a potom je sud« (Heb. 9, 27.). Božanska će se osuda odmah vršiti. Duša će umah ili nagradu ili kazan primiti: ona će poći ili u nebo ili u čistilište ili u pakao.

§ 80. Nebo.

Nebo je mjesto, gdje pravednici uživaju vječno blaženstvo.

U nebo dolaze samo oni, koji umiru u milosti Božjoj, i koji su za svoje učinjene grijehe ili ovdje ili u čistilištu posve zadovoljili.

1. Blaženi gledat će Boga licem k licu, kakav jest. Ovo nas uči sv. Pismo: »Blago onima, koji su čista srca, jer će Boga gledati« (Mat. 5, 8.); zatim: »Sada vidimo kao kroz ogledalo u zagonetki, a onda ćemo licem k licu« (1, Kor. 13, 12.); napokon: »Ljubazni, sada smo djeca Božja; i još se ne pokaza, što ćemo biti. Mi pak znamo, da ćemo — kad se pokaže — biti nalik njemu, jer ćemo ga vidjeti, kao što jest« (1. Iv. 3, 2.). Blaženi će, gledajući Boga i jasno ga poznavajući, savršeno ga ljubiti, i u tom uživat će oni najveće zadovoljstvo i blaženstvo.

2. Oni će biti u društvu Krista, bl. dj. Marije, anđelâ i svetih.

3. Uživat će na nebu sva prava dobra tijelom i dušom. Sv. Pismo opisuje život blaženih na nebu kao: »Život pun časti, slave i moći, kao vječno veselje, kao krunu radosti.«

4. Napokon će blaženici na nebu biti bez svake i najmanje muke i bola. »I Bog će otrti svaku suzu s očiju njihovih; i smrti ne će biti više ni plača ni vike ni bola, jer preďašnje stvari prođoše« (Otkriv. 21, 4.).

Sreća i blaženost nebeska ne da se pojmiti, a traje uvijeke.

5. Ne će svi u jednakoj mjeri uživati vječnu sreću, nego tko je više dobra učinio za života, taj će i veću plaću na na nebu dobiti. Apostol piše: »I svaki će primiti svoju plaću po svojemu trudu« (1. Kor. 3, 8.).

Ipak će svaki potpuno biti srećan i udovoljen svojom mjerom blaženosti tako, da ne će više željeti.

6. I sveti na nebu neprestano ostaju u zajednici s vjernima na zemlji (općenje svetih). Ovo zamjenito općenje donosi pravovjernima na zemlji te koristi, da se sveti za njih kod Boga mole.

§ 81. Čistilište.

U čistilište idu duše pravednikâ, koje su s ovoga svijeta preminule u milosti Božjoj, ali nijesu još posve čiste od grijehâ pa moraju za njih još trpjeti.

1. Da ima čistilište, uči nas to:

a) sv. Pismo. Već se u st. zavjetu kaže, da »je sveta i spasonosna misao moliti se za mrtve, da se riješe svojih grijehâ« (II. Mak. 12.). U nov. zavjetu govori Krist, da ima grijehâ, koji se ne opraštaju na drugom svijetu, dakle se neki grijesi i na drugom svijetu opraštaju; opet govori Spasitelj, da ima uza, iz koje nema izlaza, dok se ne plati zadnji novčić. Ako je dobro moliti za pokojnike, i ako se neki grijesi i neke kazni na drugom svijetu opraštaju, ako se iz uze izlazi, dok čovjek sav dug plati: onda moraju te duše, za koje se moli, kojima se opraštaju ondje grijesi i kazni, koje se iz uze spasavaju, biti u nekom mjestu, gdje zadovoljavaju pravdi Božjoj i odakle se mogu izbaviti. A to mjesto zove se čistilište.

Na nebu nijesu; jer im ne bi trebalo naših molitava, a niti mogu onamo doći, jer nijesu još posve čiste; iz pakla opet nema izbavljenja. Dakle moraju biti u čistilištu.

b) usmena predaja. U crkvi su se od njena postanka vršile sv. mise i molitve za pokojnike, kako nam to svjedoče sv. oci i stare liturgije.

c) i naš razum vjerom prosvijetljen. Ako u nebo ne može nitko ući, koji nije sasvim čist, a u pakao ako onaj samo dođe, koji umre u nemilosti Božjoj, onda mora biti neko mjesto među nebom i paklom, u kojem su oni, koji nijesu sasvim čisti, ali su preminuli u milosti Božjoj, dok ne postanu dostojni ući u nebo.

2. Što sve trpe duše u čistilištu, nije nam objavljeno. No toliko ipak znamo, da ih muči neprestana žudnja za vječnim blaženstvom, i da i druge kazni trpe, koje natkriljuju sve zemaljske muke. — Niti su kazni u čistilištu niti trajanje njihovo za sve duše jednake.

3. Duše u čistilištu stoje s pravovjernicima na zemlji u zajednici, pa ih oni pomažu svojim molitvama, sv. misama i drugim dobrim djelima.

§ 82. Općinstvo svetih.

1. S kršćanima na zemlji združeni su duševno još i blaženi na nebu i trpeće duše u čistilištu. Oni su svi udovi jednoga tijela, kojemu je Krist glava. Jer kao u jednom tijelu što imamo

mnogo udova..., tako smo mnogi jedno tijelo u Kristu, a po sebi smo jedan drugomu ud« (Rim. 12, 4. i 5.). »I on (Krist) je glava tijelu crkve« (Kol. 1, 18.).

Ova duhovna zadruga zove se »općinstvo svetih.«

»Općinstvo«, t. j. općenje svih onih udova u tom je, što su oni udovi, koji su još na zemlji, i oni, koji su u čistilištu, dionici svih duhovnih blagodati katoličke crkve, zagovora i pomoći svetih na nebu.

»Sveti« se zovu, jer su svi pozvani, da budu sveti, pa su svi svetim krstom posvećeni, a mnogi su već i postali sveti. Kršćani u katoličkoj crkvi na zemlji zovu se vojujuća, trpeće duše u čistilištu trpeća, a blaženi na nebu pobjedonosna crkva. Ali su te tri crkve zapravo samo jedna crkva u trovrsnom stanju.

2. Kršćani na zemlji i duše u čistilištu imadu tu korist od toga, što su združeni s blaženima na nebu, što ih njihove zasluge i molitve pomažu kod Boga, »...jer neprestana molitva pravednika mnogo može pomoći« (Jak. 5, 16.).

3. Dušama u čistilištu koristi združenje s nama, što ih mi pomažemo molitvom, milostinjom i drugim dobrim djelima, osobito svetom misom.

Nama je opet ta korist od združenja s drugim kršćanima na zemlji, što smo dionici, osobito kad smo u milosti, svih svetih misa, molitava i drugih dobrih djela, i uopće svih duhovnih dobara katoličke crkve. »Molim dakle prije svega, da se čine prošnje, molitve, iskanja i zahvaljivanja za sve ljude« (1. Tim. 2, 1.).

(Primjer: Abraham moljaše za Sodomu i Gomoru.)

§ 83. Pakao.

Pakao je mjesto vječnih muka, u kom se muče pali anđeli i oni ljudi, koji su u smrtnom grijehu s ovoga svijeta preminuli.

Kazni su u paklu dvovrsne:

a) Kazan gubitka, t. j. nesrećnici gube vječnu sreću; ne će nikada vidjeti lica Božjega. Krist će na sudnji dan reći prokletima: »Idite od mene prokleti u oganj vječni, koji je pripravljen đavolu i anđelima njegovim« (Mat. 24, 41.).

b) Kazni ćutljive, t. j. oni će dušom i tijelom patiti i trpjeti. Sv. Pismo zove pakao »skrajnjom tminom, gdje je plač i škripa zubi«; »crvom, koji nikada ne umire«; »mjesto strašnih muka«; i često »neugašljivim ognjem.«

c) Kazni su paklene vječne; tako nas uči sv. Pismo: »Prokleti će otići u muku vječnu« (Mat. 25, 41.).

Kazni će ove uvijeke trajati:

a) jer smrtni grijeh kao neizmjerna uvreda Boga traži neizmjernu kazan.

b) jer grješnik, koji je umr'o u smrtnom grijehu, vazda u grješnom stanju ostane, niti se može više popraviti;

c) jer Bog po svojoj svetosti i pravednosti, kako dobro uvijek ljubi i naplaćuje, tako i zlo uvijek mrzi i kazni; i

d) jer bi ljudi još više zla činili, kad ne bi bilo vječnih muka paklenih.

Ako i jesu kazni paklene vjekovite za sve, koji dospiju u pakao, ipak ne će svi jednako trpjeti, već svaki prema svojoj krivici. »Koji (t. j. Bog) će dati svakomu po djelima njegovim« (Rim. 2, 6.).

S prokletnicima u paklu nemaju članovi crkve nikakova općenja (Bogati raskošnik i siromašni Lazar).

I poganski puci vjerovahu vazda u vjekovite nagrade i kazni.

B. Svršetak svega tjelesnoga i duševnoga svijeta.

Savvidljivi svijet prestat će postojati u svojem sadašnjem stanju i prometnut će se novim neprolažljivim svijetom.

Ovo nam je kazao sam Krist: »Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje ne će proći« (Mat. 24, 35.). — A ovako uče i apostoli: »Nebesa pak, koja su sada, i zemlja tom istom riječi zadržana su pa se čuvaju za dan suda i pogube bezbožnih ljudi..., ali će doći dan Gospodnji kao tat, u koji će nebesa s velikom hukom proći, počela će se pak raspasti od vrućine, a zemlja i djela, što su na njoj, izgorjet će... Nova pak nebesa i novu zemlju po obećanju njegovu očekujemo, na kojima pravda živi« (II. Pet. 3, 7. 10. i 13.).

*

§ 84. Dolazak Isusa Krista na sudnji dan.

Isus Krist doći će opet na koncu svijeta s velikom silom i slavom suditi sve ljude žive (t. j. dobre) i mrtve (t. j. grješnike).

Da će Krist zaista na koncu svijeta opet doći, to nam je on sam jasno objavio: »Jer će doći Sin čovječji u slavi Oca svoga s anđelima svojim i tada će dati svakomu po djelima njegovim« (Mat. 16, 27.). — »I tada će se pokazati znak Sina čovječjega na nebu, i tada će proplakati sva plemena na zemlji i ugledat će Sina čovječjega, gdje ide na oblacima nebeskim s velikom silom i slavom« (Mat. 24, 30.).

Isto tako uče i apostoli: »I zapovjedi nam, da navješćujemo narodu i da svjedočimo, da je on, koji je određen od Boga za suca živima i mrtvima« (Dj. ap. 10, 82.).

Spasitelj nam nije objavio, kada će doći suditi. »Onoga dana i ure ne zna nitko, niti anđeli nebeski, nego samo Bog jedini« (Mat. 24, 36.).

No neke znakove o sudnjem danu proreče Spasitelj. Tako reče:

a) da će se njegov nauk navijestiti svim narodima po čitavoj zemlji;

b) da će doći antikrist, t. j. protivnik kršćanstva; i

c) da će biti strahoviti znaci na nebu i na zemlji.

Ljudi, koji će tada živjeti, umrijet će namah svi, a Krist će ih izatoga svojom svemoći probuditi na život.

Kad dođe Krist, uskrsnut će svi mrtvi, i bit će opći sud.

§ 85. Uskrsnuće mrtvih.

Čim bude konac svijeta, i čim dođe Krist, uskrsnut će sva tjelesa, t. j. združit će se Božjom svemogućnosti sva tjelesa preminulih ljudi sa svojim dušama na novi život.

1. Ovu nas istinu izrijekom uči sv. Pismo. Krist sam reče: »Ne divite se ovomu, jer ide ura, u koju će svi, koji su u grobovima, čuti glas Sina Božjega, i izići će, koji su dobro činili, na uskrsnuće života, a koji su zlo činili, na uskrsnuće suda« (Iv. 5, 28.).

Tako uče i apostoli: »Ali sada Krist usta od mrtvih, prvenac spavajućih, jer po čovjeku bi smrt i po čovjeku uskrsnuće mrtvih. I kao što po Adamu svi umiru, tako će i po Kristu svi oživjeti« (1. Kor. 15, 20.).

2. Svi će ljudi uskrsnuti s istim tjelesima, koja su imali za života: »Opet ću se oviti svojom kožom i gledat ću u svom tijelu Boga svoga« (Job. 19, 26.).

Ustat će pak zato svi i s tijelom, da a) zadobiju i tjelesa vječnu nagradu ili kazan, jer su i ona s dušom sudjelovala, i

b) da se smrt, taj neprijatelj čovječji, savlada. »Ne će biti više smrti« (1. Kor. 15, 26.).

Tjelesa uskrsnulih bit će poslije besmrtna. »Sije se u raspadljivosti, a ustat će u neraspadljivosti« (1. Kor. 15, 42.).

Tjelesa blaženih bit će lijepa i preobražena, t. j. slična sjajnomu preobraženom tijelu Kristovu, dok će tjelesa zlih biti ružna. »Evo vam kazujem tajnu: »Svi ćemo doduše uskrsnuti, ali se ne ćemo svi promijeniti (proslaviti)« (1. Kor. 15, 51.).

§ 86. Opći sud.

Čim svi ljudi uskrsnu, sudit će im Isus Krist. Ovo nam je on sasvim jasno objavio: »A kad dođe Sin čovječji u slavi svojoj i svi anđeli s njim, onda će sjesti na prijestolu slave svoje, i sabrat će se pred njim svi narodi, i razlučit će ih između sebe, kao pastir što razlučuje ovce od jaraca. I postavit će ovce s desne strane sebi, a jarce s lijeve«.

Tako nas uče i apostoli: »Jer nam se svima javiti na sudu Kristovu, da primi svaki, što je koji u tijelu činio ili dobro ili zlo« (II. Kor. 5, 10.).

Ovaj se sud zove općeniti i posljednji sud, jer će biti svi ljudi zadnji put suđeni. Na ovom će se sudu sve otkriti, što je tko na zemlji dobra ili zla tvorio, iste najtajnije misli, namjere i želje. »Zato ne sudite ništa prije vremena, dokle Gospod ne dođe, koji će iznijeti na vidjelo, što je sakriveno u tami, i objavit će savjete srdaca« (1. Kor. 4, 5.).

Opći sud će biti zato:

a) da se Isus Krist proslavi pred cijelim svijetom;

b) da se pokaže mudrost i pravednost Božja svemu svijetu, i

c) da pravednici dobiju zasluženu čast, a grješnici zasluženu sramotu pred cijelim svijetom.

Isus Krist reći će pravednicima: »Hodite, blagoslovljeni Oca mojega, i primite kraljevstvo, koje vam je pripravljeno od postanka svijeta«.

Prokletnicima pak: »Idite od mene prokleti u oganj vječni, koji je pripravljen đavolu i anđelima njegovim« (Mat. 25.).

Odmah iza izrečene osude »otići će ovi (zli) u muku vječnu, a pravednici u život vječni«.

Isus Krist upalio nam je luč nebeske istine. On nas je pomirio s Bogom Ocem prikazavši sebe za nas na križu. On nam ne pokaza samo put na nebo, već nam ostavi u svetim sakramentima svoje sv. milosti, kojima nas pomaže, da k njemu dođemo. On utemelji crkvu, koja nas pod njegovom osobitom zaštitom i jakom rukom vodi sigurnim putem u vječnu blaženost. Slijedimo dakle luč sv. istine, upotrebljavajmo sv. spasila — sakramente i dajmo, neka nas majka-crkva za ruku dovede k ocu nebeskomu i k Spasitelju, da budemo ondje, gdje je i on.
